

การประเมินผล

โครงการศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)

ปี 2559 – 2560

ศูนย์ประเมินผล

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

เอกสารประเมินผล เลขที่ 508

ตุลาคม 2562

Centre for Project and Programme Evaluation

Office of Agriculture Economics

Ministry of Agricultural and Cooperatives

Evaluation Paper No. 508

October 2019

การประเมินผล

โครงการศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)

ปี 2559 – 2560

โดย

ศูนย์ประเมินผล

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

(ค)

บทสรุปผู้บริหาร

โครงการศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ดำเนินงานมาตั้งแต่ปีงบประมาณ 2559 มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาศักยภาพของ ศพก. 882 แห่ง (ศูนย์) และศูนย์เครือข่าย ศพก. ให้มีความพร้อมในการให้บริการการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิต การบริหารจัดการ และการตลาดแก่เกษตรกร รวมทั้งเป็นการบูรณาการการทำงานของหน่วยงานต่างๆ ในการแก้ปัญหาและพัฒนาการเกษตรในพื้นที่ โดยมีเกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก. ร่วมกับหน่วยงาน เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ และสนับสนุนการดำเนินงาน ซึ่งการประเมินผล มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์โครงการ ปี 2559-2560

ผลการประเมิน พบว่า การจัดตั้ง ศพก. ดำเนินงานได้ครบตามเป้าหมาย 882 แห่ง และจัดตั้งศูนย์เครือข่าย ศพก. ได้รวม 10,523 ศูนย์ เฉลี่ย 12 ศูนย์เครือข่าย/ศพก. สูงกว่าเป้าหมาย (10 ศูนย์เครือข่าย/ศพก.) การพัฒนา ศพก. เพื่อสร้างความพร้อมในการดำเนินงานให้เป็นศูนย์บริการด้านการเกษตรในชุมชน ศพก. ทั้ง 882 แห่ง ได้รับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ ศาลาเรียนรู้ ฐานเรียนรู้/แปลงเรียนรู้ ในส่วนการพัฒนาเกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก. นั้น สรุปได้ว่า เกษตรกรต้นแบบ ได้รับการพัฒนาจากวิธีการที่หลากหลาย เช่น การจัดประชุม สัมมนา ในระดับจังหวัด ระดับภาค และระดับประเทศ เพื่อเปิดโอกาสให้เกษตรกรต้นแบบได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความเห็น ประสบการณ์ และเรียนรู้องค์ความรู้ต่าง ๆ ซึ่งกันและกัน ทำให้เกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก. มีศักยภาพเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน และการบูรณาการของหน่วยงานภาครัฐได้อย่างต่อเนื่อง

การให้บริการแก่เกษตรกรและผู้สนใจทั่วไป ได้แก่ การจัดอบรม การจัดงานวันถ่ายทอดเทคโนโลยี (Field day) การให้บริการข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตร และการรับเรื่องร้องทุกข์ด้านการเกษตรต่าง ๆ มีผู้ใช้บริการในปี 2559 จำนวน 317,295 ราย เพิ่มขึ้นเป็น 892,320 ราย ในปี 2560 โดยใช้บริการเฉลี่ย 8 ครั้งต่อรายต่อปี โดยเกษตรกรมีความเห็นว่าจะกลับมาใช้บริการต่อไป ร้อยละ 68.89 ส่วนที่เหลือ ร้อยละ 17.78 ไม่กลับมาใช้บริการเพราะไม่สะดวกในการเดินทาง และร้อยละ 13.33 ขึ้นอยู่กับโอกาส เช่น ถ้ามีเพื่อนมาอบรม ก็จะมาด้วย

เกษตรกรผู้ใช้บริการ ศพก. ร้อยละ 96.12 นำความรู้ที่ได้รับจาก ศพก. ไปใช้ประโยชน์ และอีกร้อยละ 3.88 ไม่ได้นำไปใช้ประโยชน์ เนื่องจากไม่มีพื้นที่ทำการเกษตรเป็นของตนเอง และประสบปัญหาภัยพิบัติ โดยประเภทความรู้ที่เกษตรกรนำไปใช้ประโยชน์มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 97.58 คือ ความรู้ด้านลดค่าใช้จ่ายเพื่อการผลิต เนื่องจากเป็นความรู้ที่หลายหน่วยงานถ่ายทอดให้แก่เกษตรกร ในเนื้อหา/หลักสูตรเดียวกัน เช่น การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การจัดการแปลง/ดูแลรักษาพืชตามหลักวิชาการ เป็นต้น

เกษตรกรที่นำความรู้ไปใช้ประโยชน์ ได้รับผลทางเศรษฐกิจคิดเป็นร้อยละ 78.59 ของเกษตรกรที่นำความรู้ไปใช้ประโยชน์ ในจำนวนนี้แบ่งเป็น 1) เกษตรกร ร้อยละ 32.56 ลดค่าใช้จ่ายเพื่อการผลิตลงได้ เฉลี่ย รายละ 608.65 บาทต่อไร่ เป็นผลมาจากเกษตรกรนำความรู้ด้านการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชนิดต่าง ๆ ใช้แทนปุ๋ยเคมี การใช้สารชีวภัณฑ์ในการป้องกันกำจัดของโรคและแมลงศัตรูพืช แทนการใช้สารเคมี 2) เกษตรกร ร้อยละ 17.98 มีรายได้สุทธิทางการเกษตรเพิ่มขึ้นเฉลี่ย 3,385.71 บาทต่อครัวเรือนต่อปี เนื่องจากได้รับผลผลิตเพิ่มขึ้นและรายจ่ายทางการเกษตรลดลง และ 3) เกษตรกร ร้อยละ 20.27 มีรายจ่ายเพื่อการบริโภคในครัวเรือนลดลง เฉลี่ย 886.61 บาทต่อครัวเรือนต่อเดือน เป็นผลมาจากการนำแนวคิดตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ เช่น การปลูกผักและเลี้ยงสัตว์ไว้บริโภคในครัวเรือน การลดค่าใช้จ่ายฟุ่มเฟือยลงได้ เป็นต้น

นอกจากนี้ การประเมินผล พบว่า ศพก. เป็นแหล่งเรียนรู้การเกษตรของชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง แต่ไม่มีกระบวนการจัดเก็บข้อมูล องค์กรความรู้ฯ รายละเอียดการสนับสนุนของหน่วยงาน ชื่อหน่วยงาน อย่างเป็นระบบ และการดำเนินงาน ศพก. ต้องอาศัยศูนย์เครือข่ายเพื่อเข้าถึงเกษตรกรทุกพื้นที่ เนื่องจาก มีความหลากหลายของกิจกรรมทางการเกษตรและกระจายอยู่ทั่วอำเภอ แต่ศูนย์เครือข่ายจำนวนมาก มีศักยภาพไม่เพียงพอ เช่น ไม่มีฐานเรียนรู้ ขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการดำเนินงาน เป็นต้น การจัดอบรม หลักสูตร ถ่ายทอดความรู้ของหน่วยงานต่าง ๆ มีความซ้ำซ้อน เน้นด้านการผลิต เชื่อมโยงการตลาดยังมีน้อย

ข้อเสนอแนะ หน่วยงานต่าง ๆ ในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ควรพัฒนาศูนย์เครือข่าย ศพก. ควบคู่ไปกับการพัฒนา ศพก. เพื่อให้บริการแก่เกษตรกรอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ เช่น จัดหาวัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ และประสานขอรับการช่วยเหลือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ภาคเอกชน เพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนการดำเนินงาน และจัดเก็บรวบรวมข้อมูล องค์กรความรู้ รายละเอียดการสนับสนุนของหน่วยงาน ชื่อหน่วยงาน อย่างเป็นระบบเป็นหมวดหมู่ ขณะที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่มีแผนจัดอบรม ถ่ายทอดความรู้ภายใน ศพก. ควรพิจารณารายละเอียดของเนื้อหา/หลักสูตรร่วมกัน เพื่อจะได้จัดอบรมร่วมกันในเรื่องเดียวกัน หรือเกี่ยวข้องกัน (ป้องกันการซ้ำซ้อนของเนื้อหา/หลักสูตร) รวมทั้ง ควรเพิ่ม การประชาสัมพันธ์ ศพก. และศูนย์เครือข่าย ให้เป็นที่รู้จัก เพื่อนำไปสู่การเข้ามาใช้บริการของเกษตรกรมากยิ่งขึ้น

Executive Summary

The Project of learning center for increasing agricultural production efficiency (Sor Por Kor) has been in operation since the fiscal year 2016. The objective of this project is to develop the potential of 882 Sor Por Kor centers and their network centers to be ready for technology transfer services of agricultural production, management and marketing for farmers. Also, this project is to support integrated working of various departments in problem solving and agricultural development in local area. Prototype farmers, who are the owner of Sor Por Kor centers, and government agencies work together to transfer knowledge and supporting operations for farmers. This purpose of evaluation report is to evaluate the achievement of this project in between 2016 to 2017.

The evaluation result showed that the establishment of Sor Por Kor has completed with the target of 882 Sor Por Kor centers and the establishment of their network centers for the total of 10,523 centers, with an average of 12 network centers per one Sor Por Kor which is higher than the target (10 network centers per one Sor Por Kor). The 882 Sor Por Kor centers has been continuously developed as agricultural service centers in community in various aspects such as learning pavilion, learning base and learning farm plots. Also prototype farmers have been developed by various methods, such as organizing meetings and seminars at provincial, regional and national levels in order to provide opportunities for prototype farmers to share and exchange their ideas, experiences and knowledge for each other. This would promote prototype farmers, who are the owners of Sor Por Kor centers, improving their potential to be a learning center of the community and continuous integration of government agencies.

In the part of providing services to farmers and other interested person, such as training, technology transfer day (field day), agricultural information service, and complaint receiving, there are 317,295 users in 2016, increasing to 892,320 users in 2017, or an average of 8 times per person per year in using service of Sor Por Kor centers. Farmers have suggested that 68.89 percent of farmers would go back to use Sor Por Kor's service again, 17.78 percent of farmers would not return to use service because of inconvenience in traveling, and 13.33 percent of farmers would return to use service depending on opportunity, for example, if their friends to come to train, they will come too.

In the part of utilization of knowledge gained from Sor Por Kor, 96.12 percent of farmers were able to use knowledge gained for their production while 3.88 percent did not be able to utilize knowledge because there were no own agricultural land and experiencing natural disaster. The categories of knowledge that most farmers are able to utilize about 97.58 percent are reducing production costs because government agencies have trained farmers in the same contents / courses such as increasing production efficiency, plant management /cultivation according to academic principles, etc.

Farmers who apply knowledge gained from Sor Por Kor received economic benefits account for 78.59 percent. It could be divided into 1) 32.56 percent of farmers can reduce cost of production by an average of 608.65 baht per rai, resulting from farmers using different types of organic fertilizer instead of chemical fertilizer, using bio-products in the prevention of diseases and pests instead of using chemicals, 2) 17.98 percent of farmers have the increase in net income on average 3,385.71 baht per household per year due to increased productivity and reduced farm expenses, and 3) 20.27 percent of farmers have the decrease in household expenditure on average 886.61 baht per household per month due to conducting sufficiency economy principle in their lives, such as planting vegetables and raising animals for household consumption and reducing extravagant expenses, etc.

In addition, the evaluation result found that Sor Por Kor centers are the learning centers for agricultural production technology in the community. However, there is no process to systematically collect data, knowledge, supporting details of organization, the name of organization. Also, the operation of Sor Por Kor centers requires network centers to reach farmers in all areas. The reasons is that there is various agricultural activities and farm located spread throughout the district but many network centers have not enough potential, for example, lack of learning bases, materials and equipment needed for operations. Moreover, training courses for transferring knowledge that would be presented by various agencies are redundant and the contents are more focus on farm production than marketing which most farmers need to develop sale skill.

The suggestion from the evaluation is that all government agencies in the Ministry of Agriculture and Cooperatives should develop the network centers in parallel with Sor Por Kor centers in order to provide services to farmers thoroughly and efficiently. Also it

(၅)

should request assistance from local administrative organizations /private sectors to participate in support of operations, collecting data, knowledge, supporting detail of each department, name of the organization systematically. All departments that have plans to organize training for transferring knowledge to Sor Por Kor centers should consider the details of the content / curriculum together in order to organize workshops together on the same subjects or related topics for preventing duplication of content /courses). Additionally, Sor Por Kor centers and network centers should be promoted by public relations in order to increase number of farmers using Sor Por Kor and their network centers.

(ณ)

คำนำ

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยกรมส่งเสริมการเกษตร ได้จัดตั้งศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ขึ้น ในช่วงปลายปี 2558 และคัดเลือกเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ไม่ว่าจะเป็นการเพิ่มผลผลิตต่อหน่วยพื้นที่ การลดต้นทุนการผลิต การพัฒนาคุณภาพผลผลิต ตลอดจนการทำการเกษตรโดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อที่จะมาทำหน้าที่เป็นเกษตรกรต้นแบบและใช้พื้นที่ของเกษตรกรต้นแบบเหล่านี้ เป็น ศพก. เพื่อเป็นศูนย์กลางในการให้บริการด้านต่าง ๆ ของหน่วยงานภาครัฐ แก่เกษตรกรในพื้นที่ ซึ่งมีการดำเนินงานมา 2 ปี (ปี 2559-2560) แล้ว

ดังนั้น ศูนย์ประเมินผล สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร จึงได้ประเมินผลศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) เนื่องจาก ศพก. เป็นโครงการสำคัญตามนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้น และใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณา แก้ไข ปรับปรุง การดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ต่อไป

ทั้งนี้ ศูนย์ประเมินผล ได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่งจากกรมส่งเสริมการเกษตร หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก. เกษตรกรเจ้าของศูนย์เครือข่าย ศพก. เกษตรกรที่เคยใช้บริการ ศพก. และเกษตรกรทั่วไป ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ทำให้การประเมินผลฉบับนี้ เกิดความสมบูรณ์ จึงใคร่ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย และหวังว่ารายงานการประเมินผลฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์แก่หน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรมส่งเสริมการเกษตร และผู้ที่เกี่ยวข้อง ต่างๆ

ศูนย์ประเมินผล
สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
กันยายน 2562

(ឡ)

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปผู้บริหาร	(ค)
คำนำ	(ช)
สารบัญตาราง	(ฎ)
สารบัญภาพ	(ฐ)
บทที่ 1 สาระสำคัญของโครงการ	1
1.1 ความเป็นมาของโครงการ	1
1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการ	2
1.3 เป้าหมายและงบประมาณของโครงการ	2
1.4 วิธีการดำเนินงานโครงการ	2
1.5 หน่วยงานที่รับผิดชอบ	5
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากโครงการ	5
บทที่ 2 ระเบียบวิธีการประเมินผล	7
2.1 ความสำคัญของการประเมินผล	7
2.2 วัตถุประสงค์ของการประเมินผล	8
2.3 ขอบเขตของการประเมินผล	8
2.4 นิยามศัพท์เฉพาะ	8
2.5 การตรวจเอกสาร แนวคิดและทฤษฎี	9
2.6 วิธีการประเมินผล	15
2.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการประเมินผล	20
บทที่ 3 สภาพทั่วไป	21
3.1 สภาพทั่วไปของ ศพก.	21
3.2 สภาพทั่วไปของศูนย์เครือข่าย ศพก.	23
3.3 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรที่เคยใช้บริการ ศพก.	26
3.4 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรทั่วไปในชุมชน	27
บทที่ 4 ผลการประเมินผล	31
4.1 ปัจจัยนำเข้า	31
4.2 กิจกรรม	38
4.3 ผลผลิต	43
4.4 ผลลัพธ์	48

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 สรุป และข้อเสนอแนะ	55
5.1 สรุป	55
5.2 ข้อเสนอแนะ	57
บรรณานุกรม	59
ภาคผนวก	61
ภาคผนวก ก คำสั่งคณะกรรมการบริหารและขับเคลื่อนงานตามนโยบาย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	63
ภาคผนวก ข ระเบียบกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ว่าด้วยการบริหารศูนย์เรียนรู้ การเพิ่มประสิทธิภาพสินค้าเกษตร (ศพก.) พ.ศ. 2560	69
ภาคผนวก ค ประมวลภาพการลงพื้นที่สำรวจข้อมูล	81

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1 ประเด็น ตัวชี้วัด และเกณฑ์การวัด ของการประเมินผล	16
2.2 ขนาดตัวอย่างของเกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก.	18
2.3 ขนาดตัวอย่างของเกษตรกรศูนย์เครือข่าย ศพก.	19
2.4 ขนาดตัวอย่างของเกษตรกรที่เคยใช้บริการ ศพก.	19
2.5 ขนาดตัวอย่างของเกษตรกรทั่วไป	19
2.6 ขนาดตัวอย่างทั้งหมดที่จัดเก็บใน ศพก.	20
3.1 ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพสินค้าเกษตร ปี 2560 จำแนกตามประเภทสินค้าหลัก	21
3.2 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก.	22
3.3 รูปแบบการทำเกษตรของเกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก.	22
3.4 ประเภทของศูนย์เครือข่าย ศพก.	23
3.5 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรเจ้าของศูนย์เครือข่าย ศพก.	24
3.6 การเข้าร่วมโครงการสำคัญต่างๆ ใน กษ. ของเกษตรกรเจ้าของศูนย์เครือข่าย ศพก.	24
3.7 ชื่อของศูนย์เครือข่าย ศพก.	25
3.8 การเข้าร่วมเป็นเครือข่าย ศพก.	25
3.9 ข้อมูลของเกษตรกรที่เคยใช้บริการ ศพก.	26
3.10 การเข้าร่วมโครงการสำคัญต่างๆ ใน กษ. ของเกษตรกรที่เคยใช้บริการ ศพก.	27
3.11 กิจกรรมทางการเกษตรของเกษตรกรที่เคยใช้บริการ ศพก.	27
3.12 ข้อมูลของเกษตรกรทั่วไปในชุมชน	28
3.13 การเข้าร่วมโครงการสำคัญต่างๆ ใน กษ. ของเกษตรกรทั่วไปในชุมชน	28
3.14 กิจกรรมทางการเกษตรของเกษตรกรทั่วไปในชุมชน	29
4.1 การเบิกจ่ายงบประมาณโครงการ ศพก. ปี 2560 ณ 30 กันยายน 2560	32
4.2 การสนับสนุนการดำเนินงาน ศพก. ของหน่วยงานใน กษ.	33
4.3 การสนับสนุนการดำเนินงาน ศพก. ของหน่วยงานนอกสังกัด กษ.	35
4.4 การสนับสนุนปัจจัยการผลิต ในปี 2560	36
4.5 หลักสูตรที่จัดอบรมใน ศพก. ในปี 2560	41
4.6 ความเห็นของเกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก. ต่อการจัดประชุม/สัมมนา ในปี 2560	42
4.7 กิจกรรมการดำเนินงานร่วมกันระหว่าง ศพก. กับเครือข่าย ศพก. ในปี 2560	42
4.8 การใช้บริการ ศพก. ของเกษตรกร ระหว่างปี 2559 – 2560	43
4.9 การปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตของเกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก.	47
4.10 งานวิจัยในพื้นที่ ศพก.	47
4.11 ผลทางเศรษฐกิจที่สำคัญของครัวเรือนเกษตรกร	49
4.12 การรู้จักบทบาทหน้าที่ ศพก./เครือข่าย ของเกษตรกรทั่วไปในชุมชน	52
4.13 ช่องทางการประชาสัมพันธ์ให้รู้จัก ศพก./เครือข่าย	53
4.14 ความต้องการใช้บริการ ศพก. ต่อเนื่อง	53

(๓)

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
4.15 ความเห็นของเกษตรกรต้นแบบที่มีต่อการดำเนินงานโครงการฯ	54

(ตม)

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 แนวคิดการประเมินผลศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ปี 2559-2560	15
4.1 ศาลาเรียนรู้ของ ศพก.	44
4.2 จำนวนฐานและแปลงเรียนรู้ใน ศพก.	45
4.3 ประเภทความรู้ที่เกษตรกรนำไปใช้ประโยชน์	48
4.4 ผลทางเศรษฐกิจของครัวเรือนเกษตรกร	49
4.5 ความพึงพอใจด้านต่าง ๆ ของเกษตรกรที่มีต่อ ศพก.	50
4.5 ความพึงพอใจด้านต่าง ๆ ของเกษตรกรที่มีต่อเครือข่าย ศพก.	51

บทที่ 1

สาระสำคัญของโครงการ

1.1 ความเป็นมาของโครงการ

ในปี พ.ศ. 2557 คณะรักษาความสงบแห่งชาติ มีนโยบายที่ต้องการให้มีศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตรในระดับชุมชน ที่เป็นเครื่องมือในการพัฒนาการเกษตร ดูแลเกษตรกร และช่วยแก้ไขปัญหาด้านการเกษตรต่างๆ ในพื้นที่ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์จึงมีนโยบายให้กรมส่งเสริมการเกษตรในฐานะที่เป็นหน่วยงานหลักในการส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกร องค์กรเกษตรกร และวิสาหกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็ง พึ่งพาตนเองได้ จัดตั้งศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ในระดับชุมชนอำเภอละ 1 แห่ง รวม 882 แห่ง การคัดเลือกศูนย์เรียนรู้ใช้หลักการ Zoning ซึ่งมีการจำแนกพื้นที่ ที่มีความเหมาะสมมาก เหมาะสมปานกลาง เหมาะสมน้อยและไม่เหมาะสม ร่วมกับความต้องการของเกษตรกร จึงมีประเด็นการเรียนรู้ทั้งจากการพัฒนาและการเปลี่ยนกิจกรรมตามหลักของ Zoning เพื่อเป็นแหล่งศึกษาและเรียนรู้ของเกษตรกรและประชาชนที่สนใจในด้านการเกษตรจากสถานที่จริง เรียนรู้จากเกษตรกรต้นแบบที่ทำอาชีพการเกษตรและประสบความสำเร็จ สามารถลดต้นทุนการผลิต ผลผลิตที่ได้เพิ่มขึ้นและมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น โดยเน้นการใช้เทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสม การปรับปรุงบำรุงดิน พร้อมทั้งการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อนำไปสู่กระบวนการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

การดำเนินงานที่ผ่านมาได้มีการพัฒนา ศพก. ภายใต้หลักคิด “เกษตรกรพัฒนาเกษตรกรด้วยกันเอง จึงจะเกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน” ดังนั้น ศพก. จึงเป็นศูนย์ของเกษตรกรและชุมชนในระดับอำเภอ มีการดำเนินงานที่สำคัญคือ 1) การพัฒนาศักยภาพของ ศพก. ให้พร้อมที่จะปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) การให้บริการต่างๆ รวมถึงการแก้ไขปัญหาด้านการเกษตรแก่เกษตรกรและชุมชน และ 3) การพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่และการประกอบอาชีพของเกษตรกรตามแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการและสถานการณ์ในพื้นที่ โดยมี ศพก. เป็นหลักในการดำเนินงาน และมีศูนย์เรียนรู้หรือจุดเรียนรู้อื่นๆ ที่เป็นจุดเรียนรู้เฉพาะทาง เช่น ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน (ศจช.) ศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน (ศดปช.) ศูนย์เรียนรู้ด้านประมง ศูนย์เรียนรู้ด้านปศุสัตว์ เป็นต้น เป็นเครือข่ายในการเสริมหนุนกระบวนการเรียนรู้ ให้สมบูรณ์และครอบคลุมหลากหลายสาขาทางการเกษตร และตรงกับความต้องการของเกษตรกรในชุมชน ซึ่งภาคราชการจะต้องเข้าไปร่วมดำเนินการในลักษณะการขับเคลื่อนและสนับสนุนให้ ศพก. สามารถปฏิบัติงานได้และมีความเข้มแข็ง รวมถึงประสานเชื่อมโยงภาครัฐ เอกชน และชุมชนตามแนวทางประชารัฐ

การขับเคลื่อนการดำเนินงาน ศพก. จึงต้องมีการพัฒนา และสนับสนุนการดำเนินงานทั้งศูนย์หลักและศูนย์เครือข่าย ให้มีความพร้อมในการดำเนินงาน สามารถให้บริการด้านการเกษตรแก่เกษตรกรได้อย่างแท้จริง มีการประสานงานกันระหว่าง ศพก. เป็นเครือข่ายการทำงาน ทั้งในระดับจังหวัด เขต และประเทศ รวมทั้งให้มีการบูรณาการและเป็นเอกภาพในการขับเคลื่อนการดำเนินงาน ศพก. ร่วมกัน

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการ

1.2.1 เพื่อพัฒนาศักยภาพของ ศพก. 882 แห่ง และศูนย์เครือข่าย ให้มีความพร้อมในการให้บริการ การถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิต การบริหารจัดการ และการตลาด แก่เกษตรกร รวมทั้งการให้บริการ ทางการเกษตรด้านต่าง ๆ และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารในพื้นที่

1.2.2 เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตรของชุมชนโดยมีเกษตรกรต้นแบบเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้

1.2.3 เพื่อเป็นกลไกในการบูรณาการการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ ในการแก้ปัญหาและพัฒนา การเกษตรในพื้นที่

1.3 เป้าหมายและงบประมาณของโครงการ

1.3.1 เป้าหมาย ดำเนินการในพื้นที่ 77 จังหวัด 882 อำเภอ ประกอบด้วย

(1) จัดตั้งและพัฒนา ศพก. เพื่อเป็นจุดให้บริการแก่เกษตรกรในพื้นที่อย่างทั่วถึง 882 แห่ง ทั่วประเทศ (อำเภอละ 1 แห่ง) ในปีงบประมาณ 2559

(2) จัดตั้งศูนย์เครือข่าย ศพก. อย่างน้อย 10 ศูนย์เครือข่าย/ศพก. 1 แห่ง ในปีงบประมาณ 2560

1.3.2 งบประมาณดำเนินการ

(1) ปีงบประมาณ 2559 เจียดจ่ายจากงบประมาณปกติของแต่ละหน่วยงานที่เข้าร่วม ดำเนินการ

(2) ปีงบประมาณ 2560 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ขอรับจัดสรรงบประมาณหมวดรายจ่าย อื่นให้แก่หน่วยงานที่เข้าร่วมบูรณาการ รวม 12 หน่วยงาน จำนวนทั้งสิ้น 403,371,214 บาท

1.4 วิธีการดำเนินงานโครงการ

กิจกรรมการดำเนินงานของ ศพก. ประกอบด้วย 6 กิจกรรมหลักในบทบาทหลักของกรมส่งเสริม การเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ คือ

1.4.1 การพัฒนาศักยภาพของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)

เป็นการพัฒนาศักยภาพ ศพก.ให้มีความพร้อมในการเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตรของ ชุมชน เป็นสถานที่ให้บริการข่าวสาร บริการด้านการเกษตร รวมทั้งเป็นสถานที่รับเรื่องร้องเรียน ของ เกษตรกรในชุมชน โดย

1) วิเคราะห์ศักยภาพ ศพก. และจัดทำแผนและแนวทางการพัฒนา โดยคณะกรรมการ ศพก. ร่วมกับเจ้าหน้าที่เกษตร ดำเนินการวิเคราะห์ศักยภาพของ ศพก. และจัดทำแผนและแนวทางการพัฒนา

2) พัฒนาฐานเรียนรู้ โดยเจ้าหน้าที่เกษตรร่วมกับเกษตรกรต้นแบบพัฒนาฐานการเรียนรู้ เพื่อที่จะเป็นจุดถ่ายทอดเทคโนโลยี และเป็นจุดสาธิตบนความพร้อมของศูนย์เรียนรู้ฯ ที่สอดคล้องและ สนับสนุนหลักสูตรการเรียนรู้ โดยให้มียุทธศาสตร์ของฐานการเรียนรู้ต่างๆ ประจำไว้ที่ฐานการเรียนรู้ด้วย (เพื่อให้ผู้สนใจเข้ามาศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเองได้) ทั้งนี้ สามารถประสานงานและบูรณาการกับหน่วยงาน ต่างๆ ในการสนับสนุนการพัฒนาฐานเรียนรู้ตามบทบาทของแต่ละหน่วยงาน

3) พัฒนาแปลงเรียนรู้ โดยเจ้าหน้าที่เกษตรและเกษตรกรต้นแบบ ปรับปรุงและพัฒนาแปลง เรียนรู้ของเกษตรกรให้มีความพร้อมในการถ่ายทอดความรู้ในเรื่องของการลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพ

การผลิตสินค้าเกษตร ที่ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งจัดทำป้ายแปลงเรียนรู้ให้เห็นได้ชัดเจน

4) กำหนดหลักสูตรการเรียนรู้ โดยเจ้าหน้าที่เกษตรร่วมกับเกษตรกรต้นแบบ ร่วมกันกำหนดหลักสูตรการเรียนรู้ตามกระบวนการโรงเรียนเกษตรกร และจัดทำแผนการเรียนรู้ของเกษตรกรที่จะเข้ามาเรียนรู้ที่ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ให้สอดคล้องกับประเด็นการพัฒนา และความต้องการของชุมชน โดยเน้นประเด็นหลักในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (เพิ่มผลผลิตลดต้นทุนการผลิต และพัฒนาคุณภาพผลผลิต) ประกอบไปด้วย หลักสูตรหลัก หลักสูตร ภาคบังคับ และหลักสูตรเสริม ดังนี้

- หลักสูตรหลัก ได้แก่ การลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรหลักของ ศพก. ทางเลือกในการผลิตตามความต้องการของชุมชน และการผลิตตามกิจกรรมแปลงใหญ่

- หลักสูตรภาคบังคับ ได้แก่ เศรษฐกิจพอเพียง เกษตรทฤษฎีใหม่ และเกษตรผสมผสาน

- หลักสูตรเสริม เช่น บัญชีครัวเรือน องค์กรเกษตรกร การใช้น้ำอย่างรู้คุณค่า ฯลฯ

5) พัฒนาพื้นที่บริเวณศูนย์ โครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก รวมทั้งจัดทำ/ปรับปรุงข้อมูลประจำศูนย์ ให้มีความพร้อมในการให้บริการ โดยเจ้าหน้าที่เกษตรและเกษตรกรต้นแบบ ประสานงานและบูรณาการกับหน่วยงานต่าง ๆ ในการสนับสนุนการพัฒนา

6) เชื่อมโยงศูนย์เครือข่าย และจุดเรียนรู้ต่าง ๆ ในอำเภอ เพื่อให้มีการเสริมหนุน ศพก. และเสริมหนุน ซึ่งกันและกันในการถ่ายทอดความรู้และการให้บริการด้านการเกษตรของชุมชน

1.4.2 การบริหารจัดการเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงาน

1) การประชุมคณะกรรมการและคณะทำงาน

- การประชุมคณะทำงาน ศพก. (ส่วนกลาง) จัดประชุมคณะทำงาน ศพก. ในส่วนกลาง เพื่อการบริหารโครงการ

- การประชุมคณะกรรมการ ศพก. โดยเกษตรกรต้นแบบ (ประธานคณะกรรมการ ศพก.) เจ้าหน้าที่เกษตร จัดประชุม เพื่อให้คณะกรรมการได้ร่วมกันวิเคราะห์และวางแผนการดำเนินงานของ ศพก. การรับรองศูนย์เครือข่าย การสรุปผลการดำเนินงาน และ อื่นๆ ตามความเหมาะสม

2) ฝึกอบรมการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล

- อบรมวิทยากรหลัก ส่วนกลาง จัดการอบรมการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล ให้กับเจ้าหน้าที่ของเขตและจังหวัด เพื่อให้เป็นวิทยากรหลักในการไปถ่ายทอดต่อให้กับเจ้าหน้าที่ในระดับอำเภอ

3) เวทีเชื่อมโยงเครือข่ายศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร

- ประชุมคณะกรรมการเครือข่าย ศพก. ระดับจังหวัด สำนักงานเกษตรจังหวัด เป็นผู้จัดการประชุมคณะกรรมการเครือข่าย ศพก. ระดับจังหวัด เพื่อเป็นการประสานเชื่อมโยงการขับเคลื่อน ศพก. ของอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัด อย่างน้อย 3 ครั้ง

- ประชุมคณะกรรมการเครือข่าย ศพก. ระดับเขต สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรที่ 1-9 เป็นผู้จัดการประชุมคณะกรรมการเครือข่าย ศพก. ระดับเขต เพื่อเป็นการประสานงาน เชื่อมโยงการขับเคลื่อน ศพก. ของจังหวัดต่าง ๆ ในพื้นที่รับผิดชอบ อย่างน้อย 3 ครั้ง

- ประชุมคณะกรรมการเครือข่าย ศพก. ระดับประเทศ โดยส่วนกลาง กรมส่งเสริมการเกษตร จัดประชุมคณะกรรมการเครือข่าย ศพก. ระดับประเทศ เพื่อประสานเชื่อมโยง วางแผน และขับเคลื่อนการดำเนินการ ศพก. อย่างน้อย 10 ครั้ง

4) การถอดบทเรียน ศพก. จำนวน 9 จุด (เขตละ 1 จุด) คัดเลือก ศพก. ที่มีการดำเนินการขับเคลื่อนได้ดี และดำเนินการถอดบทเรียน เพื่อใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนา ศพก. อื่นๆ

5) เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับจังหวัดเพื่อขับเคลื่อน ศพก. (จังหวัดละ 4 ครั้ง) เป็นการจัดเวทีตามระบบส่งเสริมการเกษตร

6) จัดระบบและประสานเชื่อมโยงงานวิจัยสู่พื้นที่ ผ่าน ศพก. จัดการประชุมกับหน่วยงานวิจัยต่างๆ เพื่อประสานงานและคัดเลือกผลงานวิจัยนำสู่การใช้ประโยชน์ และจัดประชุมคัดเลือกผลงานวิจัยเพื่อจัดทำเมนูทางเลือกและขยายผลแก่เกษตรกร

1.4.3 การสนับสนุนการให้บริการของ ศพก.

1) การจัดงานวันถ่ายทอดความรู้ (Field day) ที่ศูนย์เรียนรู้ฯ ทุกศูนย์ โดยบูรณาการในการจัดงานร่วมกับหน่วยงานภาคีเครือข่าย ซึ่งในงานจะประกอบไปด้วย กิจกรรมหลัก ได้แก่ สถานีเรียนรู้ต่างๆ กิจกรรมรอง ได้แก่ การให้บริการด้านการเกษตรของหน่วยงานต่างๆ และนิทรรศการประกอบที่เกี่ยวข้องและกิจกรรมเสริม เช่น การแสดงและจำหน่ายสินค้าของกลุ่ม/สถาบันเกษตรกร/วิสาหกิจชุมชน การจัดมุมน้ำดื่ม ฯลฯ โดยให้เกษตรกรเข้าร่วมงาน อย่างน้อยศูนย์ละ 200 คน และเริ่มจัดในช่วงของการเริ่มต้นฤดูกาลผลิตใหม่

2) การสนับสนุนการให้บริการวิชาการและข้อมูลข่าวสารแก่ ศพก. จัดทำเอกสารวิชาการ ข้อมูลข่าวสารต่างๆ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของ ศพก. และเครือข่ายในอำเภอ

1.4.4 การพัฒนาเกษตรกรผู้นำ

เป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับเกษตรกรผู้นำ ตามหลักสูตรและแผนการเรียนรู้ที่กำหนด โดยเป็นกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดฤดูกาลผลิต ตามกระบวนการโรงเรียนเกษตรกร และจะต้องจัดการเรียนรู้ไม่ต่ำกว่า 3 ครั้งต่อฤดูกาลผลิต (โดยบูรณาการโครงการ จากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอก กรมส่งเสริมการเกษตร สนับสนุนการดำเนินการได้)

1.4.5 พัฒนาศูนย์เครือข่าย ดำเนินการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ที่เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายของ ศพก เช่น ศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน (ศดปช.) ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน (ศจช.) เป็นต้น เพื่อให้เป็นแหล่งในการถ่ายทอดความรู้และการบริการด้านดินปุ๋ย การจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสาน

1.4.6 การติดตาม ประเมินผล และรายงาน

1) การติดตาม ประเมินผล

- เขต/ส่วนกลาง/จังหวัด ติดตามผลการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร

- ส่วนกลางของกรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ติดตาม ประเมินผล การดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร

- สำนักงานเกษตรอำเภอ จังหวัด ติดตาม สนับสนุน ประเมินผล เกษตรกรที่มาเรียนรู้ และผลการนำไปปรับใช้ในพื้นที่ของตนเอง.

2) การสำรวจพื้นที่และติดตามการนำผลงานวิจัยขยายผลสู่พื้นที่ ศพก. โดยส่วนกลางของกรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นผู้ดำเนินการ เพื่อให้มีการนำผลงานวิจัยขยายผลสู่พื้นที่

3) การรายงานการดำเนินงานให้รายงานตามลำดับชั้น โดยระดับอำเภอ และระดับจังหวัด ให้รายงานแผน (เป้าหมายและผลการดำเนินงาน) ในระบบรายงานแบบ Online ที่ <http://alc.doae.go.th>

- ข้อมูลศูนย์เรียนรู้
- หลักสูตรและแผนการเรียนรู้
- การจัดกระบวนการเรียนรู้
- แผนและผลการจัดงานวันถ่ายทอดความรู้ (Field Day)
- การรายงานผลในภาพรวม

1.5 หน่วยงานที่รับผิดชอบ

กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นหน่วยงานหลัก ร่วมกับกรมประมง กรมปศุสัตว์ กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมวิชาการเกษตร กรมการข้าว กรมพัฒนาที่ดิน กรมชลประทาน กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร และหน่วยงานอื่นๆ นอกสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เช่น กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย กระทรวงพาณิชย์ เป็นต้น

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากโครงการ

1.6.1 เกษตรกร ที่มาเรียนรู้ที่ ศพก. สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน

1.6.2 เกษตรกร องค์กรเกษตรกร สามารถเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายเพื่อปรับเปลี่ยนระบบการผลิตให้สอดคล้องการตลาดสินค้าเกษตร ส่งผลให้มีความเข้มแข็ง และพึ่งพาตนเองได้

บทที่ 2

ระเบียบวิธีการประเมินผล

2.1 ความสำคัญของการประเมินผล

จากปัญหาที่เกิดขึ้นในภาคการเกษตรของไทย เช่น เกษตรกรมีต้นทุนการผลิตค่อนข้างสูง ผลผลิตต่อหน่วยพื้นที่ต่ำ ความผันผวนด้านภูมิอากาศ ด้านตลาดและราคา เป็นต้น ทำให้รัฐบาลได้ให้ความสำคัญในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยมีนโยบายให้จัดตั้งศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตรขึ้นในชุมชน เพื่อเป็นจุดถ่ายทอดความรู้ในการแก้ไขปัญหาให้แก่เกษตรกร

สืบเนื่องจาก คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) มีนโยบายต้องการให้มีศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตรในชุมชนเพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาการเกษตร ดูแลเกษตรกร และช่วยแก้ไขปัญหาด้านการเกษตรในระดับพื้นที่ ดังนั้น ในปีงบประมาณ 2558 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ยกร่าง การดำเนินงานศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ขึ้น และในปีงบประมาณ 2559 ได้จัดตั้ง ศพก. อย่างเป็นทางการ ทั่วประเทศ จำนวน 882 แห่ง (อำเภอละ 1 แห่ง) โดยคัดเลือกเกษตรกรที่ประกอบอาชีพการเกษตรประสบความสำเร็จ เช่น สามารถลดต้นทุนการผลิต มีผลผลิตต่อหน่วยพื้นที่เพิ่มขึ้นและมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น จากการใช้เทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสม มีการปรับปรุงบำรุงดิน พร้อมทั้งการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อนำไปสู่กระบวนการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มาเป็นเกษตรกรต้นแบบ และใช้พื้นที่ของเกษตรกรต้นแบบดังกล่าว เป็นพื้นที่ดำเนินการของ ศพก. และได้เริ่มต้นการดำเนินงาน ศพก. เป็นต้นมา

ในปีงบประมาณ 2560 คณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์แบบเบ็ดเสร็จ (Single Command) ได้ประเมินเพื่อจัดระดับการพัฒนา ศพก. ทั้ง 882 แห่ง ในด้านอาคารสถานที่ของ ศพก. ด้านเกษตรกรต้นแบบ ด้านการบริหารจัดการ/แนวทางการพัฒนา และด้านการเชื่อมโยงเครือข่าย ซึ่งผลประเมินได้จัดระดับ ศพก. เป็นระดับดี (เกรด A) จำนวน 470 แห่ง (ร้อยละ 53.29) ระดับปานกลาง (เกรด B) จำนวน 401 แห่ง (ร้อยละ 45.46) และระดับพอใช้ (เกรด C) จำนวน 11 แห่ง (ร้อยละ 1.25) นอกจากนี้ มีการอบรมเกษตรกรแล้วจำนวน 44,100 รายทั่วประเทศ ประชุมคณะกรรมการเครือข่าย ศพก. สร้างการรับรู้ เข้าใจ และดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกันในทุกๆระดับ อบรมประธาน ศพก. จำนวน 882 ราย จัดทำหลักสูตร “เทคนิคการเป็นผู้นำ การเปลี่ยนแปลงภาคเกษตร” ตลอดจนมีการจัดทำระเบียบกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (กษ.) ว่าด้วยการบริหาร ศพก. พ.ศ. 2560 กำหนดสิทธิในการเบิกจ่ายค่าเดินทางไปราชการของคณะกรรมการเครือข่าย ศพก. ระดับจังหวัด ระดับเขต และระดับประเทศ ร่วมดำเนินงาน “โครงการ 9101 ตามรอยเท้าพ่อฯ” ลงนามปฏิญญาการขับเคลื่อน ศพก. และการผลิตเกษตรแปลงใหญ่ร่วมกัน ช่วยเหลือ ศพก. ที่ประสบเหตุอุทกภัยในภาคใต้ และตะวันออกเฉียงเหนือ และประกาศว่าด้วยการจัดสวัสดิการภายใน ศพก. และการจัดตั้งกองทุน ศพก. (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2560)

จะเห็นได้ว่า ศพก. มีการดำเนินงานมา 2 ปี (ปี 2559-2560) แล้ว ดังนั้น ศูนย์ประเมินผลสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร จึงได้ทำการประเมินผลศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) เนื่องจาก ศพก. เป็นโครงการสำคัญตามนโยบายที่คณะผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ต้องการทราบผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้น รวมทั้งเพื่อเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณา แก้ไข ปรับปรุงการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ต่อไป

2.2 วัตถุประสงค์ของการประเมินผล

เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)

2.3 ขอบเขตของการประเมินผล

2.3.1 พื้นที่เป้าหมาย: ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) จำนวน 882 แห่ง(ศูนย์) และศูนย์เครือข่ายชั้นต่ำ จำนวน 8,820 ศูนย์ทั่วประเทศ

2.3.2 ประชากรเป้าหมาย:

1) เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ได้แก่ กรมส่งเสริมการเกษตร กรมประมง กรมปศุสัตว์ กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมวิชาการเกษตร กรมการข้าว กรมพัฒนาที่ดิน กรมชลประทาน กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ และสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

2) เกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก.

3) เกษตรกรศูนย์เครือข่าย ศพก.

4) เกษตรกรที่เคยใช้บริการ ศพก.

5) เกษตรกรทั่วไป

2.3.4 ระยะเวลาข้อมูล: ข้อมูลโครงการฯ เดือนตุลาคม 2558 – กันยายน 2560

2.4 นิยามศัพท์เฉพาะ

2.4.1 ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) หมายความว่า สถานที่ของเกษตรกรต้นแบบที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นแหล่งเรียนรู้การผลิตสินค้าเกษตรที่ถูกต้องและเหมาะสมสำหรับชุมชน เป็นศูนย์กลางการบริการ แลกเปลี่ยนความรู้ข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานต่าง ๆ กับเกษตรกรในชุมชน

2.4.2 คณะกรรมการ ศพก. หมายความว่า คณะกรรมการศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพ การผลิตสินค้าเกษตรระดับอำเภอในพื้นที่จังหวัด และระดับเขตในพื้นที่กรุงเทพมหานคร

2.4.3 คณะกรรมการเครือข่าย ศพก. ระดับจังหวัด หมายความว่า คณะกรรมการเครือข่าย ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรระดับจังหวัด และกรุงเทพมหานคร ซึ่งมาจากประธานกรรมการศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรระดับอำเภอของแต่ละจังหวัดและเขตในพื้นที่กรุงเทพมหานคร

2.4.4 คณะกรรมการเครือข่าย ศพก. ระดับเขต หมายความว่า คณะกรรมการเครือข่ายศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรระดับเขต ซึ่งมาจากประธานกรรมการเครือข่ายศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรระดับจังหวัด และกรุงเทพมหานครของแต่ละเขตของกรมส่งเสริมการเกษตร

2.4.5 คณะกรรมการเครือข่าย ศพก. ระดับประเทศ หมายความว่า คณะกรรมการเครือข่ายศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรระดับประเทศ ซึ่งมาจากประธานคณะกรรมการเครือข่ายศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรระดับเขต ของกรมส่งเสริมการเกษตร

2.4.6 ศูนย์เครือข่ายของ ศพก. หมายความว่า ศูนย์ หรือจุดเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรด้านต่างๆ ของเกษตรกรที่ดำเนินงานจนประสบความสำเร็จ และ/หรือ มีผลการดำเนินงานเป็นที่ประจักษ์และเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สนับสนุนการดำเนินงานของ ศพก. ในอำเภอ และเขตในพื้นที่กรุงเทพมหานคร

2.4.7 การแบ่ง ศพก. เป็นระดับ ตามศักยภาพ ดังนี้

1) ศพก. ระดับดี (เกรด A) หมายความว่า ศพก. ที่มีความพร้อมในการเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตรในชุมชน และมีความเชื่อมโยงกับศูนย์เครือข่าย (ศูนย์ที่ช่วยดำเนินงานของ ศพก.หลัก) ซึ่งศูนย์เครือข่ายอาจยังไม่มีความพร้อมสมบูรณ์ในการเป็นแหล่งเรียนรู้

2) ศพก. ระดับปานกลาง (เกรด B) หมายความว่า ศพก. ยังมีความจำเป็นในการพัฒนาเพื่อให้มีความพร้อมในการเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตรของชุมชนบางด้าน เช่น แปลงเรียนรู้ ฐานเรียนรู้ การจัดทำข้อมูลประจำศูนย์ให้ถูกต้อง ครบถ้วน และอยู่ระหว่างการดำเนินงานจัดตั้งศูนย์เครือข่าย

3) ศพก. ระดับพอใช้ (เกรด C) หมายความว่า ศพก. ต้องมีการพัฒนาเพื่อให้พร้อมเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตรของชุมชนในหลายด้าน เช่น อาคารเรียนรู้ แปลงเรียนรู้ ฐานเรียนรู้ การจัดทำข้อมูลประจำศูนย์ และอยู่ระหว่างการดำเนินงานจัดตั้งศูนย์เครือข่าย

2.4.8 เกษตรกรทั่วไป หมายความว่า เกษตรกรที่ทำการเกษตร และอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอ ที่ ศพก. ตั้งอยู่ โดยไม่ได้เป็นสมาชิก และไม่เคยใช้บริการ ศพก.

2.5 การตรวจเอกสาร แนวคิดและทฤษฎี

2.5.1 การตรวจเอกสาร

1) การประเมินผลศูนย์เรียนรู้

การประเมินผลการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ปีงบประมาณ 2559 และ 2560 ของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรในปี 2559 พบว่าในปีงบประมาณ 2559 ศักยภาพ ศพก. อยู่ในระดับดี ร้อยละ 40 ระดับปานกลาง ร้อยละ 50.43 และระดับพอใช้ร้อยละ 9.57 การกำหนดแนวทาง/แผนการดำเนินงานของ ศพก. ทุกจังหวัดได้จัดทำแผนครบแล้ว แต่มีเกษตรกรที่รับทราบแผนเพียงร้อยละ 30.77 ศพก. แต่ละแห่งมีฐานเรียนรู้เฉลี่ย 5 ฐาน เกษตรกรที่ใช้บริการ ร้อยละ 74.90 ต้องการให้ปรับปรุง ศพก. ให้มีความพร้อมมากยิ่งขึ้น เกษตรกรเข้ารับบริการใน ศพก. เฉลี่ย 617 รายต่อศูนย์ต่อปี ส่วนในปีงบประมาณ 2560 เกษตรกรได้มีโอกาสเข้าใช้บริการ ศพก. เฉลี่ย 8 ครั้ง/ปี ในกิจกรรมต่างๆ เช่น การเข้ารับการอบรม เข้าร่วมงาน Field Day เป็นต้น ศพก. ยังสนับสนุนการดำเนินงานโครงการสำคัญของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ต่างๆ เช่น โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ โครงการเกษตรอินทรีย์ และโครงการ 9101 ตามรอยเท้าพ่อฯ

สำหรับเกษตรกรที่เข้าอบรมในปีงบประมาณ 2559 ร้อยละ 86.85 นำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ เช่น การใช้สารอินทรีย์แทนสารเคมี การลดต้นทุนการผลิตทางการเกษตร การผลิตตามมาตรฐาน GAP และการทำอาชีพเสริม/ปลูกผักสวนครัวไว้บริโภคและขายเป็นรายได้เสริม ขณะที่ในปีงบประมาณ 2560 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 94.78 นำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในเรื่องเดียวกันกับปีงบประมาณ 2559 โดยจะมีการอบรมที่เน้นการใช้เมล็ดพันธุ์ที่เหมาะสม การทำสารชีวภัณฑ์ การปรับปรุงบำรุงดินมากขึ้น ในปีงบประมาณ 2559 ผลจากการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ร้อยละ 58.26 เริ่มเห็นผล ขณะที่ในปีงบประมาณ 2560 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 89.56 โดยสามารถลดปุ๋ยเคมีได้ จากเดิม 330.65 กิโลกรัมต่อไร่ เป็น 188.89

กิโลกรัมต่อไร่ สามารถปรับปรุงบำรุงดินให้มีความสมบูรณ์มากขึ้นได้ ลดการใช้สารเคมี เพิ่มผลผลิตข้าว จากเดิม 483.89 กิโลกรัมต่อไร่ เป็น 636.11 กิโลกรัมต่อไร่ ลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนได้เฉลี่ย 893.54 บาท ต่อเดือน เป็นต้น

ในการดำเนินการ ศพก. ปีงบประมาณ 2559 ยังมีความต้องการเพิ่มเติมในหลายด้าน เช่น เกษตรกรต้นแบบต้องการมีส่วนร่วมในการวางแผนการพัฒนา/ดำเนินงานใน ศพก. ของตนเอง และการบูรณาการการทำงานของหน่วยงานต่างๆ ยังเป็นการบูรณาการในเชิงพื้นที่ ทำให้การสนับสนุนส่งเสริมของหน่วยงานอยู่ในลักษณะงานประจำของตนเอง และเกษตรกรต้นแบบหลายราย มองว่า ศพก. ไม่จำเป็นต้องทำการเกษตรทุกด้าน (พืช ประมง ปศุสัตว์) ดังนั้น การขยาย ศพก. เพื่อให้เป็นสถานที่ศึกษา ดูงาน ฝึกปฏิบัติให้เกษตรกรต้องครอบคลุมเครือข่ายต่างๆ เช่น เครือข่ายด้านการแปรรูป เครือข่ายด้านการตลาด เป็นต้น ขณะที่ปีงบประมาณ 2560 เกษตรกรต้นแบบต้องการมีความรู้เพิ่มเติมในเรื่องเทคโนโลยีใหม่ๆ การลดต้นทุนการผลิตในสาขาต่างๆ การเพิ่มผลผลิตการเกษตร และการพัฒนาฐานเรียนรู้ แปลงเรียนรู้ เพิ่มเติม เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการกับเกษตรกรมากขึ้น ข้อค้นพบจากการประเมินผล พบว่า ด้านการขยายเครือข่าย ปัจจุบันเกษตรกรร้อยละ 58.28 ไม่เคยเข้าใช้บริการ ศูนย์เครือข่าย ศพก. และศูนย์เครือข่าย ศพก. บางแห่งก็ไม่ทราบว่าตัวเองเป็นศูนย์เครือข่าย ทำให้ประสบปัญหาในการดำเนินการ ควรมีการจัดประชุมระหว่าง ศพก. และศูนย์เครือข่าย ศพก. เพื่อทำความเข้าใจในการทำงานในอนาคตต่อไป ด้านหลักสูตร มีความซ้ำซ้อนของเนื้อหาในการอบรมของหน่วยงานต่างๆ เกษตรกรที่เข้ารับการอบรมเป็นกลุ่มเป้าหมายเดิม ควรจัดทำระเบียบเกษตรกรที่เข้ารับการอบรมโดยความร่วมมือของเจ้าหน้าที่แต่ละหน่วยงาน และในการอบรมให้มีความสอดคล้องกับกิจกรรมการเกษตรในพื้นที่ด้วย ด้านปัจจัยการผลิต ควรพิจารณาจากสภาพพื้นที่ก่อนให้การสนับสนุน ถ้ายังมีความรู้ไม่เพียงพอต้องได้รับการแนะนำ และควรลงพื้นที่ติดตามการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ด้านสถานที่ ฐานเรียนรู้ต่างๆ ควรได้รับการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง และการติดป้ายองค์ความรู้ต่างๆ ควรเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อความสะดวกในการใช้งาน และความสวยงามของสถานที่

นอกจากนั้น สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ได้ประเมินผลโครงการอบรมเพื่อเพิ่มผลผลิตภาพการผลิตของเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากภัยแล้ง ปี 2558/59 และผลกระทบจากปัญหาราคาสินค้าเกษตร โดยใช้ ศพก. เป็นสถานที่อบรม มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลการนำความรู้ที่เกษตรกรได้รับจากการฝึกอบรมไปปรับใช้ตามวัตถุประสงค์ของโครงการ และประเมินความพึงพอใจของเกษตรกรผู้เข้ารับการอบรมที่มีต่อการจัดอบรม พบว่า เกษตรกรร้อยละ 92.62 มีแนวคิดในการนำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติ โดยร้อยละ 55.45 เริ่มนำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติแล้ว ความรู้ที่เกษตรกรนำไปปฏิบัติ ได้แก่ ร้อยละ 75.94 ลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ร้อยละ 75.78 ลดต้นทุนการผลิตทางการเกษตร ร้อยละ 41.52 ประกอบอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัว

ประเด็นที่ค้นพบจากการประเมินผล คือ ด้านเกษตรกรต้นแบบเจ้าของศูนย์เรียนรู้ฯ ทุกแห่ง มีจิตอาสา พร้อมทั้งจะเป็นฐานในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่เพื่อนเกษตรกรด้วยกัน ด้านเกษตรกรที่เข้ารับการอบรมมีความตื่นตัวต่อการอบรมในครั้งนี่มาก เนื่องจากทั้งเนื้อหาในหลักสูตรและวิทยากรมีความหลากหลาย ทำให้บรรยากาศในการฝึกอบรมได้รับความสนใจและตั้งใจฟังจากเกษตรกรเป็นอย่างดี สร้างบรรยากาศที่เป็นกันเอง ระหว่างวิทยากรและเกษตรกร ส่งผลให้เกษตรกรมีความกล้าที่จะซักถามปัญหาต่อวิทยากร นำมาซึ่งความร่วมมือต่างๆ ระหว่างเกษตรกรด้วยตนเอง เกษตรกรส่วนใหญ่ชอบการฝึกปฏิบัติมากกว่าการเรียนภาคทฤษฎี และให้ความสนใจเป็นพิเศษกับวิทยากรที่ให้ความรู้โดยใช้ภาษาท้องถิ่น

ซึ่งการประเมินผลดังกล่าวข้างต้น จะใช้เป็นฐานข้อมูลของการประเมินผลในครั้งนี้

2) ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชน

การศึกษาปัจจัยที่สนับสนุนความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชนในประเทศไทย ของปัญญา จันทโคตร และกุลธิดา ท้วมสุข ในปี 2558 พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชนในประเทศไทยมีทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก โดยปัจจัยภายในมีผลมากกว่าปัจจัยภายนอก ที่ค่าเฉลี่ย 3.76 และ 3.65 ตามลำดับ (คะแนนเต็ม เท่ากับ 5.00)

ปัจจัยภายในศูนย์เรียนรู้ชุมชน ประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านอาคารสถานที่ สามารถเข้าถึงได้สะดวก มีอาคารเหมาะสมสอดคล้องกับชุมชน พื้นที่เพียงพอต่อการจัดกิจกรรม บรรยากาศสะอาดและปลอดภัย 2) ปัจจัยด้านโครงสร้างและการบริหารจัดการ มีการวางแผนการดำเนินงานระยะสั้นและยาว มีการประเมินผลการดำเนินงาน มีการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ บริหารในรูปแบบคณะกรรมการ โดยมีวาระดำรงตำแหน่ง มีภาคีเครือข่ายในการให้คำปรึกษา 3) ปัจจัยด้านบุคลากร เป็นผู้ที่ชุมชนรู้จักและให้ความไว้วางใจ มีมนุษยสัมพันธ์และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ 4) ปัจจัยด้านกิจกรรมและการบริการ การจัดกิจกรรมสอดคล้องกับวิถีชีวิตคนในชุมชน กิจกรรมที่จัดเป็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์และเพิ่มรายได้ให้คนในชุมชน 5) ปัจจัยด้านทรัพยากรสารสนเทศและความรู้ การมีฐานข้อมูลชุมชนที่เป็นปัจจุบัน สารสนเทศและความรู้ต่างๆ ที่ตรงกับความต้องการของผู้ใช้ 6) ปัจจัยด้านสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ มีวัสดุครุภัณฑ์ สื่อการเรียนรู้ สนับสนุนการจัดกิจกรรมอย่างเพียงพอ และ 7) ปัจจัยด้านงบประมาณ สนับสนุนจากภาครัฐ สนับสนุนจากชุมชน

ปัจจัยภายนอกศูนย์เรียนรู้ชุมชน ประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านผู้นำชุมชน ผู้นำมีส่วนร่วมในการจัดตั้งศูนย์ฯ ผู้นำให้ความสำคัญเข้าร่วมกิจกรรมของศูนย์ฯ 2) ปัจจัยด้านคนในชุมชน คนในชุมชนให้ความสำคัญและเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของศูนย์ฯ มีส่วนร่วมในการวางแผนและจัดตั้งศูนย์ฯ และ 3) ปัจจัยด้านหน่วยงานภายนอก หน่วยงานภาครัฐมีนโยบายสนับสนุน ภาคีการพัฒนาให้การสนับสนุน

3) ประสิทธิภาพการผลิตทางการเกษตร

การศึกษาประสิทธิภาพการผลิต และวัดประสิทธิภาพการผลิตเชิงเทคนิคการผลิตข้าวขาวดอกมะลิ 105 โดยใช้ข้อมูลภาคตัดขวางจากการผลิตข้าวขาวดอกมะลิ 105 จังหวัดร้อยเอ็ด ปีการเพาะปลูก 2555/56 ในนาหว่าน ของบังอร แสนศรี อรรธรณ ศรีโสมพันธ์ ศุภรัตน์ จิตต์จำนง และพัชรี สิริตระกูลศักดิ์ ในปี 2557 จากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงโดยเลือกอำเภอที่ปลูกข้าวขาวดอกมะลิ 105 และเป็นอำเภอที่มีพื้นที่กลุ่มชุดดินที่ 17 และ 22 มากที่สุด (ชุดดินของกรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์) ร่วมกับการสุ่มตัวอย่างแบบง่ายในเกษตรกรที่ปลูกข้าวขาวดอกมะลิ 105 ในกลุ่มชุดดินที่ 17 และ 22 จำนวนละ 40 ตัวอย่าง รวม 80 ตัวอย่าง ผลการวิเคราะห์สมการการผลิตแบบ Cobb-Douglas พบว่า ปริมาณเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ยเคมี และตัวแปรต้นมี คือ กลุ่มชุดดิน สามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงผลผลิตข้าวขาวดอกมะลิ 105 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อพิจารณาผลตอบแทนต่อขนาดการผลิต พบว่ามีค่าเท่ากับ 0.8386 อยู่ในระยะผลตอบแทนต่อขนาดลดลง และการวัดผลประสิทธิภาพการผลิตเชิงเทคนิค พบว่าเกษตรกรในกลุ่มชุดดินที่ 22 มีระดับต่ำกว่าเกษตรกรในกลุ่มชุดดินที่ 17 ร้อยละ 6.01 นั้นหมายถึงเกษตรกรในกลุ่มชุดดินที่ 17 มีการใช้ปัจจัยการผลิตที่มีประสิทธิภาพมากกว่าเกษตรกรในกลุ่มชุดดินที่ 22 ซึ่งทั้ง 2 กลุ่มเป็นเป้าหมายในเชิงนโยบายส่งเสริมการพัฒนาการเกษตรที่แตกต่างกันในระยะต่อไป

นอกจากนี้ ในปี 2554 ขจรศักดิ์ ทองอะไพพงษ์ ได้ศึกษาการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตยางพาราและลดต้นทุนด้านพลังงาน กรณีศึกษา โรงงานแปรรูปยางพารา พบว่า โรงงานแปรรูปยางพาราที่ศึกษาเกิดปัญหาของการทำงานที่ไม่มีประสิทธิภาพ และขั้นตอนของกระบวนการอบยางพารานั้นไม่สามารถทำงานได้ดีพอ เนื่องจากความร้อนจากเตาเผาไม่สามารถกระจายเข้าสู่ห้องอบได้โดยตรง ผู้วิจัย

ได้นำเทคนิคแผนภูมิการไหลของกระบวนการผลิต Flow Process Chart มาใช้ศึกษากระบวนการทำงาน เพื่อปรับปรุง แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น สามารถเพิ่มประสิทธิภาพได้ดังนี้ ขั้นตอนแรก การนำน้ำยางเข้ามาในโรงงาน ขั้นตอนที่สอง การแปรรูปน้ำยางพารา สามารถลดเวลาในการทำงานลงทั้งสิ้น 900 นาทีหรือร้อยละ 62.03 ขั้นตอนที่สาม การนำยางแผ่นเข้าโรงอบ สามารถลดขั้นตอนลงได้ 1 ขั้นตอนหรือร้อยละ 25 และขั้นตอนสุดท้าย การคัดแยกและบรรจุภัณฑ์ สามารถลดระยะทางระหว่างโรงอบยางพาราถึงคลังเก็บสินค้าทั้งสิ้น 40 เมตรหรือร้อยละ 29.41 สรุปค่าเฉลี่ยผลการปรับปรุงเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตตั้งแต่ขั้นตอนที่ 1 ถึงขั้นตอนที่ 4 ลดระยะทางลงได้ ร้อยละ 9 เวลาใช้ลดลง 13.8 และขั้นตอนลดลงร้อยละ 5.26 ในส่วนของการปรับปรุงโรงอบยางพารา สามารถลดปริมาณการใช้ไม้ฟืนลง 554 กิโลกรัม และลดต้นทุนการใช้ไม้ฟืนลง 332 บาทต่อการอบแต่ละครั้ง

จากการตรวจสอบเอกสาร ทำให้ผู้ประเมินผลได้ทราบถึงปัญหาในการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ ที่ผ่านมา ไม่ว่าจะเป็นในด้านองค์ความรู้ ด้านความพร้อมของสถานที่ ด้านความต้องการของเกษตรกรต้นแบบเจ้าของศูนย์ฯ และความต้องการของเกษตรกรที่เข้ารับการอบรม ปัจจัยที่มีผลกับความสำเร็จของการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้ เพื่อนำไปสู่การพัฒนา ให้สามารถเป็นสถานที่ถ่ายทอดความรู้ต่างๆ สู่เกษตรกร รวมทั้ง การวัดประสิทธิภาพการผลิตในข้าวขาวดอกมะลิ การแปรรูปยางพารา ซึ่งผู้ประเมินจะใช้เป็นแนวทางในการกำหนดตัวชี้วัดและประกอบกรเขียนรายงานฉบับนี้ต่อไป

2.5.2 แนวคิดและทฤษฎี

1) แนวคิดการประเมินผล

การประเมินผลโครงการ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ตามระยะเวลาของโครงการ ดังนี้ (บรรเทิง มาแสง, 2546)

(1) การประเมินผลก่อนเริ่มโครงการ (Ex-ante or Pre-Project Evaluation) เป็นการประเมินผลก่อนการดำเนินงานตามโครงการ วัตถุประสงค์ในการประเมินผลนี้ เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ โดยการวิเคราะห์ว่าผลที่จะได้ตามโครงการนั้น จะคุ้มกับการลงทุนหรือไม่ เป็นการวิเคราะห์เสนอผู้ที่มีหน้าที่ในการอนุมัติโครงการ

(2) การประเมินผลระหว่างการดำเนินงานโครงการ (Ongoing or Concurrent Evaluation) เป็นการประเมินผลในระหว่างการดำเนินงานตามโครงการ ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างผลผลิตที่ได้กับผลกระทบในระยะสั้นของโครงการ การประเมินผลในระยะนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงการดำเนินงานตามโครงการให้ดีขึ้น ซึ่งจะเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดโครงการล้มเหลว นอกจากนี้บทเรียนที่ได้จากการประเมินผลยังสามารถนำไปใช้ในการจัดทำโครงการอื่นๆ ที่มีลักษณะคล้ายกันได้

(3) การประเมินผลหลังจากที่โครงการสิ้นสุดแล้ว (Ex-post Evaluation) เป็นการประเมินผลกระทบอันเกิดจากการดำเนินงานตามโครงการ โดยการเปรียบเทียบผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ระหว่างก่อนและหลังการดำเนินงาน เป็นการวิเคราะห์ว่าผลการดำเนินงานนั้นเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ อย่างไร นอกจากนี้บทเรียนซึ่งไม่ว่าจะเป็นความสำเร็จหรือล้มเหลวของโครงการจะได้นำไปประกอบการพิจารณาเป็นแนวทางในการวางโครงการอื่นๆ ต่อไป

2) แนวคิดการประเมินผลเชิงตรรกะ

รูปแบบการประเมินผลเชิงตรรกะ (Logic Model) เป็นวิธีการสื่อที่เป็นระบบและเห็นภาพได้ชัดเจน ที่สามารถนำเสนอความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างทรัพยากร ที่นำมาใช้

ในการปฏิบัติงานของแผนงานหรือโครงการ การจัดกิจกรรมต่างๆ และผลงานที่ต้องการให้บรรลุผลสำเร็จตามที่คาดหวังไว้ (W.K. Kellogg Foundation, 2004)

รูปแบบเชิงตรรกะ (Logic Model) มี 5 องค์ประกอบ คือ

(1) ทรัพยากรต่างๆ หรือที่เรียกว่า ปัจจัยนำเข้า (Resource/Inputs) เช่น คน งบประมาณ การจัดองค์กร และชุมชน ที่แผนงานสามารถจัดหาได้เพื่อดำเนินงาน

(2) กิจกรรมของแผนงาน (Activities) เป็นสิ่งที่แผนงานจัดทำโดยใช้ทรัพยากร กิจกรรมทั้งกระบวนการ เครื่องมือ เหตุการณ์ เทคโนโลยี และการกระทำที่เป็นส่วนที่แผนงานตั้งใจจะทำ กิจกรรมการพัฒนาจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงหรือแผนงานที่ต้องการบรรลุผลสำเร็จ ซึ่งได้แก่ ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบ

(3) ผลผลิต (Outputs) เป็นผลที่เกิดขึ้นโดยตรง จากการจัดกิจกรรมของแผนงาน และอาจครอบคลุมถึงประเภท ระดับ และเป้าหมายของการให้บริการที่ส่งมอบของแผนงาน

(4) ผลลัพธ์ (Outcomes) เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความรู้ ทักษะ สถานภาพ และระดับของหน้าที่การงานของผู้มีส่วนร่วมในแผนงาน

(5) ผลกระทบ (Impact) เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ตั้งใจและไม่ตั้งใจที่เกิดขึ้นในองค์กร ชุมชน หรือระบบ อันเป็นผลการสืบเนื่องจากการจัดกิจกรรมของแผนงาน ซึ่งโดยปกติจะทำการประเมินผลกระทบเมื่อสิ้นสุดระยะเวลาของแผนงาน

3) การวัดทัศนคติ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546 หน้า 321) ได้บัญญัติศัพท์ว่า เจตคติ ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษคำว่า Attitude มาจากภาษาลาตินคำว่า Aptus หมายถึง ทำที่หรือความรู้สึกของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง นอกจากนี้คำว่า เจตคติ หรือนักวิชาการบางคน ใช้คำว่า ทัศนคติ นั้น ได้มีผู้ให้คำจำกัดความไว้มากมายรวมถึงบริบทของการประเมินค่า ดังนี้

รังสรรค์ ประเสริฐศรี (2548) กล่าวว่า ทัศนคติ หมายถึง การประเมินหรือการตัดสินเกี่ยวกับความชอบหรือไม่ชอบในวัตถุ หรือเหตุการณ์ ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึง ความรู้สึกของคนคนหนึ่ง เกี่ยวกับบางสิ่งบางอย่าง หรือเป็นท่าทีหรือแนวโน้มส่วนบุคคลที่แสดงต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งอาจเป็นบุคคล กลุ่มคน ความคิด และสิ่งของที่ได้รับ

วิภาส ทองสุข (2552) ได้ให้ความหมายของทัศนคติไว้ว่า คือการประเมินหรือตัดสินเพื่อสะท้อนความรู้สึกของคนเกี่ยวกับความชอบหรือไม่ชอบในวัตถุ สิ่งของ บุคคล หรือเหตุการณ์ จากความหมายดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ทัศนคติ หมายถึง ความรู้สึก ความคิด ความเชื่อของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดๆ อันเนื่องมาจากความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับ ซึ่งแสดงออกมาเป็นพฤติกรรม ในลักษณะชอบ ไม่ชอบ เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย พอใจ ไม่พอใจ ต่อสิ่งใดๆ ในทิศทางใด ทิศทางหนึ่ง ทั้งทางบวกและทางลบ

การวัดทัศนคติโดยตรงทำได้ยากเนื่องจากการวัดความรู้สึก นึกคิด ที่แฝงอยู่ในตัวบุคคลตามความหมายข้างต้น ดังนั้นการประเมินค่าทัศนคติของบุคคลในเรื่องต่างๆ จึงเป็นการวัดทางอ้อม เช่น การถามสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องๆ กับเรื่องที่ต้องการวัดโดยให้บุคคลเป้าหมายเป็นผู้ตอบ ให้คะแนน หรือประเมินค่าจากคำตอบตามความคิดเห็นต่าง ๆ ที่มี (เจษฎา อังกาบสี, 2554) อย่างไรก็ตาม การวัดทัศนคติมีความสำคัญ 4 ประการ คือ

ประการที่ 1 การวัดทัศนคติเพื่อทำนาย เป็นการวัดทัศนคติที่ทำนายว่าบุคคลนั้น มีความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ และกระทำไปอย่างไร

ประการที่ 2 การวัดทัศนคติเพื่อเข้าใจสาเหตุและผล เป็นการวัดทัศนคติจากการกระทำว่าทำไมบุคคลนั้นถึงทำเรื่องต่างๆ ด้วยเหตุผลใด

ประการที่ 3 การวัดทัศนคติเพื่อหาทางป้องกัน เป็นการวัดทัศนคติเพื่อประเมินความคิดเห็นของคนคนหนึ่ง เช่น การรับบุคคลเข้าเป็นแพทย์ พยาบาล นักบิน อาจารย์ จำเป็นต้องได้ทัศนคติที่ดี และเหมาะสมต่ออาชีพนั้น มิฉะนั้นอาจทำให้เกิดผลเสียหายต่อผู้ที่เกี่ยวข้องได้

ประการที่ 4 การวัดทัศนคติเพื่อหาทางแก้ไข เนื่องจากแต่ละคนมีทัศนคติที่แตกต่างกัน คนในสังคมจึงอาจมีทัศนคติที่สอดคล้อง ไม่สอดคล้องในเรื่องต่างๆ อยู่เสมอ ดังนั้นการวัดทัศนคติ จะช่วยแก้ไขให้บุคคลที่มีทัศนคติที่ไม่ดี/ไม่สอดคล้องกับจริยธรรม คุณธรรมของสังคม

วิธีการวัดทัศนคติมีหลายวิธี แต่ที่นิยมมี ดังนี้

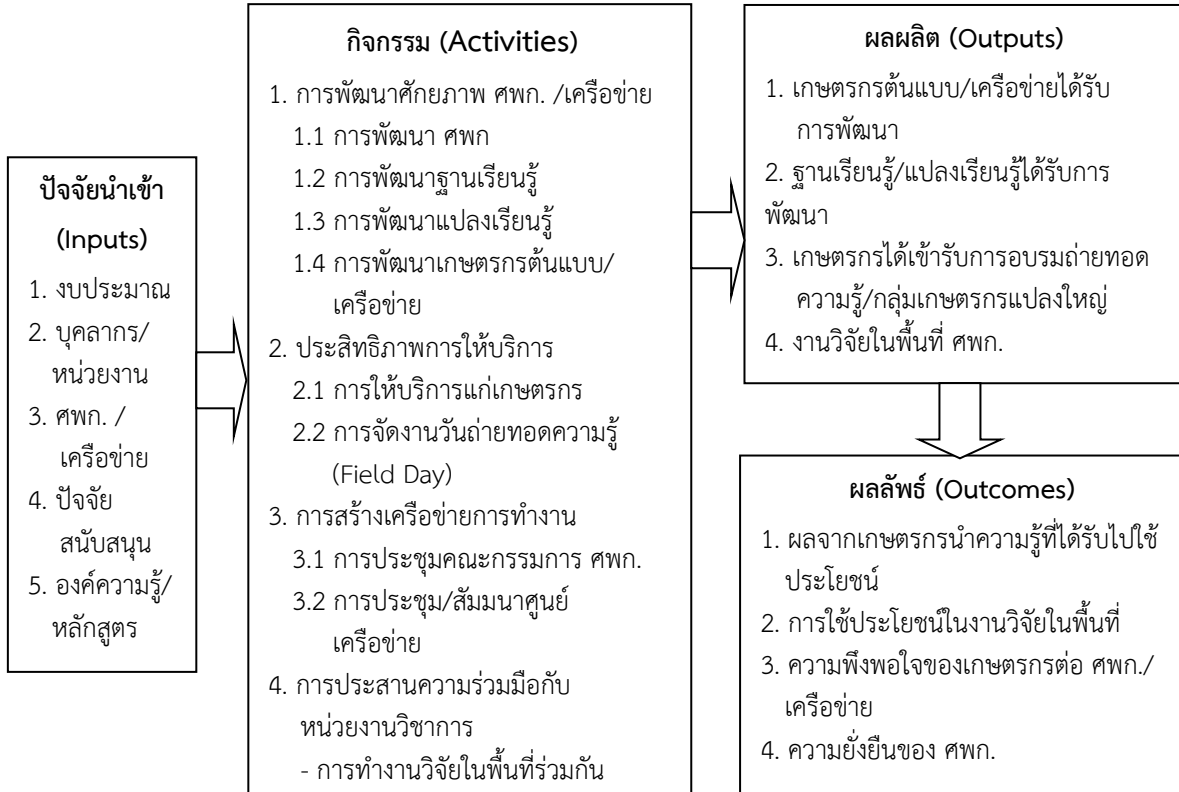
(1) การวัดทัศนคติตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert) เป็นการวิเคราะห์ค่าความคิดเห็นหลังจากนำไปทดลองใช้แล้ว การวัดทัศนคติของลิเคิร์ต แบ่งระดับการวัดเป็นมาตราส่วน 5 ระดับ โดยสเกล แต่ละระดับมีความต่อเนื่อง จากการเห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง แต่ละระดับกำหนดคะแนนเป็น 5 4 3 2 และ 1 ตามลำดับ การวัดแบบนี้นิยมใช้กันทั่วไป สร้างได้ง่าย และใช้ได้ผลดี

(2) การวัดทัศนคติตามวิธีของออสกู๊ด (Osgood) การวัดแบบนี้ใช้คำคุณศัพท์อธิบายคุณลักษณะของสิ่งที่วัดออกเป็นคำตรงกันข้ามกัน เช่น ดี-เลว ชอบ-ไม่ชอบ เป็นต้น การวัดแบบนี้ประกอบด้วยข้อที่ให้เลือก 7 ข้อ จากการประเมินค่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งจากด้านหนึ่งไปอีกด้านหนึ่ง

(3) การศึกษาของ Cummins, R.A. and Gullone, E. (2000) ได้ศึกษาการวัดระดับความพึงพอใจของบุคคลในเรื่องคุณภาพชีวิตโดยขยายการวัดจาก 5 ระดับ หรือ 7 ระดับ พบว่า ไม่ส่งผลเสียหายต่อความเที่ยงของข้อมูล (Reliability) ในทางตรงกันข้ามกลับยิ่งเพิ่มความรับรู้ ความพึงพอใจ หรือความคิดเห็นได้กว้างขึ้น ละเอียดขึ้น ซึ่งการวัดความพึงพอใจในคุณภาพชีวิต ควรใช้ระดับการวัด 10 ระดับ ซึ่งในแต่ละระดับกำหนดคะแนนเป็น 10 9 8 7 6 5 4 3 2 และ 1 ตามลำดับ

ซึ่งจะเห็นได้ว่ามีนักวิจัยได้วัดทัศนคติเป็นมาตราส่วน 5 ระดับ 7 ระดับ 10 ระดับ ซึ่งในการประเมินผลครั้งนี้ ผู้ประเมินเห็นว่าควรใช้การวัด 10 ระดับ ตามวิธีการของ Cummins, R.A. and Gullone เพราะเป็นการวัดทัศนคติที่ออกมาในรูปของระดับการรับรู้ ระดับความพึงพอใจได้ละเอียดใกล้เคียงกับความรู้สึกมากที่สุด

4) **กรอบแนวคิดในการประเมินผล** จากการศึกษาแนวคิด และทฤษฎีต่าง ๆ สามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการประเมินผลศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ปี 2559-2560 ได้ดังนี้

ภาพที่ 2.1 แนวคิดการประเมินผลศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ปี 2559-2560

2.6 วิธีการประเมินผล

2.6.1 รูปแบบการประเมินผล

จากแนวคิดการประเมินผลโดยใช้รูปแบบ Logic ดังกล่าวข้างต้น เป็นกรอบในการกำหนดประเด็นที่ต้องการประเมินผล ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ปัจจัยนำเข้า (Inputs) กิจกรรม (Activities) ผลผลิต (Outputs) และผลลัพธ์ (Outcomes)

2.6.2 ประเภทการประเมินผล

เป็นการประเมินผลระหว่างการดำเนินงานโครงการ (Ongoing Evaluation) เนื่องจากโครงการได้ดำเนินการมาระยะหนึ่งแล้ว แต่ยังไม่สิ้นสุด โครงการยังดำเนินต่อไปโดยมุ่งเน้นพิจารณาผลได้ ปัญหา อุปสรรค ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรม การตอบสนองของชุมชน รวมถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น

2.6.3 แผนแบบการประเมินผล

เป็นการเปรียบเทียบผลที่เกิดขึ้นจริงกับเป้าหมายโครงการ เปรียบเทียบก่อนและหลังมีโครงการ

2.6.4 ประเด็นและตัวชี้วัด

จากรูปแบบการประเมินผลดังกล่าว นำมาสร้างเป็นประเด็นและตัวชี้วัดของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ปี 2559-2560 โดยใช้การเปรียบเทียบกับเป้าหมาย หรือเกณฑ์ตามหลักวิชาการ (ตารางที่ 2.1) ดังนี้

ตารางที่ 2.1 ประเด็น ตัวชี้วัด และเกณฑ์การวัด ของการประเมินผล

ประเด็น	ตัวชี้วัด	เกณฑ์การวัด
1. ปัจจัยนำเข้า (Inputs)		
1.1 งบประมาณ	- ร้อยละงบประมาณที่เบิกจ่าย	- ร้อยละ 96 ของงบประมาณที่ได้รับ
1.2 หน่วยงานที่เข้าร่วมบูรณาการ	- จำนวนหน่วยงานในสังกัด กษ. ที่เข้าร่วมดำเนินงาน	- อย่างน้อย 6 หน่วยงานในสังกัด กษ.
	- จำนวนหน่วยงานนอกสังกัด กษ. ที่เข้าร่วมดำเนินงาน	- อย่างน้อย 1 หน่วยงานนอกสังกัด กษ.
1.3 การเข้าร่วมของเกษตรกรเครือข่าย	- จำนวนศูนย์เครือข่ายที่เข้าร่วมดำเนินงานกับ ศพก.	- ครบตามเป้าหมาย 10 ศูนย์เครือข่ายต่อ ศพก.
1.4 การสนับสนุนปัจจัย.	- ประเภทปัจจัยที่สนับสนุน ศพก.	- อย่างน้อย 4 ประเภท
	- ความทันเวลาในการใช้งาน	- 7 วัน ก่อนใช้งาน
1.5 องค์ความรู้เพื่อการพัฒนา	- ร้อยละของ ศพก. ที่ได้รับการกำหนดแผนฝึกอบรมให้แก่เกษตรกรในหลักสูตรต่างๆ	- ร้อยละ 100 ตามเป้าหมาย 882 แห่ง
	- ประเภทของหลักสูตรสำคัญ	- ไม่ต่ำกว่า 2 ประเภท (หลักสูตรหลักและบังคับ)
2. กิจกรรม (Activities)		
2.1 การพัฒนาศักยภาพ ศพก.	- ร้อยละของ ศพก. ที่มีการวางแผนพัฒนาศักยภาพตามระดับต่าง ๆ	- ร้อยละ 100 ตามเป้าหมาย 882 แห่ง
	- ร้อยละของ ศพก. ที่หน่วยงานใน กษ. ให้การพัฒนาตามแผนที่วางไว้	- ร้อยละ 100 ตามเป้าหมาย 882 แห่ง
	- ร้อยละของ ศพก. ที่หน่วยงานนอก กษ. ให้การพัฒนา/สนับสนุน/ส่งเสริม	- อย่างน้อย 1 กระทรวง
2.2 การพัฒนาองค์ความรู้ให้แก่เกษตรกรต้นแบบ และเครือข่าย	- ร้อยละของเกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก. ได้รับการพัฒนาความรู้	- ร้อยละ 100 ตามเป้าหมาย 882 แห่ง
	- ร้อยละของเกษตรกรเจ้าของศูนย์เครือข่ายได้รับการพัฒนาความรู้	- ร้อยละ 60 ของเป้าหมาย 8,820 ศูนย์เครือข่ายทั่วประเทศ
2.3 การให้บริการแก่เกษตรกร	- จำนวนหลักสูตรที่อบรมให้เกษตรกรใน ศพก.	- ไม่ต่ำกว่า 2 หลักสูตรสำคัญในโครงการ (หลักสูตรหลัก และบังคับ)
	- จำนวนเกษตรกรที่มาร่วมงานวันถ่ายทอดความรู้ (Field Day)	- เฉลี่ย 200 รายต่อ ศพก.
2.4 การพัฒนาเครือข่าย	- จำนวนครั้งการจัดประชุม/สัมมนา ของคณะกรรมการ ศพก.	- ระดับประเทศไม่ต่ำกว่า 4 ครั้งต่อปี - ระดับเขตไม่ต่ำกว่า 5 ครั้งต่อปี - ระดับจังหวัดไม่ต่ำกว่า 6 ครั้งต่อปี
	- จำนวนครั้งในการประชุม/ทำกิจกรรมของ ศพก. กับเครือข่ายในอำเภอ	- ไม่ต่ำกว่า 6 ครั้งต่อปี

ตารางที่ 2.1 ประเด็น ตัวชี้วัด และเกณฑ์การวัด ของการประเมินผล(ต่อ)

ประเด็น	ตัวชี้วัด	เกณฑ์การวัด
2.5 การประสานความร่วมมือกับ หน่วยวิชาการ	- ร้อยละศพก. ที่ทำงานวิจัยร่วมกับ หน่วยงานวิชาการ	- ร้อยละ 100 ตามเป้าหมาย 882 แห่ง
3. ผลผลิต (Outputs)		
3.1 การเข้าใช้บริการ ศพก.	- จำนวนเกษตรกรที่ใช้บริการ ศพก.	- ไม่ต่ำกว่า 300 รายต่อปีต่อ ศพก
	- จำนวนเกษตรกรที่ใช้บริการศูนย์เครือข่าย	- ไม่ต่ำกว่า 30 รายต่อปีต่อศูนย์เครือข่าย
	- ร้อยละของกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ที่เข้า ใช้บริการ ศพก.	- ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 ของกลุ่ม เกษตรกรแปลงใหญ่ในพื้นที่ ศพก.
	- จำนวนเกษตรกรที่ใช้บริการศูนย์เครือข่าย	- ไม่ต่ำกว่า 30 รายต่อปีต่อศูนย์เครือข่าย
	- ร้อยละของกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ที่เข้า ใช้บริการ ศพก.	- ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 ของกลุ่ม เกษตรกรแปลงใหญ่ในพื้นที่ ศพก.
3.2 ความพร้อมในการให้บริการ ของศพก. /ศูนย์เครือข่าย	- ร้อยละของ ศพก. ที่ได้รับการพัฒนาด้าน ต่างๆ (อาคาร ฐานเรียนรู้ แปลงเรียนรู้...)	- ร้อยละ 100 ตามเป้าหมาย 882 แห่ง
	- ร้อยละของศูนย์เครือข่าย ศพก. ที่ได้รับ การพัฒนา	- ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 20 ตามเป้าหมาย 8,820 ศูนย์เครือข่าย
3.3 งานวิจัยในพื้นที่ ศพก.	- จำนวนงานวิจัยที่ได้จากการทำงานร่วมกัน ระหว่าง ศพก. กับหน่วยวิชาการ	- จำนวน 1 เรื่องขึ้นไปต่อ ศพก.
4. ผลลัพธ์ (Outcomes)		
4.1 การนำความรู้ไปใช้ ประโยชน์ของเกษตรกร	- ร้อยละของเกษตรกรที่นำความรู้ ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์	- ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเกษตรกร ที่เข้าใช้บริการ
	- ประเภทความรู้ที่เกษตรกรนำมาใช้	
4.2 ผลทางเศรษฐกิจของ ครัวเรือนเกษตรกร	- ร้อยละเกษตรกรที่มีค่าใช้จ่าย เพื่อการผลิตลดลงในครัวเรือน	- ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 50 ของเกษตรกร ที่นำความรู้ไปใช้ในครัวเรือน
	- ร้อยละเกษตรกรที่สามารถลดรายจ่าย ในครัวเรือน	- ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 30 ของเกษตรกร ที่นำความรู้ไปใช้ในครัวเรือน
4.3 ความพึงพอใจของเกษตรกร ที่มีต่อ ศพก. และเครือข่าย	- ระดับความพึงพอใจต่ออาคาร สถานที่	- ระดับ 8 ขึ้นไป
	- ระดับความพึงพอใจต่อฐานเรียนรู้/ แปลงเรียนรู้	- ระดับ 8 ขึ้นไป
	- ระดับความพึงพอใจต่อหลักสูตรการอบรม	- ระดับ 8 ขึ้นไป
	- ระดับความพึงพอใจที่มีต่อการดำเนินงาน ศพก. ที่ตอบสนองต่อชุมชน	- ระดับ 8 ขึ้นไป
4.4 ความยั่งยืนของ ศพก.	- ร้อยละ ศพก. ที่ดำเนินงานต่อเนื่อง	- ร้อยละ 100 ของเป้าหมาย 882 แห่ง
	- ร้อยละเกษตรกรที่กลับมาใช้บริการ ศพก	- ไม่น้อยกว่าร้อยละ 60 ของเกษตรกร ที่เคยใช้บริการ ศพก.

2.6.5 การรวบรวมข้อมูล

1) วิธีการรวบรวมข้อมูลใช้แบบสอบถาม/แบบสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งมีคำถามทั้งคำถามปลายปิด (Close – Ended Question) และคำถามปลายเปิด (Open – Ended Question) โดยรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการ ดังนี้

- (1) เกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก.
- (2) เกษตรกรศูนย์เครือข่าย ศพก.
- (3) เกษตรกรที่เคยใช้บริการ ศพก.
- (4) เกษตรกรทั่วไป
- (5) เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในระดับภูมิภาค

2) แหล่งข้อมูล ประกอบด้วย

2.1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง รายละเอียดดังนี้

2.1.1) เกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก.

(1) ขนาดตัวอย่าง จาก ศพก. ทั้งหมดในปี 2559-2560 จำนวน 882 ศูนย์ แบ่งระดับการพัฒนาตามศักยภาพ (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2560) เป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับดี (เกรด A) จำนวน 470 ศูนย์ ระดับปานกลาง (เกรด B) จำนวน 401 ศูนย์ และระดับพอใช้ (เกรด C) จำนวน 11 ศูนย์ กำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้เกณฑ์ร้อยละ 10 (สิน พันธุ์พินิจ, 2555) ได้จำนวนตัวอย่าง ศพก. เกรด A จำนวน 47 ศูนย์ เกรด B จำนวน 40 ศูนย์ และเกรด C จำนวน 3 ศูนย์ รวม 90 ศูนย์ (ตารางที่ 2.2)

ตารางที่ 2.2 ขนาดตัวอย่างของเกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก.

ระดับชั้น ศพก.	จำนวน ศพก. (ศูนย์)	จำนวนตัวอย่าง ศพก. ที่จัดเก็บ (ศูนย์)
A	470	47
B	401	40
C	11	3*
รวม	882	90

หมายเหตุ : * จัดเก็บ ศพก. ชั้นต่ำ 3 ศูนย์

1 ศูนย์ เท่ากับ เกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก. 1 ราย

(2) การสุ่มตัวอย่าง ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบ Simple Random Sampling without Replacement

2.1.2) เกษตรกรเจ้าของศูนย์เครือข่าย ศพก.

(1) ขนาดตัวอย่าง จากเป้าหมายการดำเนินงานที่มีจำนวนขั้นต่ำของเกษตรกรเจ้าของศูนย์เครือข่าย 10 รายต่อ ศพก. ทั่วประเทศ ทำให้ ศพก. ตัวอย่างในการจัดเก็บ (ข้อ 2.1.1(1)) ระดับ A มีเกษตรกรศูนย์เครือข่าย จำนวน 470 ศูนย์เครือข่าย(47*10) ระดับ B มีเกษตรกรศูนย์เครือข่าย จำนวน 400 ศูนย์เครือข่าย(40*10) และระดับ C มีเกษตรกรศูนย์เครือข่าย จำนวน 30 ศูนย์เครือข่าย (30*10) รวมเป็นเกษตรกรศูนย์เครือข่ายขั้นต่ำรวม 900 ศูนย์เครือข่าย จากนั้นนำมากำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้เกณฑ์ร้อยละ 20 ได้จำนวนตัวอย่างศูนย์เครือข่ายของ ศพก. ตามระดับเกรด A (ศพก.) จำนวน 94 ศูนย์เครือข่าย เกรด B (ศพก.) จำนวน 80 ศูนย์เครือข่าย และเกรด C (ศพก.) จำนวน 6 ศูนย์เครือข่าย รวมเป็นศูนย์เครือข่ายตัวอย่างทั้งสิ้น 180 ศูนย์เครือข่าย (ตารางที่ 2.3)

ตารางที่ 2.3 ขนาดตัวอย่างของเกษตรกรศูนย์เครือข่าย ศพก.

ระดับชั้น ศพก.	จำนวนตัวอย่าง ศพก. ที่จัดเก็บ* (ศูนย์)	จำนวนเครือข่าย ศพก. (ศูนย์เครือข่าย)	จำนวนตัวอย่างเครือข่าย ศพก. ที่จัดเก็บ (ศูนย์เครือข่าย)
A	47	470	94
B	40	400	80
C	3	30	6
รวม	90	900	180

หมายเหตุ : * ตารางที่ 2.2 คอลัมน์ที่ 3

1 ศูนย์เครือข่าย เท่ากับ เกษตรกรเจ้าของศูนย์เครือข่าย 1 ราย

(2) การสุ่มตัวอย่าง ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบ Simple Random Sampling without Replacement

2.1.3) เกษตรกรที่เคยใช้บริการ ศพก.

เกษตรกรที่เคยใช้บริการ ศพก. จัดเก็บใน ศพก. ต้นแบบตัวอย่าง (ข้อ 2.1.1(1)) จำนวน 90 แห่งๆ ละ 5 ราย ในทุกระดับชั้น ศพก. (A B C) ได้เกษตรกรที่เข้าใช้บริการทั้งสิ้น 450 ราย โดยใช้สุ่มจำนวนตัวอย่างแบบ Simple Random Sampling (ตารางที่ 2.4)

ตารางที่ 2.4 ขนาดตัวอย่างของเกษตรกรที่เคยใช้บริการ ศพก.

ระดับชั้น ศพก.	จำนวนตัวอย่าง ศพก. ที่จัดเก็บ (ศูนย์)	จำนวนตัวอย่างเกษตรกร ที่เคยใช้บริการ ศพก. (ราย)
A	47	235
B	40	200
C	3	15
รวม	90	450

หมายเหตุ : * ตารางที่ 2.2 คอลัมน์ที่ 3

2.1.4) เกษตรกรทั่วไป

เกษตรกรทั่วไป จัดเก็บในพื้นที่บริการของ ศพก. ต้นแบบตัวอย่าง (ข้อ 2.1.1(1)) จำนวน 90 แห่งๆ ละ 5 ราย ในทุกระดับชั้น ศพก. (A B C) ได้จำนวนเกษตรกรทั่วไปทั้งสิ้น 450 ราย โดยใช้สุ่มจำนวนตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) (ตารางที่ 2.5)

ตารางที่ 2.5 ขนาดตัวอย่างของเกษตรกรทั่วไป

ระดับชั้น ศพก.	จำนวนตัวอย่าง ศพก. ที่จัดเก็บ* (ศูนย์)	จำนวนตัวอย่างเกษตรกร ทั่วไป (ราย)
A	47	235
B	40	200
C	3	15
รวม	90	450

จากข้อ 2.1.1) – 2.1.4) เขียนเป็นภาพรวมการจัดเก็บจำนวนตัวอย่าง ใน ศพก. แต่ละระดับ (ตารางที่ 2.6) ได้ดังนี้

ตารางที่ 2.6 ขนาดตัวอย่างทั้งหมดที่จัดเก็บใน ศพก.

กลุ่มตัวอย่าง	ระดับ A (ราย)	ระดับ B (ราย)	ระดับ C (ราย)	รวม (ราย)
เกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก.	47	40	3	90
เกษตรกรศูนย์เครือข่าย ศพก.	94	80	6	180
เกษตรกรที่เคยใช้บริการ ศพก.	235	200	15	450
เกษตรกรทั่วไป	235	200	15	450
รวม	611	520	39	1,170

2.1.5) เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในระดับภูมิภาค (สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานประมงจังหวัด สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด สถานีพัฒนาที่ดินจังหวัด ฯลฯ) จังหวัดละ 1 หน่วยงาน 17 จังหวัด ได้จำนวนตัวอย่างเจ้าหน้าที่รวม 17 ราย

2.2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นการรวบรวมจากเอกสารโครงการ รายงานผลการดำเนินงานต่างๆ และรายงานการประชุมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2.6.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นการวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) ซึ่งได้จากข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้ในเชิงตัวเลข ทำการวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ค่าผลรวม ที่เสนอเป็นคำอธิบายประกอบตาราง และแผนภาพ รวมทั้งการวัดระดับทัศนคติ วัดความพึงพอใจ ตามตัวชี้วัด นำมาคิดค่าเฉลี่ยของคะแนน ตามมาตรวัดที่มีการแบ่งสเกลออกเป็น 10 ระดับ กำหนดคะแนนเป็น 10 9 8 7 6 5 4 3 2 และ 1 ตามลำดับ โดยค่าเฉลี่ยของคะแนนที่ได้ บอกถึงความต่อเนื่องจากการเห็นด้วยมากที่สุดจนถึงเห็นด้วยน้อยที่สุด เช่น มีค่าเฉลี่ยที่เห็นด้วยในเรื่องแปลงเรียนรู้ 7.54 เป็นต้น

2.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการประเมินผล

2.7.1 ใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาส่งเสริม สนับสนุน หรือปรับเปลี่ยนแนวทางการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของโครงการ

2.7.2 เพื่อดำเนินงานโครงการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และเป็นประโยชน์กับเกษตรกรต่อไป

บทที่ 3 สภาพทั่วไป

โครงการศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ปี 2559 – 2560 มีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ สภาพทั่วไปของ ศพก. ศูนย์เครือข่าย ศพก. (ที่ตั้งขึ้นในปี 2560) เกษตรกรที่เคยใช้บริการ ศพก. และเกษตรกรทั่วไปในชุมชน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

3.1 สภาพทั่วไปของ ศพก.

3.1.1. ประเภทของ ศพก.

ศพก. ได้จัดตั้งขึ้นจำนวนครบ 882 ศูนย์(แห่ง) ในปีงบประมาณ 2559 โดยปีงบประมาณ 2560 ได้จำแนก ศพก. ตามประเภทสินค้าหลักที่ ศพก. ส่งเสริม/ดำเนินการ ประกอบด้วย ข้าว จำนวน 450 ศูนย์ คิดเป็นร้อยละ 51.02 พืชไร่ (มันสำปะหลัง อ้อยโรงงาน เป็นต้น) จำนวน 78 ศูนย์ คิดเป็นร้อยละ 8.84 พืชผัก จำนวน 31 ศูนย์ คิดเป็นร้อยละ 3.52 ไร่นาสวนผสม/เกษตรผสมผสาน จำนวน 78 ศูนย์ คิดเป็นร้อยละ 8.84 ไม้ผล (ทุเรียน มังคุด มะม่วง เป็นต้น) จำนวน 139 ศูนย์ คิดเป็นร้อยละ 15.76 ยางพารา จำนวน 52 ศูนย์ คิดเป็นร้อยละ 5.90 ปาล์มน้ำมัน จำนวน 44 ศูนย์ คิดเป็นร้อยละ 4.99 และอื่นๆ (กล้วยไม้ เป็นต้น) จำนวน 10 ศูนย์ คิดเป็นร้อยละ 1.13 (ตารางที่ 3.1)

ตารางที่ 3.1 ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ปี 2560 จำแนกตามประเภทสินค้าหลัก

สินค้าหลัก	จำนวน (ศูนย์)	สัดส่วน (ร้อยละ)
1. ข้าว	450	51.02
2. พืชไร่	78	8.84
3. พืชผัก	31	3.52
4. ไร่นาสวนผสม/เกษตรผสมผสาน	78	8.84
5. ไม้ผล	139	15.76
6. ยางพารา	52	5.90
7. ปาล์มน้ำมัน	44	4.99
8. อื่นๆ เช่น กล้วยไม้	10	1.13
รวม	882	100.00

ที่มา : กรมส่งเสริมการเกษตร, 2560

3.1.2. ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก.

1) ข้อมูลของเกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก.

เกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก. ที่ดำเนินงาน ศพก. ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2559 มีอายุเฉลี่ย 55 ปี ซึ่งผู้ที่มีอายุน้อยที่สุด คือ 32 ปี และอายุมากที่สุด คือ 72 ปี มีระดับการศึกษาที่ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) เทียบเท่า ร้อยละ 37.78 ระดับอนุปริญญา หรือประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) เทียบเท่า ร้อยละ 48.89 และระดับปริญญาตรีขึ้นไป ร้อยละ 13.33 มีประสบการณ์การทำงานเกษตร เฉลี่ย 27.33 ปี ในส่วนของพื้นที่ทำการเกษตรของเกษตรกรต้นแบบ และ

พื้นที่ ศพก. เกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก. มีพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมดเฉลี่ย 52.32 ไร่ ขณะที่พื้นที่เพื่อจัดทำเป็น ศพก. เฉลี่ย 12.81 ไร่ (ตารางที่ 3.2)

ตารางที่ 3.2 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก.

รายการ	หน่วยนับ	จำนวน
1) อายุ เฉลี่ย	ปี	55
- น้อยที่สุด		32
- มากที่สุด		72
2) ระดับการศึกษา	ร้อยละ	
- มัธยมศึกษาปีที่ 6/ประกาศนียบัตร วิชาชีพ (ปวช.)		37.78
- อนุปริญญา/ประกาศนียบัตร วิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)		48.89
- ปริญญาตรีขึ้นไป		13.33
3) พื้นที่ทำการเกษตร เฉลี่ย	ไร่/ราย	52.32
พื้นที่ ศพก. เฉลี่ย	ไร่/ศพก.	12.81

ที่มา : จากการสำรวจ

2) รูปแบบการทำเกษตรของเกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก.

ก่อนเข้าร่วมโครงการ เกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก. ทำการเกษตรเชิงเดี่ยว เช่น ปลูกข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง อ้อย ปาล์มน้ำมัน ยางพารา อย่างไม่อย่างหนึ่งหรือทั้ง 2 อย่าง ร้อยละ 32.58 ขณะที่ทำการเกษตรผสมผสาน/ทฤษฎีใหม่ ร้อยละ 67.42 และเมื่อเข้าร่วมโครงการ ศพก. มีการทำเกษตรปลูกข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง อ้อย ปาล์มน้ำมัน ยางพารา อย่างไม่อย่างหนึ่งหรือทั้ง 2 อย่าง เพียงร้อยละ 1.44 ขณะที่มีการเกษตรผสมผสาน/ทฤษฎีใหม่ เพิ่มขึ้นร้อยละ 98.56 ทำให้ภาพรวมเกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก. มีการเปลี่ยนแปลงมาทำการเกษตรผสมผสาน/ทฤษฎีใหม่ เพิ่มขึ้นร้อยละ 31.14 (ตารางที่ 3.3)

ตารางที่ 3.3 รูปแบบการทำเกษตรของเกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก.

รูปแบบการทำเกษตร	หน่วย : ร้อยละ		
	ก่อนเข้าร่วม โครงการ	หลังเข้าร่วม โครงการ	การเปลี่ยนแปลง
1) การทำเกษตรเชิงเดี่ยว เช่น ปลูกข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง เป็นต้น อย่างไม่อย่างหนึ่งหรือ 2 อย่าง	32.58	1.44	- 31.14
2) การทำเกษตรผสมผสาน/ ทฤษฎีใหม่	67.42	98.56	31.14
รวม	100.00	100.00	-

ที่มา : จากการสำรวจ

3.2 สภาพทั่วไปของศูนย์เครือข่าย ศพก.

3.2.1 ประเภทของศูนย์เครือข่าย ศพก.

ศพก. ในพื้นที่ของเกษตรกรต้นแบบ เป็นจุดศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านการเกษตร ในระดับชุมชน เกษตรกรสามารถเข้าถึงได้ง่าย สามารถเข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เทคโนโลยี และเทคนิคต่างๆ โดยใช้องค์ความรู้ ของเกษตรกรต้นแบบร่วมกับองค์ความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดจากหน่วยงานด้านวิชาการต่างๆ แต่มีเพียงระดับอำเภอ ซึ่งไม่เพียงพอ และมีความจำเป็นในการที่จะต้องเสริมความรู้ด้านต่างๆ เพื่อสามารถตอบสนองและให้การบริการเกษตรกรได้อย่างทั่วถึง ดังนั้น จึงมีการขยายศูนย์เครือข่าย ศพก. อย่างน้อย 10 จุด ในพื้นที่แต่ละ ศพก. เพื่อให้เป็นเครือข่ายครอบคลุมทุกตำบลในพื้นที่ ซึ่งมีหลากหลายองค์ความรู้ ที่มีจุดเน้นแตกต่างกันออกไป ปีงบประมาณ 2560 สามารถขยายศูนย์เครือข่ายได้ จำนวน 10,533 แห่ง แบ่งเป็นศูนย์ประเภทหลักๆ ได้แก่ ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรผสมผสาน ร้อยละ 29.11 ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน (ศจช.) ร้อยละ 13.43 ศูนย์เรียนรู้ด้านข้าวศูนย์ข้าวชุมชน ร้อยละ 11.87 ศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน (ศดปช.) ร้อยละ 6.83 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.4)

ตารางที่ 3.4 ประเภทของศูนย์เครือข่าย ศพก.

ประเภทของศูนย์เครือข่าย ศพก.	จำนวน (ศูนย์)	ร้อยละ
1. ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน (ศจช.)	1,415	13.43
2. ศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน (ศดปช.)	719	6.83
3. ศูนย์เรียนรู้ด้านการจัดการดิน	278	2.64
4. ศูนย์เรียนรู้ด้านประมง	447	4.24
5. ศูนย์เรียนรู้ด้านปศุสัตว์	420	3.99
6. ศูนย์เรียนรู้ด้านข้าว/ศูนย์ข้าวชุมชน	1,250	11.87
7. ศูนย์เรียนรู้ด้านพืชไร่	336	3.19
8. ศูนย์เรียนรู้ด้านไม้ผล	644	6.11
9. ศูนย์เรียนรู้ด้านไม้ยืนต้น	286	2.72
10. ศูนย์เรียนรู้ด้านแมลงเศรษฐกิจ	55	0.52
11. ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน	178	1.69
12. ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง/เกษตรทฤษฎีใหม่/ เกษตรผสมผสาน	3,066	29.11
13. ศูนย์เรียนรู้ด้านมาตรฐานการผลิตทางการเกษตร	128	1.21
14. ศูนย์เรียนรู้ด้านเศรษฐกิจเกษตร	78	0.74
15. ศูนย์เรียนรู้ด้านสหกรณ์	53	0.50
16. ศูนย์เรียนรู้ด้านบัญชี	37	0.35
17. ศูนย์เรียนรู้ด้านชลประทาน/การใช้น้ำอย่างรู้คุณค่า	30	0.28
18. ศูนย์ท่องเที่ยวเชิงเกษตร	87	0.83
19. ศูนย์เรียนรู้ด้านผัก	478	4.54
20. ศูนย์เรียนรู้ด้านหม่อนไหม	45	0.43
21. ศูนย์เรียนรู้ด้านการแปรรูปผลิตผลด้านการเกษตร	503	4.78
รวมทั้งหมด	10,533	100.00

ที่มา : กรมส่งเสริมการเกษตร (2560)

3.2.2 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรเจ้าของศูนย์เครือข่าย ศพก.

1) ข้อมูลของเกษตรกรเจ้าของศูนย์เครือข่าย ศพก.

เกษตรกรเจ้าของศูนย์เครือข่าย ศพก. ที่ร่วมดำเนินงานโครงการในปีงบประมาณ 2560 พบว่า มีอายุเฉลี่ย 53 ปี ซึ่งผู้ที่มีอายุน้อยที่สุด คือ 34 ปี และอายุมากที่สุด คือ 77 ปี มีระดับการศึกษาที่ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) เทียบเท่า ร้อยละ 62.25 ระดับอนุปริญญาหรือประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) เทียบเท่า ร้อยละ 30.47 และระดับปริญญาตรีขึ้นไป ร้อยละ 7.28 โดยเกษตรกรเจ้าของศูนย์เครือข่าย ศพก. มีพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด เฉลี่ย 46.67 ไร่ ขณะที่มียพื้นที่เพื่อจัดทำเป็นศูนย์เครือข่าย ศพก. เฉลี่ย 28.39 ไร่ (ตารางที่ 3.5)

ตารางที่ 3.5 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรเจ้าของศูนย์เครือข่าย ศพก.

รายการ	หน่วยนับ	จำนวน
1) อายุ เฉลี่ย	ปี	53
- น้อยที่สุด		34
- มากที่สุด		77
2) ระดับการศึกษา	ร้อยละ	
- มัธยมศึกษาปีที่ 6/ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.)		62.25
- อนุปริญญา/ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)		30.47
- ปริญญาตรีขึ้นไป		7.28
3) พื้นที่ทำการเกษตร เฉลี่ย	ไร่/ราย	46.67
พื้นที่ศูนย์เครือข่าย ศพก. เฉลี่ย	ไร่/เครือข่าย ศพก.	28.39

ที่มา : จากการสำรวจ

2) การเข้าร่วมโครงการที่สำคัญของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (กษ.)

เกษตรกรเจ้าของศูนย์เครือข่าย เข้าร่วมโครงการที่สำคัญของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้แก่ ร้อยละ 74.00 เข้าร่วมโครงการทฤษฎีใหม่ฯ ร้อยละ 66.67 เข้าร่วมโครงการเกษตรอินทรีย์ ร้อยละ 64.67 เข้าร่วมโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ร้อยละ 52.67 เข้าร่วมโครงการ Smart Farmer ตามลำดับ (ตารางที่ 3.6)

ตารางที่ 3.6 การเข้าร่วมโครงการสำคัญต่างๆ ของ กษ. ของเกษตรกรเจ้าของศูนย์เครือข่าย ศพก.

โครงการ	ร้อยละ
1. โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่	74.00
2. โครงการเกษตรอินทรีย์	66.67
3. โครงการระบบส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่	64.67
4. โครงการ Smart Farmer	52.67

ที่มา : จากการสำรวจ

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

3) ชื่อของศูนย์เครือข่าย ศพก. ที่ชุมชนรู้จัก

ชื่อของศูนย์เครือข่าย ศพก. ที่ชุมชนรู้จักหรือเรียกขาน ได้แก่ ร้อยละ 60.67 รู้จักในชื่อ เจ้าของศูนย์เครือข่าย ศพก. ซึ่งใช้พื้นที่ส่วนตัว/บ้านพักอาศัยของตนเอง ร้อยละ 14.00 รู้จักในชื่อ ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน ร้อยละ 11.33 รู้จักในชื่อศูนย์จัดการดินและปุ๋ยชุมชน ร้อยละ 8.00 รู้จักในชื่อ เจ้าของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง/ทฤษฎีใหม่ ร้อยละ 3.33 รู้จักในชื่อศูนย์ข้าวชุมชน และร้อยละ 2.67 รู้จักในชื่อศูนย์เรียนรู้ปราชญ์ชาวบ้าน (ตารางที่ 3.7)

ตารางที่ 3.7 ชื่อของศูนย์เครือข่าย ศพก.

ชื่อเรียก	ร้อยละ
1. ชื่อเจ้าของศูนย์เครือข่าย ศพก.	60.67
2. ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน	14.00
3. ศูนย์จัดการดินและปุ๋ยชุมชน	11.33
4. เจ้าของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง/ทฤษฎีใหม่	8.00
5. ศูนย์ข้าวชุมชน	3.33
6. ศูนย์เรียนรู้ปราชญ์ชาวบ้าน	2.67
รวม	100.00

ที่มา : จากการสำรวจ

4) การเข้าร่วมเป็นเครือข่าย ศพก.

ในการเข้าร่วมการดำเนินงาน ศพก. เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตรของชุมชน ตอบสนองความต้องการของชุมชน นั้น ปัจจัยสำคัญหนึ่งที่ขาดไม่ได้ ซึ่งก็คือ ศูนย์เครือข่าย ศพก. เพราะช่วยสนับสนุน เชื่อมโยงกับ ศพก. ในพื้นที่ อำเภอ มีจุดเรียนรู้ ประสบการณ์ที่แตกต่างกันออกไป สามารถช่วยขับเคลื่อนการดำเนินงานร่วมกับ ศพก. ได้เป็นอย่างดี จากการประเมินผล พบว่า เกษตรกรเจ้าของศูนย์เครือข่าย ร้อยละ 68.67 สนุกใจเข้าร่วมดำเนินงานกับ ศพก.เอง โดยเหตุผล อยากรู้ด้านนวัตกรรม การเกษตรใหม่ๆ อยากรแนะนำให้เกษตรกรรายอื่นได้นำความรู้ด้านการเกษตรที่มีอยู่ไปปรับใช้ในพื้นที่ตนเอง ทำการเกษตรแบบมีเครือข่าย จะได้แลกเปลี่ยนความรู้และช่วยเหลือกัน ลดต้นทุนการผลิต ชุมชนมีรายได้ ร้อยละ 26.00 เจ้าหน้าที่ของกรมส่งเสริมการเกษตร ประสานให้เข้าร่วม โดยเห็นว่าดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรอยู่แล้ว เช่น เป็นศูนย์จัดการดินและปุ๋ยชุมชน ศูนย์จัดการด้านการเกษตร เป็นต้น และร้อยละ 5.33 ยังไม่ได้สมัครใจเข้าร่วม แต่ถูกนำชื่อไปใส่เป็นเครือข่าย โดยเกษตรกรเจ้าของศูนย์เครือข่าย ศพก. ไม่ทราบมาก่อน (ตารางที่ 3.8)

ตารางที่ 3.8 การเข้าร่วมเป็นเครือข่าย ศพก.

การเข้าร่วมเป็นเครือข่าย ศพก.	ร้อยละ
1. สนุกใจเข้าร่วมกับ ศพก.	68.67
2. เจ้าหน้าที่ของกรมส่งเสริมการเกษตร ประสานให้เข้าร่วม	26.00
3. ถูกนำชื่อไปใส่เป็นเครือข่าย ศพก.	5.33
รวม	100.00

ที่มา : จากการสำรวจ

5) การร่วมงานกับเกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก.

ในการร่วมงานกับเกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก. ของเกษตรกรเจ้าของศูนย์เครือข่าย เป็นความร่วมมือก่อนการเข้าร่วมเป็นเครือข่าย ศพก. ซึ่งจากการประเมินผล พบว่า เกษตรกรเจ้าของศูนย์เครือข่าย ร้อยละ 60.67 เคยรู้จักและร่วมงานกับเกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก. มาก่อน เช่น จากการประชุมเครือข่ายผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เคยอบรม เรียนรู้ด้วยกันมาก่อน เป็นต้น และอีกร้อยละ 21.33 ไม่เคยรู้จักกันมาก่อน

3.3 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรที่เคยใช้บริการ ศพก.

3.3.1 ข้อมูลทั่วไป

สำหรับข้อมูลเกษตรกรที่เคยใช้บริการ ศพก. ที่หมายถึง เกษตรกรในพื้นที่ ศพก. ที่เคยเข้าอบรม ร่วมงาน Field Day ขอคำแนะนำ ข้อมูล ข่าวสารฯ ขอปัจจัยการผลิต และอื่นๆ เช่น การประชุม การแก้ไขปัญหา ข้อร้องเรียน เป็นต้น พบว่า เกษตรกรที่เคยใช้บริการ ศพก. มีอายุเฉลี่ย 51 ปี ซึ่งผู้ที่มีอายุน้อยที่สุด คือ 31 ปี และอายุมากที่สุด คือ 75 ปี มีระดับการศึกษา ที่ต่ำกว่าระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) เทียบเท่า ร้อยละ 34.89 ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) เทียบเท่า ร้อยละ 46.51 ระดับอนุปริญญา หรือประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) เทียบเท่า ร้อยละ 17.31 และระดับปริญญาตรีขึ้นไป ร้อยละ 1.29 โดยพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมดของเกษตรกรที่เคยใช้บริการ ศพก. เฉลี่ย 25.18 ไร่ ตามลำดับ (ตารางที่ 3.9)

ตารางที่ 3.9 ข้อมูลของเกษตรกรที่เคยใช้บริการ ศพก.

รายการ	หน่วยนับ	จำนวน
1) อายุ เฉลี่ย	ปี	51
- น้อยที่สุด		31
- มากที่สุด		75
2) ระดับการศึกษา	ร้อยละ	
- ต่ำกว่า มัธยมศึกษาปีที่ 6/ ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.)		34.89
- มัธยมศึกษาปีที่ 6/ประกาศนียบัตร วิชาชีพ (ปวช.)		46.51
- อนุปริญญา/ประกาศนียบัตร วิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)		17.31
- ปริญญาตรีขึ้นไป		1.29
3) พื้นที่ทำการเกษตร เฉลี่ย	ไร่/ราย	25.18

ที่มา : จากการสำรวจ

3.3.2 การเข้าร่วมโครงการที่สำคัญของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (กษ.)

เกษตรกรที่เคยใช้บริการ ศพก. ได้เข้าร่วมโครงการที่สำคัญของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้แก่ ร้อยละ 40.48 เป็นเกษตรกรที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการสำคัญของ กษ. มาก่อน แต่รู้จัก เคยร่วมกิจกรรมและปฏิสัมพันธ์กับเกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก. ร้อยละ 29.36 เป็นเกษตรกรสมาชิกโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ร้อยละ 21.79 เป็นเกษตรกรโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ และร้อยละ

8.37 เป็นเกษตรกรโครงการสำคัญอื่นๆ เช่น โครงการเกษตรอินทรีย์ โครงการ 9101 ตามรอยเท้าพ่อภายใต้ร่มพระบารมี เพื่อการพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืน โครงการธนาคารสินค้าเกษตร เป็นต้น (ตารางที่ 3.10)

ตารางที่ 3.10 การเข้าร่วมโครงการสำคัญต่างๆ ของ กษ. ของเกษตรกรที่เคยใช้บริการ ศพก.

การเข้าร่วมโครงการ	ร้อยละ
1. เกษตรกรที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการสำคัญของ กษ.	40.48
2. สมาชิกโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแปลงใหญ่	29.36
3. เกษตรกรโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่	21.79
4. เกษตรกรโครงการสำคัญอื่นๆ	8.37
รวม	100.00

ที่มา : จากการสำรวจ

3.3.3 กิจกรรมทางการเกษตรของเกษตรกรที่เคยใช้บริการ ศพก.

เกษตรกรที่เคยใช้บริการ ศพก. จำนวน 387 ราย มีกิจกรรมในการทำการเกษตร ได้แก่ ร้อยละ 61.24 ปลูกข้าว ร้อยละ 29.27 ปลูกพืชไร่ เช่น มันสำปะหลัง อ้อย ปาล์มน้ำมัน เป็นต้น ร้อยละ 23.26 ทำสวนผลไม้ เช่น กล้วย มะม่วง ฝรั่ง เป็นต้น ร้อยละ 31.78 ทำประมง เช่น เลี้ยงปลาตูก ปลานิล ปลาตะเพียน เป็นต้น ร้อยละ 39.02 ทำปศุสัตว์ เช่น เลี้ยงไก่ไข่ เป็ด หมู วัว เป็นต้น ขณะที่ร้อยละ 18.86 ทำการเกษตรผสมผสาน/ทฤษฎีใหม่ (ตารางที่ 3.11)

ตารางที่ 3.11 กิจกรรมทางการเกษตรของเกษตรกรที่เคยใช้บริการ ศพก.

รูปแบบหลัก	ร้อยละ
1) ปลูกข้าว	61.24
2) ปลูกพืชไร่ เช่น มันสำปะหลัง อ้อย	29.72
3) สวนผลไม้ เช่น กล้วย มะม่วง	23.26
4) ประมง เช่น ปลาตูก ปลานิล	31.78
5) ปศุสัตว์ เช่น ไก่ไข่ เป็ด	39.02
6) ทำเกษตรผสมผสาน/ทฤษฎีใหม่	18.86

ที่มา : จากการสำรวจ

หมายเหตุ: ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

3.4 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรทั่วไปในชุมชน

3.4.1 ข้อมูลทั่วไป

เกษตรกรทั่วไปในชุมชน ซึ่งเป็นเกษตรกรที่ทำการเกษตร และอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอที่ ศพก. ตั้งอยู่ และไม่เคยใช้บริการ ศพก. จากการประเมินผล พบว่า มีอายุเฉลี่ย 53 ปี ผู้ที่มีอายุน้อยที่สุด คือ 28 ปี และอายุมากที่สุด คือ 79 ปี มีระดับการศึกษา ที่ต่ำกว่าระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) เทียบเท่า ร้อยละ 45.63 ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) เทียบเท่า ร้อยละ 38.81 ระดับอนุปริญญา หรือประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) เทียบเท่า ร้อยละ 14.42 และระดับปริญญาตรีขึ้นไป ร้อยละ 1.14 โดยพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมดของเกษตรกรทั่วไปในชุมชน เฉลี่ย 15.23 ไร่ ตามลำดับ (ตารางที่ 3.12)

ตารางที่ 3.12 ข้อมูลของเกษตรกรทั่วไปในชุมชน

รายการ	หน่วยนับ	จำนวน
1) อายุ เฉลี่ย	ปี	53
- น้อยที่สุด		28
- มากที่สุด		79
2) ระดับการศึกษา	ร้อยละ	
- ต่ำกว่า มัธยมศึกษาปีที่ 6/ ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.)		45.63
- มัธยมศึกษาปีที่ 6/ประกาศนียบัตร วิชาชีพ (ปวช.)		38.81
- อนุปริญญา/ประกาศนียบัตร วิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)		14.42
- ปริญญาตรีขึ้นไป		1.14
3) พื้นที่ทำการเกษตร เฉลี่ย	ไร่/ราย	15.23

ที่มา : จากการสำรวจ

3.4.2 การเข้าร่วมโครงการที่สำคัญของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (กษ.)

เกษตรกรทั่วไปในชุมชน ได้เข้าร่วมโครงการที่สำคัญของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้แก่ ร้อยละ 63.42 เป็นเกษตรกรที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการสำคัญของ กษ. มาก่อน ร้อยละ 15.12 เป็นเกษตรกรสมาชิกโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ร้อยละ 16.75 เป็นเกษตรกรโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ และร้อยละ 4.71 เป็นเกษตรกรโครงการสำคัญอื่นๆ เช่น โครงการเกษตรอินทรีย์ โครงการ 9101 ตามรอยเท้าพ่อภายใต้ร่มพระบารมี เพื่อการพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืน โครงการธนาคารสินค้าเกษตร เป็นต้น (ตารางที่ 3.13)

ตารางที่ 3.13 การเข้าร่วมโครงการสำคัญต่างๆ ของ กษ. ของเกษตรกรทั่วไปในชุมชน

การเข้าร่วมโครงการ	ร้อยละ
1. เกษตรกรที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการสำคัญของ กษ.	63.42
2. สมาชิกโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแปลงใหญ่	15.12
3. เกษตรกรโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่	16.75
4. เกษตรกรโครงการสำคัญอื่นๆ	4.71
รวม	100.00

ที่มา : จากการสำรวจ

3.4.3 กิจกรรมทางการเกษตรของเกษตรกรทั่วไปในชุมชน

เกษตรกรทั่วไปในชุมชน จำนวน 295 ราย มีกิจกรรมในการทำการเกษตร ได้แก่ ร้อยละ 79.81 ปลูกข้าว ร้อยละ 31.44 ปลูกพืชไร่ เช่น มันสำปะหลัง อ้อย ปาล์มน้ำมัน เป็นต้น ร้อยละ 32.53 ทำสวนผลไม้ เช่น กัลยัม มะม่วง ฝรั่ง เป็นต้น ร้อยละ 28.92 ทำประมง เช่น เลี้ยงปลาตูก ปลานิล ปลาตะเพียน เป็นต้น ร้อยละ 31.61 ทำปศุสัตว์ เช่น เลี้ยงไก่ไข่ เป็ด หมู วัว เป็นต้น ขณะที่ร้อยละ 8.32 ทำการเกษตรผสมผสาน/ทฤษฎีใหม่ (ตารางที่ 3.14)

ตารางที่ 3.14 กิจกรรมทางการเกษตรของเกษตรกรทั่วไปในชุมชน

รูปแบบหลัก	ร้อยละ
1) ปศุสัตว์	79.81
2) ปศุสัตว์ไร่ เช่น มันสำปะหลัง อ้อย	31.44
3) สวนผลไม้ เช่น กัญญา มะม่วง	32.52
4) ประมง เช่น ปลาตูก ปลานิล	28.92
5) ปศุสัตว์ เช่น ไก่ไข่ เป็ด	31.61
6) ทำเกษตรผสมผสาน/ทฤษฎีใหม่	8.23

ที่มา : จากการสำรวจ

หมายเหตุ: ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

บทที่ 4

ผลการประเมิน

การประเมินผลโครงการศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ปี 2559 -2560 ได้กำหนดประเด็นในการประเมินผล คือ ปัจจัยนำเข้า กิจกรรม ผลผลิต และผลลัพธ์ โดยผลการประเมินมีรายละเอียด ดังนี้

4.1 ปัจจัยนำเข้า (Inputs)

4.1.1 งบประมาณ

โครงการศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร เป็นโครงการบูรณาการร่วมกันของหลายหน่วยงาน เพื่อปฏิบัติงานในภารกิจที่เกี่ยวข้อง ซึ่งในปีงบประมาณ 2559-2560 หน่วยงานต่างๆ ได้รับงบประมาณจัดสรรเพื่อดำเนินงานโครงการ ดังนี้

ปีงบประมาณ 2559 เป็นการบูรณาการในช่วงต้นของโครงการ โดยใช้งบประมาณจากงบประมาณปกติของแต่ละหน่วยงานดำเนินการ ทั้งหมด 12 หน่วยงาน ได้แก่ กรมส่งเสริมการเกษตร กรมพัฒนาที่ดิน กรมประมง กรมปศุสัตว์ กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ กรมวิชาการเกษตร กรมการข้าว กรมชลประทาน สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม กรมฝนหลวงและการบินเกษตร และสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ปีงบประมาณ 2560 มีหน่วยงานที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณทั้งสิ้น 12 หน่วยงาน เช่นเดิม จำนวนเงินงบประมาณรวม 403,371,214 บาท ในภาพรวมมีการเบิกจ่ายงบประมาณ ร้อยละ 98.82 ของงบประมาณที่ได้รับการจัดสรร สูงกว่าเกณฑ์การประเมินผลที่กำหนดไว้ (ไม่น้อยกว่าร้อยละ 96) แบ่งเป็นหน่วยงานที่มีการเบิกจ่ายงบประมาณสูงกว่าเกณฑ์ ได้แก่ กรมส่งเสริมการเกษตร 233,870,800 บาท เบิกจ่ายแล้วร้อยละ 99.35 กรมพัฒนาที่ดิน 10,800,000 บาท เบิกจ่ายแล้วร้อยละ 100 กรมประมง 27,572,700 บาท เบิกจ่ายแล้วร้อยละ 97.94 กรมปศุสัตว์ 25,478,200 บาท เบิกจ่ายแล้วร้อยละ 100 กรมส่งเสริมสหกรณ์ 9,292,800 บาท เบิกจ่ายแล้วร้อยละ 98.13 กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ 37,006,744 บาท เบิกจ่ายแล้วร้อยละ 99.99 กรมวิชาการเกษตร 19,118,300 บาท เบิกจ่ายแล้วร้อยละ 100 กรมการข้าว 16,925,000 บาท เบิกจ่ายแล้วร้อยละ 100 และ กรมฝนหลวงและการบินเกษตร 500,000 บาท เบิกจ่ายแล้วร้อยละ 100 ส่วนหน่วยงานที่มีการเบิกจ่ายงบประมาณต่ำกว่าเกณฑ์ ได้แก่ กรมชลประทาน 8,820,000 บาท เบิกจ่ายแล้วร้อยละ 91.70 สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม 7,475,000 บาท เบิกจ่ายแล้วร้อยละ 95.60 สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร 6,507,670 บาท เบิกจ่ายแล้วร้อยละ 77.64 เนื่องจากเป็นงบลงทุน และบางส่วนดำเนินการกันเป็นงบหลัอมปี (ตารางที่ 4.1)

ขณะเดียวกันในปีงบประมาณ 2560 ได้รับเงินบริจาคจากสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล ซึ่งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้นำมาจัดสรรให้แก่ ศพก. ทุกแห่งๆ ละ 150,000 บาท เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนา (จัดสร้าง/ต่อเติม/ปรับปรุง)

ตารางที่ 4.1 การเบิกจ่ายงบประมาณโครงการ ศพก. ปี 2560 ณ 30 กันยายน 2560

หน่วยงาน	งบประมาณ (บาท)		ร้อยละ
	ได้รับจัดสรร	เบิกจ่าย	
1. กรมส่งเสริมการเกษตร	233,870,800	232,354,679	99.35
2. กรมพัฒนาที่ดิน	10,800,000	10,800,000	100.00
3. กรมประมง	27,572,700	27,003,835	97.94
4. กรมปศุสัตว์	25,478,200	25,478,200	100.00
5. กรมส่งเสริมสหกรณ์	9,296,800	9,122,944	98.13
6. กรมตรวจบัญชีสหกรณ์	37,006,744	37,006,732	99.99
7. กรมวิชาการเกษตร	19,118,300	19,118,300	100.00
8. กรมการข้าว	16,925,000	16,925,000	100.00
9. กรมชลประทาน	8,820,000	8,087,501.09	91.70
10. สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม	7,475,000	7,145,900	95.60
11. สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร	6,507,670	5,052,332	77.64
12. กรมฝนหลวงและการบินเกษตร	500,000	500,000	100.00
รวม	403,371,214	398,595,423.09	98.82

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2560

4.1.2 หน่วยงานที่เข้าร่วมบูรณาการ

ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร เป็นศูนย์เรียนรู้ฯ ที่มีการบูรณาการของหน่วยงานต่างๆ ในการร่วมขับเคลื่อนการดำเนินงาน ทั้งหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (กษ). และหน่วยงานนอกสังกัด กษ. โดยได้ดำเนินกิจกรรมต่างๆ ตามภารกิจของหน่วยงาน และให้การสนับสนุนปัจจัยการผลิต การสาธิต การบริการต่างๆ ซึ่งในปี 2559 - 2560 เกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก. รู้จัก รับรู้ และรับทราบกิจกรรมของหน่วยงานที่ร่วมบูรณาการโครงการ ในการส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินงานของ ศพก. ดังนี้

1) เกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก. รับรู้ รับทราบ การเข้าร่วมกิจกรรมบูรณาการของหน่วยงานในสังกัด กษ. ได้แก่ กิจกรรมของกรมส่งเสริมการเกษตร ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการสนับสนุนขับเคลื่อนการดำเนินงาน ศพก. ให้ความช่วยเหลือประสานงานเกษตรกรต้นแบบในด้านการอำนวยความสะดวกในการเข้ารับการอบรมของเกษตรกร การประสานงานหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่ การพัฒนา ปรับปรุงสถานที่ อาคารอบรม การร่วมให้ความรู้กับเกษตรกรด้านต่างๆ เช่น การทำปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ เป็นต้น คิดเป็นร้อยละ 98.43 ส่วนร้อยละ 1.57 ไม่ได้รับทราบว่าการสนับสนุนเป็นของกรมส่งเสริมการเกษตร เพราะมีการสนับสนุนหลายหน่วยงานในเวลาเดียวกัน

กิจกรรมของกรมพัฒนาที่ดิน ในด้านการอบรมให้ความรู้กับเกษตรกรในเรื่องปุ๋ย เรื่องดิน ช่วยสนับสนุนในการทำปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพสูตรต่างๆ การทำน้ำหมักชีวภาพ การปรับปรุงบำรุงดินด้วยพืชปุ๋ยสด การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เป็นต้น รวมถึงให้คำปรึกษากับเกษตรกร เมื่อเกิดปัญหาในพื้นที่ คิดเป็นร้อยละ 93.26 กิจกรรมของกรมประมง ในด้านการอบรมให้ความรู้กับเกษตรกรในเรื่องการทำประมง ได้แก่

การเลี้ยงปลา การผลิตอาหารปลา/กบ การเพาะพันธุ์ปลา/กบ การเลี้ยงกบ เป็นต้น รวมถึงการให้คำปรึกษากับเกษตรกร เมื่อเกิดปัญหาด้านการเลี้ยงสัตว์น้ำในพื้นที่ ร้อยละ 86.52 กิจกรรมของกรมปศุสัตว์ ในด้านการอบรมให้ความรู้กับเกษตรกรในเรื่อง การทำปศุสัตว์ ได้แก่ การเลี้ยงสัตว์ การทำอาหารสัตว์ โรค/การระบาดของสัตว์ เป็นต้น รวมถึงการให้คำปรึกษากับเกษตรกรเมื่อเกิดปัญหาด้านการทำปศุสัตว์ในพื้นที่ คิดเป็นร้อยละ 82.02

ในส่วนกิจกรรมของกรมส่งเสริมสหกรณ์ ด้านการอบรมให้ความรู้กับเกษตรกรในเรื่อง การรวมกลุ่มต่างๆ ข้อบังคับ ข้อกำหนด ในการบริหารจัดการกลุ่ม เกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก. ได้รับรู้ รับทราบ คิดเป็นร้อยละ 38.20 กิจกรรมของกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ ในด้านการอบรมให้ความรู้กับเกษตรกรในเรื่อง การทำบัญชีประเภทต่างๆ โดยผ่านเจ้าหน้าที่ ครูบัญชีอาสาในแต่ละพื้นที่ คิดเป็นร้อยละ 68.54 กิจกรรมของกรมวิชาการเกษตร ด้านการอบรมให้ความรู้กับเกษตรกรในเรื่องการผลิตสินค้าให้ได้มาตรฐาน เทคนิควิธีในการปลูกพืชชนิดต่างๆ คิดเป็นร้อยละ 32.58 กิจกรรมของกรมการข้าว ด้านการอบรมให้ความรู้กับเกษตรกรในเรื่องข้าว การผลิตข้าวคุณภาพ การคัดเมล็ดพันธุ์ข้าว การลดต้นทุน และเทคนิควิธีการปลูกข้าว คิดเป็นร้อยละ 50.56 ในขณะที่กิจกรรมของกรมชลประทาน ให้ความรู้กับเกษตรกรในเรื่องการบริหารจัดการน้ำ กาลักน้ำ การสูบน้ำ การใช้น้ำให้เหมาะสมกับน้ำในพื้นที่ คิดเป็นร้อยละ 39.33

สำหรับการรับรู้ รับทราบ การเข้าร่วมกิจกรรมของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ให้ความรู้กับเกษตรกรในเรื่อง ระบบน้ำหยด การทำปุ๋ยหมัก การเพาะเห็ด การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ เศรษฐกิจพอเพียง คิดเป็นร้อยละ 20.22 กิจกรรมของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร สนับสนุนในด้านการอบรมให้ความรู้กับเกษตรกรในเรื่อง กระจายเศรษฐกิจ เพื่อการคำนวณหาต้นทุนการผลิตสินค้าเกษตร สถานการณ์การผลิตสินค้า ราคา เป็นต้น คิดเป็นร้อยละ 20.14 และได้รับรู้ รับทราบ กิจกรรมของสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ หรือสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัด ในพื้นที่ ในด้านการอบรมให้ความรู้กับเกษตรกรในเรื่อง แนวคิดตามแผนเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรทฤษฎีใหม่ การทำเกษตรผสมผสาน การนำภูมิปัญญามาประยุกต์ใช้ในพื้นที่ เป็นต้น คิดเป็นร้อยละ 16.85 (ตารางที่ 4.2)

ตารางที่ 4.2 การสนับสนุนการดำเนินงาน ศพก. ของหน่วยงานใน กษ.

หน่วยงาน	ศพก. (ร้อยละ)	กิจกรรมในโครงการ
1. กรมส่งเสริมการเกษตร	98.43	การประสานงานหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่ การพัฒนา ปรับปรุงสถานที่ และร่วมจัดอบรมถ่ายทอดความรู้ ฯลฯ
2. กรมพัฒนาที่ดิน	93.26	การทำปุ๋ยอินทรีย์ ชีวภาพสูตรต่างๆ การทำน้ำหมักชีวภาพ การปรับปรุงบำรุงดิน การเฝ้าติดตาม ฯลฯ
3. กรมประมง	86.52	การทำประมง ได้แก่ การเลี้ยงปลา การผลิตอาหารปลา/กบ การเพาะพันธุ์ปลา/กบ การเลี้ยงกบ ฯลฯ
4. กรมปศุสัตว์	82.02	การทำปศุสัตว์ ได้แก่ การเลี้ยงสัตว์ การทำอาหารสัตว์ โรค/การระบาดของสัตว์ ฯลฯ
5. กรมส่งเสริมสหกรณ์	38.20	การรวมกลุ่มต่างๆ ข้อบังคับ ข้อกำหนด ในการบริหารจัดการกลุ่ม ฯลฯ
6. กรมตรวจบัญชีสหกรณ์	68.54	การทำบัญชีประเภทต่างๆ โดยผ่านเจ้าหน้าที่ และครูบัญชีอาสาในแต่ละพื้นที่ ฯลฯ

ตารางที่ 4.2 การสนับสนุนการดำเนินงาน ศพก. ของหน่วยงานใน กษ. (ต่อ)

หน่วยงาน	ศพก. (ร้อยละ)	กิจกรรมในโครงการ
7. กรมวิชาการเกษตร	32.58	การผลิตสินค้าให้ได้มาตรฐาน เทคนิควิธีในการปลูกพืชชนิดต่างๆ ฯลฯ
8. กรมการข้าว	50.56	การผลิตข้าวคุณภาพ การคัดเมล็ดพันธุ์ข้าว การลดต้นทุนและเทคนิควิธีการปลูกข้าว ฯลฯ
9. กรมชลประทาน	39.33	การบริหารจัดการน้ำ การลัดน้ำ การสูบน้ำ การใช้น้ำให้เหมาะสมกับน้ำในพื้นที่ ฯลฯ
10. สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม	20.22	ระบบน้ำหยด การทำปุ๋ยหมัก การเพาะเห็ด การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ เศรษฐกิจพอเพียง ฯลฯ
11. สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร	20.14	กระดาษเศรษฐกิจ เพื่อการคำนวณหาต้นทุนการผลิตสินค้าเกษตร สถานการณ์การผลิตสินค้า ราคา ฯลฯ
12. สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	16.85	แนวคิดตามแผนเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรทฤษฎีใหม่การทำเกษตรผสมผสาน ฯลฯ มาประยุกต์ใช้ในพื้นที่

ที่มา : จากการสำรวจ

หน่วยงานที่ร่วมบูรณาการ สนับสนุนการดำเนินงานของ ศพก. บางหน่วยงานมีภารกิจหน้าที่รับผิดชอบเฉพาะบางพื้นที่ เช่น สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม กรมวิชาการ ฯลฯ ขณะที่บางหน่วยงานมีเพียงสำนักงานเขต มีที่ตั้งหน่วยงานอยู่ในบางจังหวัด เช่น กรมการข้าว สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร เป็นต้น ทำให้เกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก. บางพื้นที่ยังไม่ได้รับรู้ รับทราบถึงกิจกรรมที่ได้รับ การสนับสนุน เป็นของหน่วยงานใด

2) เกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก. รับรู้ รับทราบ การเข้าร่วมกิจกรรมบูรณาการของหน่วยงานหน่วยงานนอกสังกัด กษ. ได้แก่ กิจกรรมของกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักนอกสังกัด กษ. ในการสนับสนุนขับเคลื่อนการดำเนินงาน ศพก. ในด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ในพื้นที่ การเพิ่มมูลค่า ประสานงานหน่วยงานในพื้นที่เพื่อเพิ่มช่องทางการตลาด ขยายตลาดผลิตภัณฑ์ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เป็นต้น คิดเป็นร้อยละ 25.00 กิจกรรมของกระทรวงพาณิชย์ โดยสำนักงานพาณิชย์จังหวัด สนับสนุนการอบรม การพัฒนาผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ ตราสินค้า การตลาด รวมทั้งการพัฒนาอาชีพ เสริมเพิ่มรายได้ให้กับกลุ่มเกษตรกร เกษตรกรในพื้นที่ คิดเป็นร้อยละ 19.44 กิจกรรมของสำนักงานส่งเสริม การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในด้านการอบรมให้ความรู้ การศึกษาดูงานในเรื่องเกษตร ทฤษฎีใหม่ เศรษฐกิจพอเพียง การทำเกษตรผสมผสาน การทำปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ ส่งเสริมการทำอาชีพเสริม เพิ่มรายได้ รวมทั้ง การสนับสนุนปัจจัยการผลิตต่างๆ เช่น พันธุ์ไม้ เป็นต้น คิดเป็นร้อยละ 16.67

ในส่วนการรับรู้ รับทราบ กิจกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล ซึ่งเป็นหน่วยงานในด้านอำนวยความสะดวกในการจัดอบรม งาน Field day สนับสนุนโต๊ะ เก้าอี้ เต็นท์ เครื่อง เสี่ยง รวมทั้งปัจจัยการผลิตต่างๆ เช่น กล้าไม้ พันธุ์ไม้ เป็นต้น คิดเป็นร้อยละ 16.11 ขณะที่ร้อยละ 14.45 ได้รับรู้ รับทราบ กิจกรรมของกรมการปกครอง โดยผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ ผ่านงบบพัฒนาจังหวัด ในด้านอาคาร สถานที่อบรม การสนับสนุนกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ ในพื้นที่ ศพก. เช่น โรงสีข้าวชุมชน กลุ่มอาชีพ เป็นต้น และอีกร้อยละ 8.33 ได้รับรู้ รับทราบ กิจกรรมของบริษัท ห้างร้านต่างๆ ในพื้นที่

ช่วยสนับสนุนในด้านการอบรม ให้ความรู้ด้านการผลิตสินค้าที่สำคัญในพื้นที่ เช่น ปาล์มน้ำมัน ยางพารา มังคุดทุเรียน เงาะ ลองกอง เป็นต้น เศรษฐศาสตร์มาทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ เช่น เศรษฐศาสตร์ปาล์ม เป็นต้น (ตารางที่ 4.3)

ตารางที่ 4.3 การสนับสนุนการดำเนินงาน ศพก. ของหน่วยงานนอกสังกัด กษ.

หน่วยงาน	ศพก. (ร้อยละ)	กิจกรรมในโครงการ
1. กรมการพัฒนาชุมชน	25.00	การพัฒนาผลิตภัณฑ์ในพื้นที่ การเพิ่มมูลค่า ประสานงานหน่วยงานในพื้นที่เพื่อเพิ่มช่องทางการตลาด ทำตลาด ฯลฯ
2. กระทรวงพาณิชย์	19.44	การพัฒนาผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ ตราสินค้า การตลาด รวมทั้งการพัฒนาอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ให้กับกลุ่มเกษตรกร เกษตรกร ฯลฯ
3. สำนักงานส่งเสริม การศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัย	16.67	เกษตรทฤษฎีใหม่ เศรษฐกิจพอเพียง การทำเกษตรผสมผสาน การทำปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ ส่งเสริมการทำอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ ฯลฯ
4. องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล	16.11	ด้านอำนวยความสะดวกในการจัดอบรม งาน Field day สนับสนุนโต๊ะ เก้าอี้ เต็นท์ เครื่องเสียง ปัจจัยการผลิต ฯลฯ
5. กรมการปกครอง	14.45	ด้านอาคาร สถานที่อบรม การสนับสนุนกลุ่มเกษตรกร แปลงใหญ่ ในพื้นที่ ศพก. โรงเรียนข้าวชุมชน ฯลฯ
6. บริษัท ห้างร้านต่างๆ	8.33	ด้านการผลิตสินค้าที่สำคัญ ปาล์ม น้ำมัน ยางพารา มังคุด เศรษฐศาสตร์มาทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ ฯลฯ

ที่มา : จากการสำรวจ

4.1.3 การเข้าร่วมเป็นเกษตรกรศูนย์เครือข่าย ศพก.

ศูนย์เครือข่าย ศพก. ของเกษตรกรเจ้าของศูนย์เครือข่าย ประกอบด้วย ศูนย์เครือข่ายประเภทต่างๆ เช่น ศูนย์เครือข่ายในพื้นที่บ้านของตนเอง ซึ่งใช้พื้นที่ส่วนตัว/บ้านพักอาศัยของตนเอง ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน ศูนย์จัดการดินและปุ๋ยชุมชน ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง/ทฤษฎีใหม่ ศูนย์ข้าวชุมชน ศูนย์เรียนรู้ปราชญ์ชาวบ้าน เป็นต้น ในเป้าหมาย 10 ศูนย์เครือข่ายต่อ ศพก. หลัก 1 แห่ง ซึ่งจากการประเมินผล พบว่า ศพก. หลัก 1 แห่ง มีเครือข่าย ศพก. เฉลี่ย 11 ศูนย์เครือข่าย เข้าร่วม โดยลักษณะความสัมพันธ์ ได้แก่ เป็นเครือข่ายที่เคยรู้จักและร่วมงานมาก่อน เฉลี่ย 6 ศูนย์เครือข่ายต่อ ศพก. รู้จักแต่ไม่เคยร่วมงาน เฉลี่ย 3 ศูนย์เครือข่ายต่อ ศพก. และไม่เคยรู้จัก เฉลี่ย 2 ศูนย์เครือข่ายต่อ ศพก.

4.1.4 การสนับสนุนปัจจัยการผลิต

1) ประเภทปัจจัยการผลิต

หน่วยงานต่างๆ ในสังกัด กษ. ได้ร่วมกันขับเคลื่อนการดำเนินงาน ศพก. เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของเกษตรกร โดยในปี 2559 และ 2560 ได้มีการสนับสนุนปัจจัยการผลิตต่างๆ ให้กับ ศพก. ดังนี้

(1) กรมส่งเสริมการเกษตร ให้การสนับสนุน หัวเชื้อสารชีวภัณฑ์ พันธุ์พืช พันธุ์ไม้ต่างๆ อุปกรณ์กำจัดศัตรูพืชต่างๆ

(2) กรมพัฒนาที่ดิน ให้การสนับสนุนอุปกรณ์สำหรับการผลิตปุ๋ยต่างๆ เช่น ถังน้ำหมัก สารเร่ง พ.ด. กากน้ำตาล ไคโลไมต์ เป็นต้น นอกจากนี้ ในบางพื้นที่ได้มีการสนับสนุนพันธุ์พืช ปุ๋ยสด เช่น ปอเทือง ถั่วพรี ถั่วพุ่ม เป็นต้น

(3) กรมประมง ให้การสนับสนุน พันธุ์สัตว์น้ำ ได้แก่ ปลาตูก ปลาไนล ปลาตะเพียน ปลายี่สก เป็นต้น พร้อมอุปกรณ์ และอาหารกับ ศพก. ในวงเงิน 5,000 บาทต่อ ศพก. (ปี 2560)

(4) กรมปศุสัตว์ ให้การสนับสนุน พันธุ์สัตว์ ได้แก่ ไก่เนื้อ ไก่ไข่ สุกร เป็ดเทศ เป็ดไข่ เป็นต้น โรงเรือน และอาหารสัตว์ ภายใต้งบประมาณ 23,000 บาทต่อ ศพก. (ปี 2560)

(5) กรมส่งเสริมสหกรณ์ ให้การสนับสนุนสื่อการสอนในเรื่องของสหกรณ์ เช่น แผ่นพับ สมุดจดบันทึก ปากกา

(6) กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ ให้การสนับสนุนสื่อการสอนด้านบัญชี เช่น สื่อการสอน ด้านบัญชี สมุดบัญชี ใ่อังชีวิต เป็นต้น

(7) กรมวิชาการเกษตร ให้การสนับสนุนพันธุ์ไม้ พันธุ์พืช พันธุ์ผัก เป็นต้น

(8) กรมการข้าว ให้การสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าวต่างๆ ที่เหมาะสมกับพื้นที่ เป็นต้น

(9) กรมหม่อนไหม ให้การสนับสนุนพันธุ์หม่อน พันธุ์ไหม ไช้ไหมพันธุ์ดี เป็นต้น

(10) สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ให้การสนับสนุนอุปกรณ์ระบบ น้ำหยด พันธุ์พืช ก้อนเชื้อเห็ด เป็นต้น

(11) สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร สนับสนุนอุปกรณ์สื่อการสอน “กระดานเศรษฐี”

(12) สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ให้การสนับสนุนพันธุ์ไม้ผล พันธุ์พืช พันธุ์ผัก เอกสารให้ความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น

การสนับสนุนปัจจัยการผลิตของหน่วยงานต่างๆ ต่อการดำเนินงาน ศพก. โดยเกษตรกร ต้นแบบเจ้าของ ศพก ร้อยละ 97.75 เห็นว่า ได้ใช้ประโยชน์ และร้อยละ 2.25 เห็นว่าใช้ประโยชน์ไม่ได้ เพราะปัจจัยการผลิตบางอย่างไม่ตรงความต้องการ เช่น สนับสนุนไก่ไข่ ซึ่งต้องใช้หัวอาหารเลี้ยงจึงจะออกไข่ ซึ่งบาง ศพก. เห็นว่าไม่เหมาะกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงที่ทำอยู่ เป็นต้น ขณะที่การสนับสนุนเกษตรกรที่มารับบริการ เช่น การอบรมถ่ายทอดความรู้ การแจกปัจจัยการผลิต เป็นต้น เกษตรกรที่มารับบริการ ร้อยละ 99.49 เห็นว่าสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ และมีเพียงร้อยละ 0.51 เห็นว่า ใช้ประโยชน์ไม่ได้ เพราะไม่ตรงกับช่วงการผลิต เช่น สนับสนุนพืชผัก ในช่วงฤดูแล้ง เป็นต้น (ตารางที่ 4.4)

ตารางที่ 4.4 การสนับสนุนปัจจัยการผลิต ในปี 2560

รายการ	ร้อยละ
1) การสนับสนุนปัจจัยการผลิตกับ ศพก.	100.00
- ใช้ประโยชน์ได้	97.75
- ใช้ประโยชน์ไม่ได้	2.25
2) การสนับสนุนปัจจัยการผลิตแก่เกษตรกรผู้มารับบริการ	100.00
- ใช้ประโยชน์ได้	99.49
- ใช้ประโยชน์ไม่ได้	0.51

ที่มา : จากการสำรวจ

2) ความทันเวลา

สำหรับความทันเวลาในภาพรวมของการสนับสนุนปัจจัยการผลิตให้กับเกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก. เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในด้านเป็นฐานการเรียนรู้ จุดสาธิต ใช้ในแปลงเรียนรู้ เพื่อการเรียนรู้ฝึกปฏิบัติให้กับผู้มาใช้บริการ ศพก. นั้น จากการประเมินผล พบว่า เกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก. ร้อยละ 89.89 เห็นว่า การสนับสนุนทันเวลา (ก่อนใช้งาน 7 วัน) ขณะที่ร้อยละ 10.11 เห็นว่าปัจจัยการผลิต เช่น เมล็ดพันธุ์พืช พืชปุ๋ยสด การสนับสนุนมาล่าช้ากว่าแผนการผลิตหรือช่วงฤดูการผลิต ทำให้เสียโอกาสในการผลิตไป

4.1.5 องค์ความรู้ในการพัฒนา/เรียนรู้

องค์ความรู้ในการพัฒนา/เรียนรู้ เป็นเนื้อหา สาระ หรือหลักสูตรการเรียนรู้ที่เกษตรกรต้นแบบ วิทยากร เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง ดำเนินการถ่ายทอดความรู้ให้กับกลุ่มเกษตรกร เกษตรกรที่เข้ามาใช้บริการจาก ศพก. ซึ่งหลักสูตรในการถ่ายทอดความรู้ในปี 2559 และ 2560 กำหนดไว้ 3 หลักสูตร คือ

1) หลักสูตรหลัก เป็นหลักสูตรที่ทุก ศพก. จัดอบรม ถ่ายทอดความรู้ เน้นในเรื่องการลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ได้แก่ การทำปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพสูตรต่างๆ การผลิตสารชีวภัณฑ์ การผลิตสารชีวภาพ การลดใช้สารเคมี การลดใช้เมล็ดพันธุ์ การไถกลบตอซัง การทำน้ำส้มควันไม้ การปรับปรุงบำรุงดิน การผลิตพืช GAP การใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน หลักสูตรการทำมาตรฐานเกษตร เช่น เกษตรอินทรีย์ การผลิตพืชที่ปลอดภัย (GAP) การบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม (Zoning) การทำบัญชีครัวเรือน วิทยากรในการถ่ายทอดความรู้จะมีทั้งเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานและครูบัญชีอาสา สอนให้ทำบัญชีครัวเรือนอย่างง่าย และบัญชีออนไลน์บนมือถือ การผลิตตามระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ โดยเกษตรกรต้นแบบ และทีมงาน เป็นวิทยากรในการถ่ายทอดความรู้ในเรื่องดังกล่าว ร่วมกับเจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้นๆ การอบรม ถ่ายทอดความรู้ในหลักสูตรนี้ จะมีการสอนภาคทฤษฎีควบคู่กับภาคปฏิบัติในฐานการเรียนรู้

2) หลักสูตรบังคับ เป็นหลักสูตรการเรียนรู้ที่เกษตรกรต้นแบบ วิทยากร ดำเนินกิจกรรมอยู่ซึ่งสามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับกลุ่มเกษตรกร เกษตรกร ผู้ใช้บริการ ศพก. ในหลักสูตร ได้แก่ หลักความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ การทำเกษตรผสมผสาน

3) หลักสูตรเสริม เป็นหลักสูตรที่หน่วยงานดำเนินการเป็นหลัก ร่วมกับเกษตรกรต้นแบบ และทีมวิทยากร เพื่อถ่ายทอดความรู้ให้กับเกษตรกรในพื้นที่ ได้แก่ การใช้น้ำอย่างรู้คุณค่า เป็นการบริหารจัดการน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การใช้ระบบน้ำหยด ระบบสปริงเกอร์การปลูกพืชแบบเปียกสลับแห้ง เป็นต้น ซึ่งมีหลายหน่วยงานเข้ามาถ่ายทอดความรู้ วิทยากรในการถ่ายทอดความรู้เป็นเจ้าหน้าที่หน่วยงานต่างๆ เช่น กรมชลประทาน กรมการข้าว กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นต้น การจัดการองค์กร/กลุ่มเกษตรกร/วิสาหกิจชุมชน การพัฒนาและการแปรรูปผลิตภัณฑ์ในพื้นที่ กิจกรรมเสริมเพิ่มรายได้ ได้แก่ การเลี้ยงไส้เดือน การปลูกมัลเบอร์รี่ การทำน้ำยาเอนกประสงค์ การเพาะเห็ดต่างๆ การขยายพันธุ์พืช เป็นต้น

สำหรับวิทยากรในการถ่ายทอดความรู้ มีทั้งเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่างๆ ในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และนอกกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้แก่ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) เป็นต้น รวมถึงเกษตรกรที่มาจากกลุ่มแม่บ้าน วิสาหกิจชุมชน กลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ที่ทำกิจกรรมเหล่านี้มาถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ และการอบรม ถ่ายทอดความรู้ทั้ง 3 หลักสูตรข้างต้น มีวิทยากรประจำ ศพก. เฉลี่ย 7 ราย/ศพก. ซึ่งเป็นวิทยากรจาก ศพก. และ/หรือเครือข่าย ศพก. ในพื้นที่ ที่มีองค์ความรู้ที่สามารถ

ถ่ายทอดให้กับเกษตรกรที่เข้ารับบริการใน ศพก. ได้ โดยแต่ละจุด/พื้นที่ วิทยากรมีประสบการณ์ที่แตกต่างกันออกไป ขณะที่การจัดอบรม หลายหน่วยงานมีจัดอบรมในช่วงเวลาที่ตนเองกำหนดไว้ในแผนของตนเอง ยังไม่บูรณาการกับหน่วยงานอื่น ทั้งที่เป็นเรื่องเดียวกัน ใกล้เคียงกัน จึงเห็นว่า การบูรณาการของหน่วยงาน ควรพิจารณาจัดทำแผนร่วมกันก่อนการจัดการอบรมเรียนรู้ และคำนึงถึงความเหมาะสมในช่วงเวลาอบรม เช่น ไม่ควรจัดอบรมในช่วงการผลิตของเกษตรกร ซึ่งจะทำให้เกษตรกรไม่มีเวลามาอบรมเรียนรู้ เป็นต้น

4.2 กิจกรรม (Activities)

4.2.1 การพัฒนาศักยภาพ ศพก.

1) การจัดระดับเพื่อการพัฒนา ศพก.

ช่วงปีงบประมาณ 2559 - 2560 ที่ผ่านมา ศพก. ได้ดำเนินการพัฒนาถ่ายทอดความรู้ การเรียนรู้แก่เกษตรกรในพื้นที่มาอย่างต่อเนื่อง มีปัญหาสำคัญเรื่องหนึ่งซึ่งส่งผลกระทบต่อการจัดกระบวนการถ่ายทอด/เรียนรู้ใน ศพก. คือ ความไม่พร้อมในเรื่องอาคาร สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกในการถ่ายทอด/เรียนรู้ ทำให้เกษตรกรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องต้องแก้ปัญหาเฉพาะหน้าโดยการเช่าหรือขอยืมจากแหล่งต่างๆ ซึ่งมีภาระค่าใช้จ่าย และความไม่สะดวกในการดำเนินงาน

ในปี 2560 กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จึงได้จัดทำโครงการศาลาเรียนรู้ ศพก. เพื่อที่จะสนับสนุนให้ ศพก. มีความพร้อมในการจัดกระบวนการถ่ายทอด/เรียนรู้แก่เกษตรกรในชุมชนได้อย่างแท้จริง สร้างกำลังใจให้กับเกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก. ในการดำเนินงาน ศพก. ได้ต่อไปและต่อเนื่อง ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล จำนวน 132,300,000 บาท เพื่อดำเนินกิจกรรมดังกล่าว ขณะเดียวกัน ศพก. แต่ละแห่งมีความพร้อมในการเป็นแหล่งถ่ายทอดความรู้ให้กับเกษตรกรที่แตกต่างกัน ดังนั้น เพื่อให้เกิดการพัฒนาได้อย่างเหมาะสม ได้มีการกำหนดประเด็นในการประเมินจัดระดับ ศพก. มี 4 ประเด็น คือ สภาพศูนย์เรียนรู้ เกษตรกรต้นแบบ การบริหารจัดการ/แนวทางการพัฒนา และการเชื่อมโยงเครือข่าย เพื่อให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน และให้คณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบายกระทรวงเกษตรและสหกรณ์แบบเบ็ดเสร็จ (Single Command) แต่ละจังหวัด ดำเนินการประเมิน ศพก. ในพื้นที่ที่รับผิดชอบ ซึ่งผลการจัดระดับ ศพก. ในปีงบประมาณ 2560 สรุปได้ดังนี้ คือ

ระดับ A ความพร้อมสมบูรณ์ จำนวน 470 ศูนย์

ระดับ B ต้องพัฒนาเพิ่มในบางประเด็น จำนวน 401 ศูนย์

ระดับ C ยังไม่มีความพร้อม หรือ ต้องพัฒนาเพิ่มในหลายประเด็น จำนวน 11 ศูนย์

2) การพัฒนา ศพก. โดยหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ในปีงบประมาณ 2559 และ 2560 หน่วยงานต่างๆ ในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ร่วมกันขับเคลื่อนการดำเนินงาน ศพก. เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของเกษตรกร โดยได้มีการพัฒนาสนับสนุนการอบรม เรียนรู้ และปัจจัยการผลิตต่างๆ ให้กับ ศพก. เช่น กรมส่งเสริมการเกษตร และกรมพัฒนาที่ดิน ให้การอบรมเรียนรู้ในการทำปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ น้ำหมักชีวภาพ และสนับสนุนอุปกรณ์สำหรับการผลิตปุ๋ยต่างๆ ได้แก่ ถังน้ำหมัก สารเร่ง พ.ด. กากน้ำตาล ไตโลไมด์ เป็นต้น นอกจากนี้ ในบางพื้นที่ได้มีการสนับสนุนพันธุ์พืชปุ๋ยสด พันธุ์พืช พันธุ์ไม้ต่างๆ อุปกรณ์กำจัดศัตรูพืชต่างๆ กรมประมง ให้การอบรม เรียนรู้ในการเลี้ยงสัตว์น้ำ ในบ่อพลาสติก บ่อดิน กระชังบก และสนับสนุน พันธุ์สัตว์น้ำ

กรมปศุสัตว์ ให้การอบรม เรียนรู้ในการเลี้ยงสัตว์บก และสนับสนุน ไข่เนื้อ ไข่ไข่ สุกร โรงเรือน อาหารสัตว์ เป็นต้น ซึ่งจากการสำรวจ พบว่า ทุก ศพก. หรือคิดเป็นร้อยละ 100.00 ได้รับการพัฒนาตามแผนการอบรม ถ่ายทอดความรู้ และการสนับสนุนปัจจัยการผลิตต่างๆ ของแต่ละหน่วยงาน

3) การพัฒนา ศพก. โดยหน่วยงานนอกสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ปีงบประมาณ 2559 และ 2560 การพัฒนา สนับสนุนขับเคลื่อนการดำเนินงาน ศพก. โดยหน่วยงานภายนอกสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เช่น กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย สนับสนุนช่วยเหลือในการอบรม เรียนรู้ และพัฒนาผลิตภัณฑ์ในพื้นที่ การเพิ่มมูลค่า ประสานงานหน่วยงานในพื้นที่เพื่อเพิ่มช่องทางการตลาด กระทรวงพาณิชย์ โดยพาณิชย์จังหวัด ช่วยสนับสนุนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ บรรจุมูลภัณฑ์ ตราสินค้า การตลาด สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ช่วยสนับสนุนในด้านการอบรมให้ความรู้ การศึกษาดูงานในเรื่องเกษตรทฤษฎีใหม่ เศรษฐกิจพอเพียง การทำเกษตรผสมผสาน การทำปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ ส่งเสริมการทำอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ต่างๆ องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล เป็นหน่วยงานสนับสนุนในด้านอำนวยความสะดวกในการจัดอบรม งาน Field day สนับสนุนโต๊ะ เก้าอี้ เต็นท์ เครื่องเสียง กรมการปกครอง โดยผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ ผ่านงบพัฒนาจังหวัด เป็นหน่วยงานสนับสนุนในด้านอาคาร สถานที่อบรม การสนับสนุนกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ ในพื้นที่ ศพก. เช่น โรงเรียนข้าวชุมชน กลุ่มอาชีพ บริษัท ห้างร้านต่างๆ ในพื้นที่การอบรมให้ความรู้ ด้านการผลิตสินค้าที่สำคัญในพื้นที่ เป็นต้น แต่ละหน่วยงานมีแผนการพัฒนา สนับสนุนในแต่ละปีงบประมาณ ซึ่งจากการสำรวจพบว่า เกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก. ร้อยละ 66.29 เห็นว่า หน่วยงานต่างๆ มีแผนในการพัฒนา สนับสนุน ช่วยเหลือ แต่อีกร้อยละ 33.71 เห็นว่า ยังไม่มีหน่วยงานใดภายนอกสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่มีแผนเข้ามาพัฒนา สนับสนุน ช่วยเหลือ

4.2.2 การพัฒนาองค์ความรู้ให้แก่เกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก. และเกษตรกรเจ้าของศูนย์เครือข่าย

1) การพัฒนาองค์ความรู้ให้แก่เกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก.

ในปีงบประมาณ 2559 การพัฒนาเกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก. และเกษตรกรผู้นำ โดยส่วนใหญ่ อยู่ในลักษณะของการปฏิบัติงานด้านการบริหารจัดการในการให้บริการแก่เกษตรกร โดยผ่านกระบวนการจัดอบรมความรู้ให้แก่เกษตรกรตามโครงการอบรมเพื่อเพิ่มผลผลิตการผลิตของเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากภัยแล้งปี 2558/59 ในพื้นที่ ศพก. ด้วยการปฏิบัติงานร่วมกับเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่างๆของภาครัฐ ทั้งหน่วยงานในสังกัดและนอกสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยเกษตรกรต้นแบบ ร้อยละ 73.00 ร่วมทำหน้าที่เป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกรที่เข้ารับการอบรม อีกร้อยละ 27.00 ยังไม่มีโอกาสทำหน้าที่เป็นวิทยากร ทั้งนี้เกษตรกรได้รับการอบรมในหลักสูตรต่างๆ 109,516 ราย

สำหรับปีงบประมาณ 2560 การพัฒนาเกษตรกรต้นแบบ จะเน้นการส่งเสริมสนับสนุน ขบวนการขับเคลื่อน ศพก. ที่เกิดจากพลังการขับเคลื่อนของตัวเกษตรกรต้นแบบและกลุ่มเกษตรกรผู้นำ ด้วยการสนับสนุนการจัดประชุม/สัมมนา ระหว่างเกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก. ทั้งในระดับจังหวัด ระดับภาค และระดับประเทศ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่องค์ความรู้ ประสบการณ์และแนวคิดต่างๆ เกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก. ได้นำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนา/ปรับปรุง หรือแก้ไขข้อจำกัดต่างๆ ด้านการเกษตรที่มีอยู่ใน ศพก. หรือในชุมชนของตนเอง เกิดความสมบูรณ์ในการเป็นจุดเรียนรู้/ศึกษาดูงานให้แก่เกษตรกรและผู้สนใจทั่วไป นอกจากนี้ บางหน่วยงานยังได้จัดการอบรมหลักสูตรเทคนิคการเป็นผู้นำ

การเปลี่ยนแปลงภาคการเกษตรให้แก่เกษตรกรต้นแบบทั้ง 882 ราย และมีเกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก. ร้อยละ 20.22 ได้รับการอบรมความรู้อื่นๆ จากหน่วยงานนอกสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เช่น กระทรวงพลังงาน กระทรวงมหาดไทย กระทรวงพาณิชย์ เป็นต้น

2) การพัฒนาองค์ความรู้ให้แก่เกษตรกรเจ้าของศูนย์เครือข่าย

ในปีงบประมาณ 2560 การพัฒนาองค์ความรู้ให้แก่เกษตรกรเจ้าของศูนย์เครือข่าย เป็นปัจจัยหนึ่งในการขับเคลื่อนการดำเนินงาน ศพก. เพราะเป็นเครือข่ายที่มีความใกล้ชิดกับเกษตรกรในแต่ละพื้นที่ ตำบล กระจายอยู่ในอำเภอและมีจุดเน้นหรือกิจกรรมการดำเนินงานที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ เพื่อสนองความต้องการของเกษตรกรได้ตรงจุดมากที่สุด จากการประเมินผล พบว่า เกษตรกรเจ้าของศูนย์เครือข่าย ร้อยละ 86.67 ได้จัดอบรม พัฒนาองค์ความรู้ ได้แก่ การทำสารชีวภัณฑ์ การทำปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ น้ำหมักชีวภาพ การแปรรูปและพัฒนาผลิตภัณฑ์ในพื้นที่ เป็นต้น ร่วมกับ ศพก. และหน่วยงานต่างๆ เข้ามาสนับสนุน ขณะที่อีกร้อยละ 13.33 ยังไม่ได้รับการพัฒนา สนับสนุน ส่งเสริมจากหน่วยงานต่างๆ และ/หรือร่วมมือกับ ศพก.

4.2.3 การให้บริการแก่เกษตรกร

1) การอบรมเกษตรกร

ภารกิจสำคัญในการให้บริการของ ศพก. ได้แก่ การอบรม ถ่ายทอดความรู้ โดยในปี 2559 – 2560 แต่ละ ศพก. ได้กำหนดหลักสูตรเพื่อให้เกษตรกรต้นแบบ วิทยากร เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง ดำเนินการอบรม ถ่ายทอดความรู้ให้กับกลุ่มเกษตรกร เกษตรกรที่เข้ามา ศพก. ซึ่งหลักสูตรในการถ่ายทอดความรู้ กำหนดไว้ 3 ประเภท คือ (ตารางที่ 4.5)

(1) หลักสูตรหลัก ได้แก่ การทำปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยชีวภาพสูตรต่างๆ การผลิตสารชีวภัณฑ์ การผลิตสารชีวภาพ การลดใช้สารเคมี การลดใช้เมล็ดพันธุ์ การไกลบตอซัง การทำมาตรฐานเกษตร เช่น เกษตรอินทรีย์ การผลิตพืชที่ปลอดภัย(GAP) การบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม (Zoning) การทำบัญชีครัวเรือน วิทยากรในการถ่ายทอดความรู้จะมีควบคู่กันของเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานและครูบัญชี การผลิตตามเกษตรกรรมแปลงใหญ่ เป็นต้น ซึ่งจากการประเมินผล พบว่า ศพก. ร้อยละ 100.00 ในปี 2559 และปี 2560 ดำเนินการในหลักสูตรนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การลดต้นทุนโดยการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ เป็นสิ่งที่กล่าวถึงเป็นอันดับแรก

(2) หลักสูตรบังคับ ได้แก่ เศรษฐกิจพอเพียง เกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรผสมผสาน ทั้ง 3 หลักสูตร มีแปลงเรียนรู้ของเกษตรกรต้นแบบ และเครือข่ายในพื้นที่ ให้เกษตรกรเข้ารับการอบรมได้เรียนรู้ และจากการประเมินผล พบว่า ในปี 2559 และปี 2560 ศพก. ร้อยละ 100.00 ทั้ง 2 ปี ดำเนินการในหลักสูตรนี้ โดยเฉพาะเรื่องการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ และการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

(3) หลักสูตรเสริม ได้แก่ การใช้น้ำอย่างรู้คุณค่า เป็นการบริหารจัดการน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการองค์กร/กลุ่มเกษตรกร วิชาหกิจชุมชน การตลาด การพัฒนาและการแปรรูปผลิตภัณฑ์ในพื้นที่ กิจกรรมเสริมเพิ่มรายได้ ซึ่งจากการประเมินผล พบว่า หลักสูตรเสริมนี้มี ศพก. ร้อยละ 62.52 และ 71.91 ที่ดำเนินการ ในปี 2559 และปี 2560 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.5 หลักสูตรที่จัดอบรมใน ศพก. ในปี 2560

หน่วย : ร้อยละ

หลักสูตรการอบรม	ศพก. ที่เข้าร่วมโครงการ	
	ปี 2559	ปี 2560
1. หลักสูตรหลัก	100.00	100.00
2. หลักสูตรบังคับ	100.00	100.00
3. หลักสูตรเสริม	62.52	71.91

ที่มา : จากการสำรวจ

2) การจัดงานวันถ่ายทอดความรู้ (Field Day)

กิจกรรมสำคัญประการหนึ่งในการดำเนินงาน ศพก. ก็คือ การจัดงานวันถ่ายทอดความรู้ (Field Day) เพื่อให้เกษตรกรหรือผู้สนใจ ในพื้นที่แต่ละ ศพก. ได้เข้าร่วมพบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ นวัตกรรมทางการเกษตร ตลอดจนขอรับการสนับสนุนปัจจัยการผลิตต่างๆ การประสานเชื่อมโยงข้อมูลให้แกกัน จากการประเมินผล พบว่า ทุก ศพก. ได้จัดงาน โดยในปีงบประมาณ 2559 เกษตรกรที่เข้าร่วมกิจกรรมงานวันถ่ายทอดความรู้ (Field Day) เฉลี่ย 204 รายต่อ ศพก. และในปีงบประมาณ 2560 เกษตรกรที่เข้าร่วมกิจกรรมงานวันถ่ายทอดความรู้ (Field Day) เฉลี่ย 253 รายต่อ ศพก.

4.2.4 การพัฒนาเครือข่ายการทำงาน

การพัฒนาเครือข่ายในการทำงาน เป็นความร่วมมือระหว่าง ศพก. ด้วยกันเชื่อมโยงกันทั้งประเทศ (คณะกรรมการ ศพก.) และเป็นความร่วมมือระหว่าง ศพก. กับเครือข่าย ศพก. ในพื้นที่เพื่อวางแผน ปรึกษาหารือการอบรมถ่ายทอดความรู้ ศึกษาดูงาน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1) การประชุม/สัมมนา ของคณะกรรมการ ศพก.

การประชุม/สัมมนา ของคณะกรรมการ ศพก. เป็นช่องทางหนึ่งทำให้เกิดเครือข่ายการทำงาน โดยในปีงบประมาณ 2559 หน่วยงานได้จัดประชุมคณะกรรมการเครือข่าย ศพก. ระดับประเทศ (ศพก. ทั้ง 882 ศูนย์) จำนวน 3 ครั้ง และในปีงบประมาณ 2560 มีการจัดประชุม/สัมมนาคณะกรรมการเครือข่าย ศพก. ระดับประเทศ จำนวน 5 ครั้ง

จากการประเมินผล พบว่า ในปีงบประมาณ 2559 เกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก. ได้เข้าประชุม/สัมมนาคณะกรรมการ ศพก. ระดับประเทศ เฉลี่ย 2 ครั้งต่อปี ระดับเขต เฉลี่ย 2 ครั้งต่อปี และระดับจังหวัด 5 ครั้งต่อปี และในปีงบประมาณ 2560 เข้าประชุมคณะกรรมการระดับประเทศ เฉลี่ย 3 ครั้งต่อปี ระดับเขต เฉลี่ย 3 ครั้งต่อปี และระดับจังหวัด 8 ครั้งต่อปี ซึ่งจะเห็นได้ว่ามีสัดส่วนการประชุม/สัมมนาเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ ในภาพรวม เกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก. ร้อยละ 82.02 เห็นว่า การประชุม/สัมมนา ก็เพื่อสร้างความสัมพันธ์กันระหว่าง ศพก. ด้วยกัน รองลงมาร้อยละ 71.91 เพื่อรับทราบนโยบายการดำเนินงาน ร้อยละ 70.79 เพื่อเพิ่มองค์ความรู้ด้านการเกษตร และร้อยละ 61.80 เพื่อรับทราบนโยบายการเกษตรอื่นที่เกี่ยวข้อง (ตารางที่ 4.6)

ตารางที่ 4.6 ความเห็นของเกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก. ต่อการจัดประชุม/สัมมนา ในปี 2560

รายการ	ศพก. (ร้อยละ)
1. สร้างความสัมพันธ์กันระหว่าง ศพก.	82.02
2. รับทราบนโยบายการดำเนินงาน	71.91
3. เพิ่มองค์ความรู้ด้านการเกษตร	70.79
4. รับทราบนโยบายการเกษตรอื่นที่เกี่ยวข้อง	61.80

ที่มา : จากการสำรวจ

หมายเหตุ: ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

2) กิจกรรมการดำเนินงาน/เชื่อมโยง ศพก. กับเครือข่าย ศพก. ในอำเภอ

ในการดำเนินงานโครงการ ที่มีศูนย์เครือข่าย ศพก. ซึ่งจัดตั้งขึ้นในปี 2560 ร่วมกับ ศพก. ซึ่งจากการประเมินผล พบว่า ศพก. ทุกแห่งมีการดำเนินงานร่วมกับศูนย์เครือข่าย ศพก. โดย ศพก. มีกิจกรรมที่เชื่อมโยง ได้แก่ การจัดประชุมร่วมกับเครือข่าย ศพก. คิดเป็นร้อยละ 75.28 เชื่อมโยงกับเครือข่ายในการเป็นจุดเรียนรู้ สถานที่ดูงาน คิดเป็นร้อยละ 68.54 เชื่อมโยงกันในลักษณะเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกรร่วมกัน คิดเป็นร้อยละ 55.06 และ ศพก. ร้อยละ 43.82 มีการเชื่อมโยงกับศูนย์เครือข่ายที่ส่งเกษตรกรเข้ามาอบรมที่ ศพก. (ตารางที่ 4.7)

ตารางที่ 4.7 กิจกรรมการดำเนินงานร่วมกันระหว่าง ศพก. กับ ศูนย์เครือข่าย ศพก. ในปี 2560

ลักษณะกิจกรรม	ศพก. (ร้อยละ)
1) ประชุมร่วมกันกับเครือข่าย	75.28
2) เชื่อมโยงจุดเรียนรู้/สถานที่ดูงาน	68.54
3) วิทยากรถ่ายทอดความรู้	55.06
4) รับเกษตรกรศูนย์เครือข่ายเข้าอบรม	43.82

ที่มา : จากการสำรวจ

หมายเหตุ: ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

4.2.5 การประสานความร่วมมือกับหน่วยวิชาการ

ในส่วนของการดำเนินงานทางวิชาการ ในการประสานความร่วมมือระหว่าง ศพก. กับหน่วยวิชาการ ได้แก่ มหาวิทยาลัย อาจารย์ นิสิต นักศึกษา องค์กรต่างๆ พบว่า ในปีงบประมาณ 2559 ร้อยละ 26.09 ของเกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก. เห็นว่า ประสานความร่วมมือในการอบรมเรียนรู้ เป็นสถานที่ศึกษาดูงาน และฝึกภาคปฏิบัติทางการเกษตรให้แก่นักเรียน นักศึกษา และมีการทำวิจัยร่วมกันกับหน่วยวิชาการ เช่น เรื่องการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว ปาล์ม น้ำมัน ไม้ผล ได้แก่ ทูเรียน มังคุด การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการแปรรูปสินค้าในพื้นที่การส่งเสริมอาชีพในพื้นที่ เป็นต้น และในปีงบประมาณ 2560 พบว่า ร้อยละ 29.21 ของเกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก. ที่มีการทำวิจัยร่วมกันกับหน่วยวิชาการข้างต้น เช่น การใช้เทคโนโลยีในการผลิตสินค้าในพื้นที่ การยืดอายุผลิตภัณฑ์ การพัฒนาช่องทางการตลาด เป็นต้น เพิ่มขึ้นจากปีงบประมาณ 2559 ร้อยละ 3.12

4.3 ผลผลิต (Outputs)

4.3.1 การใช้บริการ ศพก./ศูนย์เครือข่าย ศพก.

1) การใช้บริการ ศพก.

ในปีงบประมาณ 2559 ภาพรวม ศพก. ทุกแห่ง สามารถให้บริการแก่เกษตรกรที่เข้าใช้บริการ รวมทั้งสิ้น 371,295 ราย หรือเฉลี่ย 421 รายต่อ ศพก. โดยให้บริการทั้งด้านการถ่ายทอดความรู้ ผ่านการฝึกอบรม/ศึกษาดูงาน การจัดงานวันถ่ายทอดเทคโนโลยี (Field Day) การให้ความรู้ ข้อมูลข่าวสาร ต่างๆ รวมถึงการรับเรื่องร้องเรียนทางการเกษตร (ปัญหาทางการเกษตร เช่น การระบาดของแมลงศัตรูพืช และโรคระบาดของปศุสัตว์และประมง เป็นต้น)

ปีงบประมาณ 2560 ศพก. ทุกแห่ง ได้รับการพัฒนาและกำหนดแผนการดำเนินงาน ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ทำให้สามารถให้บริการแก่เกษตรกรที่เข้ามาใช้ ศพก. โดยเกษตรกรเข้าใช้บริการเพิ่มขึ้นจากปีงบประมาณ 2559 โดยมีเกษตรกรเข้าใช้บริการทั้งสิ้น 892,320 ราย หรือเฉลี่ย 1,012 ราย ต่อ ศพก. ผ่านการฝึกอบรม/ศึกษาดูงาน การจัดงานวันถ่ายทอดเทคโนโลยี (Field Day) นอกจากนี้ยัง ให้บริการความรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ รวมถึงการรับเรื่องร้องเรียนทางการเกษตร (ปัญหาทางการเกษตร เช่น การระบาดของแมลงศัตรูพืช และโรคระบาดของปศุสัตว์และประมง เป็นต้น)

จากการดำเนินงานในช่วง 2 ปี ดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการให้บริการในการอบรม/ดูงาน การรับบริการด้านการเกษตรต่าง ๆ การแก้ไขปัญหา/รับเรื่องร้องเรียน และการบริการข้อมูลข่าวสาร/วิชาการ เพิ่มขึ้นร้อยละ 137.88 158.05 77.75 และ 8.95 ตามลำดับ (ตารางที่ 4.8)

ตารางที่ 4.8 การใช้บริการ ศพก. ของเกษตรกร ระหว่างปี 2559 – 2560

การใช้บริการ	หน่วยนับ	ปีงบประมาณ	ปีงบประมาณ	การเปลี่ยนแปลง (ร้อยละ)
		2559	2560	
1. อบรม/ดูงาน	ราย	325,800	774,919	137.88
2. บริการข้อมูลข่าวสาร/วิชาการ	ครั้ง	47,845	52,126	8.95
3. รับบริการด้านการเกษตรต่าง ๆ	ราย	45,495	117,401	158.05
4. แก้ไขปัญหา/รับเรื่องร้องเรียน	เรื่อง	2,548	4,529	77.75

ที่มา : กรมส่งเสริมการเกษตร 2560

2) การใช้บริการศูนย์เครือข่าย ศพก.

ในปีงบประมาณ 2560 มีการจัดตั้งศูนย์เครือข่าย ศพก. เพื่อให้บริการเกษตรกรในพื้นที่ เช่น การอบรมเรียนรู้ การขอรับบริการข้อมูล การขอคำปรึกษาด้านการเกษตร การขอรับการสนับสนุน ปัจจัยการผลิต การทำปุ๋ยชีวภาพ เป็นต้น เฉลี่ย 38 รายต่อปี และภาพรวมที่มีเครือข่าย ศพก. เฉลี่ย 11 ศูนย์เครือข่าย/ 1 ศพก. ทำให้มีเกษตรกรเข้าใช้บริการศูนย์เครือข่าย ศพก. เฉลี่ยต่อปี ทั้งสิ้น 402,192 ราย

3) การใช้บริการของกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ใน ศพก.

การใช้บริการของกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ใน ศพก. เช่น นาข้าว มันสำปะหลัง ไม้ผล ได้แก่ มังคุดทุเรียน เป็นต้น ในปีงบประมาณ 2560 เกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก. ร้อยละ 100 เห็นว่า กลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ในพื้นที่ ศพก. จะใช้ ศพก. เป็นที่อบรมชี้แจงรายละเอียดการดำเนินโครงการฯ และรวบรวมผลผลิต และปีงบประมาณ 2559 เกษตรกร

ต้นแบบเจ้าของ ศพก. ร้อยละ 82.02 เห็นว่า กลุ่มเกษตรกรที่เข้าโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ใช้บริการ ศพก. เป็นที่อบรม ชี้แจงการดำเนินโครงการฯ ส่วนอีกร้อยละ 17.98 ของกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ ไม่ทราบว่ามี ศพก. ในพื้นที่หรือยังไม่ได้เชื่อมโยงมาที่ ศพก.

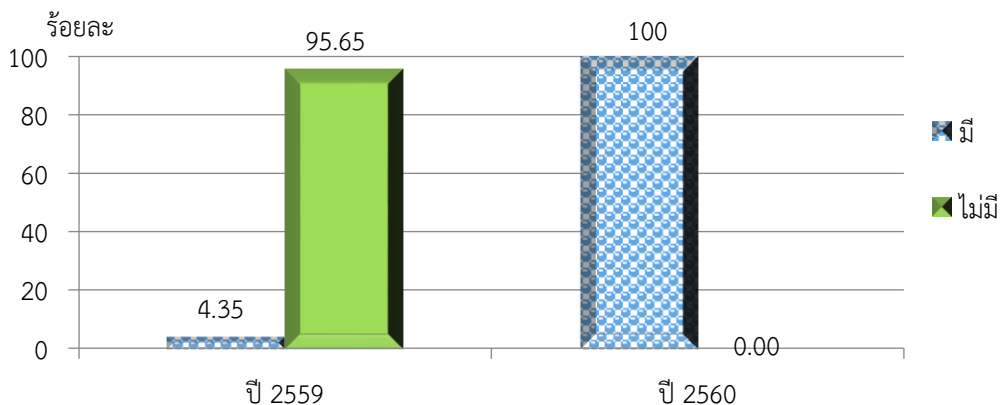
4.3.2 ความพร้อมในการให้บริการของ ศพก. และศูนย์เครือข่าย ศพก.

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถคัดเลือกเกษตรกรต้นแบบที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดและจัดตั้ง ศพก. ได้ครบตามเป้าหมาย 882 ศูนย์ และได้เริ่มให้การพัฒนาสถานที่ให้มีศักยภาพเป็นจุดให้บริการด้านการเกษตรแก่เกษตรกรในชุมชนมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่เริ่มดำเนินงานโครงการในปีงบประมาณ 2559 โดย องค์ประกอบพื้นฐานที่มีความสำคัญต่อการดำเนินงานของ ศพก. ที่ได้รับการพัฒนาและพร้อมให้บริการประกอบด้วย

1) ศาลาเอนกประสงค์/ศาลาเรียนรู้

ในช่วงปีแรกของการดำเนินงานโครงการ (ก่อนการพัฒนา) พบว่า ศพก. ร้อยละ 95.65 ไม่มีศาลาเรียนรู้เพื่อใช้นั่งรับฟังการบรรยาย แต่เกษตรกรต้นแบบทุกรายมีจิตอาสาให้ความร่วมมือกับภาครัฐ ได้พยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดย ศพก. ร้อยละ 82.61 ได้ตัดแปลงโรงจอดรถยนต์ โรงเก็บรวบรวมผลผลิต/วัสดุอุปกรณ์ทางการเกษตร หรือแม้แต่คอกปศุสัตว์ที่ไม่ได้ใช้งาน มาเป็นศาลาเรียนรู้ให้เกษตรกรนั่งฟังการบรรยาย ซึ่งศาลาที่นำมาประยุกต์ใช้ทุกแห่งอยู่ในสภาพเก่าชำรุด เล็ก และคับแคบ ร้อยละ 13.04 ไม่มีศาลาเรียนรู้ ต้องใช้เต็นท์ขนาดใหญ่แทน และมี ศพก. เพียงร้อยละ 4.35 ที่มีศาลาเรียนรู้มีสภาพพร้อมต่อ การใช้งาน เนื่องจากเคยเป็นศูนย์การดำเนินการด้านการถ่ายทอดองค์ความรู้อื่นๆ มาก่อน และได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดสร้าง

ช่วงปีงบประมาณ 2560 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้รับเงินสนับสนุนจากสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล จำนวน 132,300,000 บาท กระทรวงเกษตรฯ ได้นำมาจัดสรรให้แก่ ศพก. ทุกแห่งๆ ละ 150,000 บาท เพื่อนำไปใช้ในการก่อสร้าง/ต่อเติม/ปรับปรุงศาลาเรียนรู้และห้องสุขา ให้มีความแข็งแรง/ถาวรพร้อมที่จะรองรับการจัดอบรม/ถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกรที่จะเข้ามาใช้บริการ นอกจากนี้เกษตรกรต้นแบบส่วนใหญ่ยังได้สนับสนุนปัจจัย/งบประมาณของตนเองเพิ่มเติมในการดำเนินงานดังกล่าว ให้มีความสมบูรณ์ต่อการใช้ประโยชน์มากขึ้น ทำให้ ศพก. ทั้ง 882 ศูนย์ มีศาลาเรียนรู้ที่มีความพร้อมรองรับการดำเนินงาน (ภาพที่ 4.1)

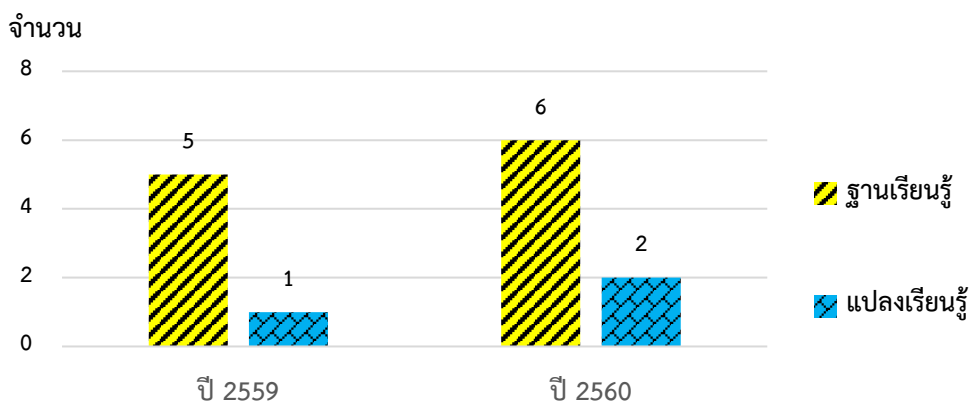
ภาพที่ 4.1 ศาลาเรียนรู้ของ ศพก.

ที่มา : จากการสำรวจ

2) **ฐานเรียนรู้และแปลงเรียนรู้**

ปีงบประมาณ 2559 ศพก. มีฐานเรียนรู้เฉลี่ย 5 ฐาน/ศพก. ซึ่งฐานเรียนรู้ส่วนหนึ่งได้มาจากแปลงทำกิจกรรมการเกษตรเดิมของเกษตรกร และอีกส่วนหนึ่งมาจากการสนับสนุนส่งเสริมของหน่วยงานต่างๆ ที่เข้าร่วมบูรณาการ โดยฐานเรียนรู้หลักที่ ศพก. มีทุกแห่ง ได้แก่ ฐานเรียนรู้ด้านการปรับปรุงบำรุงดิน/การผลิตอินทรีย์วัตถุเพื่อการปรับปรุงดิน ฐานเรียนรู้ด้านการเลี้ยงปศุสัตว์ ฐานเรียนรู้ด้านพืช และฐานเรียนรู้ด้านประมง ส่วนที่เหลือเป็นฐานเรียนรู้ทางเลือกตามความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่ ภายใต้ประสบการณ์ของเกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก. เช่น ฐานเรียนรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง ฐานเรียนรู้การผลิตสารชีวภัณฑ์ เป็นต้น ในส่วนของแปลงเรียนรู้ เฉลี่ย 1 แปลง/ศพก. โดยเกษตรกรต้นแบบส่วนใหญ่จะใช้แปลงที่ทำกิจกรรมทางการเกษตรมาเป็นทั้งฐานเรียนรู้และแปลงเรียนรู้ เช่น นาข้าว พืชไร่ต่างๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นแปลงเรียนรู้ด้านการลดต้นทุนการผลิต

ปีงบประมาณ 2560 ศพก. มีฐานเรียนรู้เฉลี่ย 6 ฐาน/ศพก. ในการดำเนินงานของเกษตรกรต้นแบบและหน่วยงานส่วนใหญ่ นั้น นอกจากจะสร้างฐานเรียนรู้เพิ่มขึ้นจากเดิมแล้ว ยังเน้นการปรับปรุง/จัดระเบียบฐานเรียนรู้ที่มีอยู่เดิมให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นส่งผลให้ ศพก. ร้อยละ 32.04 มีฐานเรียนรู้ที่มีความพร้อมในการใช้ประโยชน์เพื่อศึกษาดูงานได้ตลอดทั้งปี ร้อยละ 38.84 เป็นฐานเรียนรู้การผลิตทางการเกษตรตามช่วงฤดูกาลผลิต ร้อยละ 23.06 ให้ความสำคัญในการปรับปรุงฐานเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาในหลักสูตรของการจัดอบรมเพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้เห็น/ได้ทดลองปฏิบัติจริงซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นฐานเรียนรู้เสริม เช่น การทำปุ๋ยหมัก สารชีวภาพ สารชีวภัณฑ์ เป็นต้น และร้อยละ 6.06 ปรับปรุง/พัฒนาฐานเรียนรู้ให้มีความหลากหลายในแต่ละช่วงเวลาการผลิต เช่น การปรับเปลี่ยนชนิดพืชที่ปลูก/การปลูกพืชหมุนเวียนในแปลงทำการเกษตร การปรับเปลี่ยนชนิดสัตว์น้ำที่เลี้ยงในบ่อเดียวกัน สร้างรูปแบบการผลิตที่หลากหลาย เป็นทางเลือกในการผลิตให้แก่เกษตรกรมากยิ่งขึ้น ส่วนแปลงเรียนรู้ เฉลี่ย 2 แปลง/ศพก. โดยยังคงเป็นแปลงเรียนรู้ด้านการลดต้นทุนการผลิต และการจัดการแปลงตั้งแต่การปลูก การดูแลรักษา ไปจนถึงการเก็บเกี่ยว เป็นต้น (ภาพที่ 4.2)

ภาพที่ 4.2 จำนวนฐานและแปลงเรียนรู้ใน ศพก.

ที่มา : จากการสำรวจ

3) วัสดุ อุปกรณ์ เพื่อการถ่ายทอดความรู้

ปีงบประมาณ 2559 ทุก ศพก. มีปัญหาด้านวัสดุ อุปกรณ์ ที่จำเป็นต่อการดำเนินงาน ในการฝึกอบรมไม่เพียงพอ เช่น โต๊ะ เก้าอี้ เครื่องโสตทัศนูปกรณ์ต่างๆ เพื่อการอบรม ในการดำเนินงาน ต้องอาศัยการยืมจากวัดหรือหน่วยงานต่างๆ และมีเกษตรกรต้นแบบบางรายใช้เงินทุนส่วนตัวจัดซื้อโต๊ะ เก้าอี้ มาใช้ในการดำเนินงาน

ในปีงบประมาณ 2560 ศพก. ร้อยละ 85.39 มีวัสดุ อุปกรณ์ เพื่อการถ่ายทอดความรู้ ซึ่งเป็นผลมาจากการได้รับความช่วยเหลือจากหลายหน่วยงาน เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงาน สลากกินแบ่งรัฐบาล (เงินบริจาคที่เหลือจากการปรับปรุงศาลา) และเงินส่วนตัวของเกษตรกรต้นแบบ เจ้าของ ศพก. อย่างไรก็ตาม วัสดุ อุปกรณ์ที่ ศพก.มีอยู่ในปัจจุบันยังไม่ครบตามความจำเป็นและ บางส่วน ที่มีอยู่ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้จริง โดยเฉพาะเครื่องโสตทัศนูปกรณ์ที่ ศพก. ส่วนใหญ่ไม่มี ยังคงต้องอาศัยการยืมจากหน่วยงาน/องค์กร ต่างๆ

4) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกภายใน ศพก.

ปีงบประมาณ 2559 ศพก.บางส่วนมีปัญหาด้านโครงสร้างพื้นฐาน เช่น สภาพถนน ทางเข้า ศพก.เป็นดินลูกรัง พื้นผิวเป็นหลุมเป็นบ่อ บางแห่งไม่สามารถใช้งานได้ในช่วงฤดูฝน สร้างความ ลำบากให้แก่ ผู้เข้าใช้บริการ ผลการพัฒนาพบว่า ศพก. ร้อยละ 28.09 ได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงาน/ องค์กรต่างๆ ในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น การปรับปรุงถนนทางเข้า ศพก.จากเดิมที่มีสภาพพื้นผิวขรุขระ เป็นหลุมเป็นบ่อให้อยู่ในสภาพที่ดีขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้เข้า ใช้บริการ

ปีงบประมาณ 2560 ศพก. ร้อยละ 35.96 ได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือในการพัฒนา โครงสร้างพื้นฐานในด้านการปรับปรุงถนนให้ดียิ่งขึ้น

4.3.3 การปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตของเกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก.

เกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก. มีการปรับเปลี่ยนการผลิตหลังเข้าร่วมโครงการ ศพก. โดยได้รับความรู้มาทำปุ๋ยหมัก/ปุ๋ยอินทรีย์ ชีวภาพ ร้อยละ 25.47 (จากก่อนเข้าร่วมโครงการ ร้อยละ 70.42 เพิ่มเป็นร้อยละ 95.89 หลังเข้าร่วมโครงการ) มีการลดค่าใช้จ่ายด้านการผลิตปุ๋ย มีการใช้สารชีวภัณฑ์ การทำราเชื้อรา ราขาว สารสกัดจากสมุนไพรต่างๆ เพื่อป้องกันโรค แมลง ทดแทนการใช้สารเคมี ร้อยละ 19.48 (จากก่อนเข้าร่วมโครงการ ร้อยละ 50.76 เพิ่มเป็นร้อยละ 70.24 หลังเข้าร่วมโครงการ) เพิ่ม ประสิทธิภาพการผลิต ร้อยละ 35.01 (จากก่อนเข้าร่วมโครงการ ร้อยละ 51.52 เพิ่มเป็นร้อยละ 86.53 หลังเข้าร่วมโครงการ) มีการทำเกษตรผสมผสาน/ทฤษฎีใหม่ ร้อยละ 40.39 (จากก่อนเข้าร่วมโครงการ ร้อยละ 55.45 เพิ่มเป็นร้อยละ 95.84 หลังเข้าร่วมโครงการ) ลดค่าใช้จ่ายภายในครัวเรือน รวมทั้งมีการนำ หลักเศรษฐกิจพอเพียง มาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ร้อยละ 9.55 (จากก่อนเข้าร่วมโครงการ ร้อยละ 90.45 เพิ่มเป็นร้อยละ 100 หลังเข้าร่วมโครงการ) (ตารางที่ 4.9)

ตารางที่ 4.9 การปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตของเกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก.

กิจกรรม	ศพก.		หน่วย: ร้อยละ
			การเปลี่ยนแปลง
	ก่อนเข้าร่วมโครงการ	หลังเข้าร่วมโครงการ	(+เพิ่ม / - ลด)
1. การทำปุ๋ยหมัก/ปุ๋ยอินทรีย์ ชีวภาพ เพื่อลดค่าใช้จ่าย	70.42	95.89	25.47
2. การใช้สารชีวภัณฑ์ สารสกัดจากสมุนไพร	50.76	70.24	20.52
3. การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต	51.52	86.53	35.01
4. การทำเกษตรผสมผสาน/ทฤษฎีใหม่	55.45	95.84	40.39
5. การใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง	90.45	100	9.55

ที่มา : จากการสำรวจ

หมายเหตุ: ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

4.3.4 งานวิจัยในพื้นที่ ศพก.

จากข้อ 4.2.5 การประสานความร่วมมือกับหน่วยวิชาการ และบุคลากรต่างๆ ได้แก่ มหาวิทยาลัย โรงเรียน อาจารย์ นิสิต นักศึกษา เอกชน เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ เทคโนโลยีด้านการเกษตร หนึ่งใน การประสานความร่วมมือที่สำคัญ ก็คือ การทำงานวิจัยในพื้นที่ร่วมกัน จากการประเมินผลใน ส่วนของงานวิจัยร่วมกัน พบว่า ในปีงบประมาณ 2559 ร้อยละ 10.16 ของเกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก. เห็นว่ามีงานวิจัยร่วมกันกับหน่วยวิชาการ โดยเป็นงานวิจัยที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์แล้ว คิดเป็น ร้อยละ 17.89 อยู่ในขั้นตอนวิจัย ร้อยละ 60.71 และอีกร้อยละ 21.43 อยู่เพียงขั้นตอนวางแผนว่าจะทำ วิจัยร่วมกัน สำหรับในปีงบประมาณ 2560 ร้อยละ 20.52 ของเกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก. เห็นว่ามี งานวิจัยร่วมกัน โดยเป็นงานวิจัยที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์แล้ว คิดเป็นร้อยละ 21.43 อยู่ในขั้นตอนวิจัย ร้อยละ 64.29 และอีกร้อยละ 14.29 อยู่เพียงขั้นตอนวางแผนว่าจะทำวิจัยร่วมกัน (ตารางที่ 4.10)

ตารางที่ 4.10 งานวิจัยในพื้นที่ ศพก.

รายการ	หน่วย: ร้อยละ	
	ปี 2559	ปี 2560
1. ศพก. ที่มีงานวิจัยร่วม	10.16	20.52
2. การใช้ประโยชน์จากงานวิจัยร่วมของ ศพก.	100.00	100.00
- ใช้ประโยชน์แล้ว	17.89	21.42
- อยู่ในขั้นตอนวิจัย	60.71	64.29
- วางแผนร่วมกันว่าจะทำวิจัย	21.40	14.29

ที่มา : จากการสำรวจ

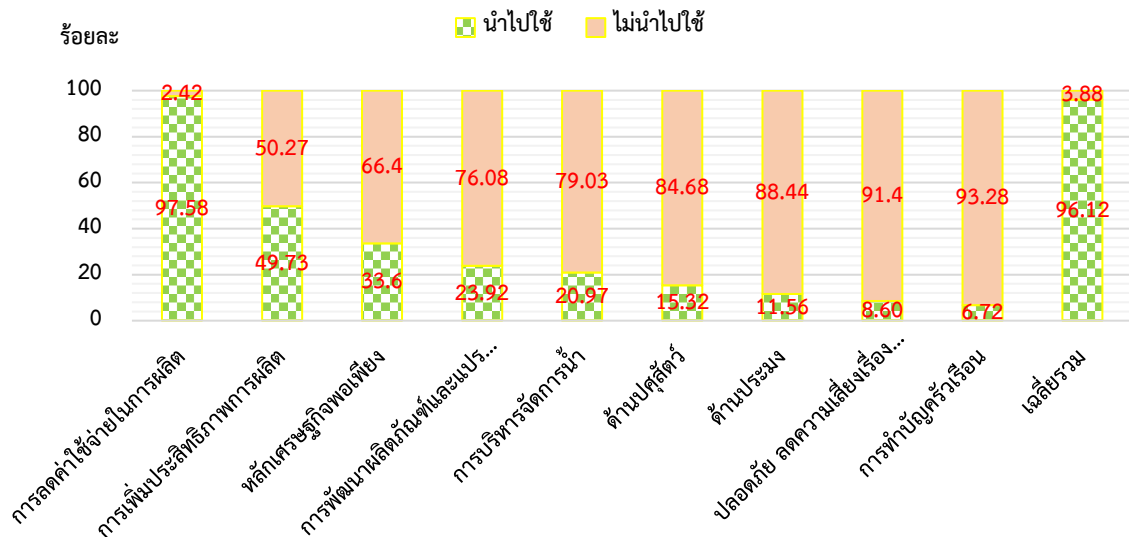
ซึ่งทั้ง 2 ปีดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นได้ว่างานวิจัยในพื้นที่ที่เกิดขึ้น ไม่ได้มีทุก ศพก.

4.4 ผลลัพธ์ (Outcome)

4.4.1 การนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

สำหรับการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรผู้ใช้บริการ ศพก. พบว่า ร้อยละ 96.12 นำความรู้ที่ได้รับบริการจาก ศพก. ไปใช้ประโยชน์ และอีกร้อยละ 3.88 ยังไม่ได้นำไปใช้ประโยชน์ เนื่องจากไม่มีพื้นที่ทำการเกษตรเป็นของตนเอง และ/หรือ ประสบปัญหาภัยพิบัติ เป็นต้น

ในส่วนของประเภทความรู้ที่ได้นำไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรผู้ใช้บริการ ศพก. ประกอบด้วย เรื่องการลดค่าใช้จ่ายในการผลิต ได้แก่ เรื่องการทำปุ๋ยหมัก น้ำหมักชีวภาพ การทำสารชีวภัณฑ์ ร้อยละ 97.58 การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ร้อยละ 49.73 หลักเศรษฐกิจพอเพียง ร้อยละ 33.60 การพัฒนาผลิตภัณฑ์และแปรรูป ร้อยละ 23.92 การบริหารจัดการน้ำ ร้อยละ 20.97 ด้านปศุสัตว์ ร้อยละ 15.32 ด้านประมง ร้อยละ 11.56 ด้านความปลอดภัย ลดความเสี่ยงจากโรคภัย (จากการลดใช้สารเคมีต่างๆ) ร้อยละ 8.60 และการทำบัญชีครัวเรือน ร้อยละ 6.72 (ภาพที่ 4.3)

ภาพที่ 4.3 ประเภทความรู้ที่เกษตรกรนำไปใช้ประโยชน์

ที่มา : จากการสำรวจ

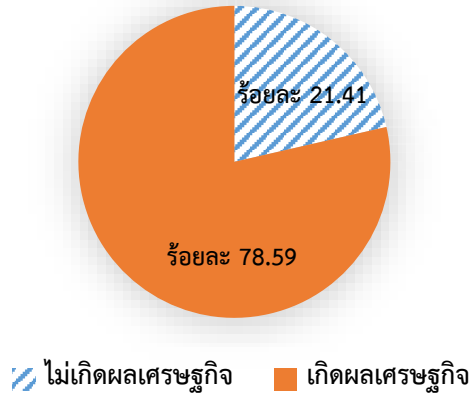
หมายเหตุ: เกษตรกรผู้ใช้บริการ ศพก. นำความรู้ไปใช้ประโยชน์มากกว่า 1 ด้าน

เมื่อเปรียบเทียบความรู้ที่เกษตรกรนำมาใช้ประโยชน์ พบว่า ความรู้ในเรื่องการลดค่าใช้จ่ายเพื่อการผลิต ถูกเกษตรกรนำไปใช้ประโยชน์มากที่สุด เนื่องจากเป็นความรู้ที่หลายหน่วยงานได้มีการอบรมถ่ายทอดความรู้ให้กับเกษตรกร เช่น สถานีพัฒนาที่ดิน สำนักงานเกษตรอำเภอ จังหวัด สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัด เป็นต้น เป็นเรื่องของการจัดการดิน ปุ๋ย ที่ต้องคำนึงถึงเป็นสำคัญ ตลอดจนมีการฝึกปฏิบัติ เกิดผลเป็นรูปธรรม รวมทั้งการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เช่น การใช้เมล็ดพันธุ์ การจัดการดูแลพืชเศรษฐกิจที่สำคัญในพื้นที่ เช่น ข้าว มันสำปะหลัง ไม้ผลต่างๆ ถูกนำไปใช้ในระดับสูงเช่นกัน ขณะเดียวกัน การทำบัญชีครัวเรือน เป็นเรื่องที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรง อบรม ถ่ายทอดให้กับเกษตรกรทุก ศพก. และบ่อย แต่ถูกนำไปใช้ประโยชน์ในสัดส่วนที่น้อย เพราะเกษตรกรให้ความเห็นว่า มีความยุ่งยากในการทำการลงบันทึกด้านรายได้เพียงครั้งเดียว แต่มีการลงด้านรายจ่ายเกิดขึ้นทุกวัน ก็หมดกำลังใจ ไม่อยากทำต่อ

4.4.2 ผลทางเศรษฐกิจของครัวเรือนเกษตรกร

สำหรับผลทางเศรษฐกิจของครัวเรือนเกษตรกร หลังจากเกษตรกรมาใช้บริการ ศพก. นำความรู้ไปใช้ประโยชน์ (ร้อยละ 96.12 ในข้อ 4.4.1) และเกิดผลทางเศรษฐกิจ เฉลี่ยร้อยละ 78.59 ขณะที่ยังไม่เกิดผลเศรษฐกิจ ร้อยละ 21.41 (ภาพที่ 4.4)

ภาพที่ 4.4 ผลทางเศรษฐกิจของครัวเรือนเกษตรกร

ที่มา : จากการสำรวจ

และสามารถแบ่งการเกิดผลทางเศรษฐกิจเป็นด้านที่สำคัญ ดังนี้ (ตารางที่ 4.11)

1) เกษตรกร ร้อยละ 32.56 ลดค่าใช้จ่ายเพื่อการผลิตลงได้ เฉลี่ย 608.65 บาทต่อไร่ (ค่าใช้จ่ายเพื่อการผลิตเป็นค่าสารเคมีเดิม 1,444.51 บาทต่อไร่ ลดลงเหลือ 835.86 บาทต่อไร่) ซึ่งเป็นผลมาจากเกษตรกรนำความรู้ด้านการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชนิดต่างๆ ใช้แทนปุ๋ยเคมี การใช้สารชีวภัณฑ์ในการป้องกันการระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืชแทนการใช้สารเคมี เป็นต้น

2) เกษตรกร ร้อยละ 17.98 มีรายได้สุทธิทางการเกษตรเพิ่มขึ้นเฉลี่ย 3,385.71 บาทต่อครัวเรือนต่อปี (เดิมรายได้สุทธิทางการเกษตรเฉลี่ย 46,400 บาทต่อครัวเรือนต่อปี เพิ่มขึ้นเป็น 49,785.71 บาทต่อครัวเรือนต่อปี) เนื่องจากได้รับผลผลิตเพิ่มขึ้นและรายจ่ายทางการเกษตรลดลง

3) เกษตรกร ร้อยละ 20.27 รายจ่ายเพื่อการบริโภคในครัวเรือนลดลง เฉลี่ย 886.61 บาทต่อครัวเรือนต่อเดือน (เดิมครัวเรือนมีรายจ่ายเฉลี่ย 1,864.48 บาทต่อครัวเรือนต่อเดือน ลดลงเหลือ 977.87 บาทต่อครัวเรือนต่อเดือน) ซึ่งเป็นผลมาจากการนำแนวคิดตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ เช่น การปลูกผักและเลี้ยงสัตว์ไว้บริโภคในครัวเรือน การลดค่าใช้จ่ายฟุ่มเฟือยลงได้ เป็นต้น

ตารางที่ 4.11 ผลทางเศรษฐกิจที่สำคัญของครัวเรือนเกษตรกร

ผลทางเศรษฐกิจ	หน่วย	ก่อน มีโครงการ	หลัง มีโครงการ	เปลี่ยนแปลง (+ เพิ่ม/ - ลด)	เกษตรกร (ร้อยละ)
1. ค่าใช้จ่ายในการผลิต	บาทต่อไร่	1,444.51	835.86	- 608.65	32.56
2. รายได้สุทธิทางการเกษตร	บาทต่อครัวเรือนต่อปี	46,400.00	49,785.71	3,385.71	17.98
3. รายจ่ายครัวเรือน	บาทต่อครัวเรือนต่อเดือน	1,864.48	977.87	- 886.61	20.27

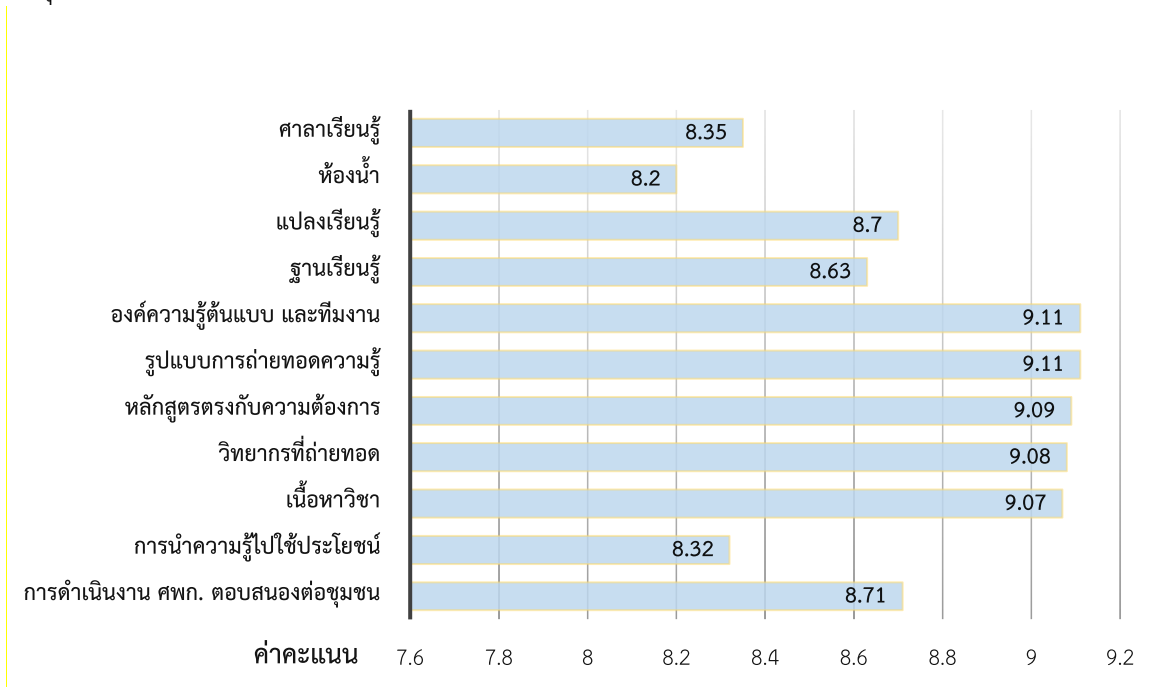
ที่มา : จากการสำรวจ

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 ด้าน

4.4.3 ความพึงพอใจของเกษตรกรที่เคยใช้บริการที่มีต่อ ศพก. และเครือข่าย

ความพึงพอใจของเกษตรกรที่มีต่อ ศพก. และศูนย์เครือข่าย ในภาพรวมอยู่ที่ระดับคะแนนเฉลี่ย 8.68 ดังนี้

1) ความพึงพอใจของเกษตรกรที่มีต่อ ศพก. โดยมีความพอใจต่อองค์ความรู้ของเกษตรกรต้นแบบและทีมงาน รูปแบบการถ่ายทอดความรู้มากที่สุด มีค่าคะแนนเฉลี่ย 9.11 รองลงมา เป็นความพอใจด้านหลักสูตรที่ให้การอบรม ซึ่งตรงต่อความต้องการ มีค่าคะแนนเฉลี่ย 9.09 ความพอใจที่มีต่อตัววิทยากรที่ถ่ายทอดความรู้ มีค่าคะแนนเฉลี่ย 9.08 ความพอใจที่มีต่อเนื้อหาวิชา มีค่าคะแนนเฉลี่ย 9.07 ความพอใจที่มีต่อแปลงเรียนรู้และการดำเนินงาน ศพก. ตอบสนองชุมชน มีค่าคะแนนเฉลี่ย 8.71 ความพอใจที่มีต่อแปลงเรียนรู้ มีค่าคะแนนเฉลี่ย 8.70 ความพอใจที่มีต่อฐานเรียนรู้ มีค่าคะแนนเฉลี่ย 8.63 ความพอใจที่มีต่อศาลาเรียนรู้ และการนำไปใช้ประโยชน์ มีค่าคะแนนเฉลี่ย 8.35 และมีความพอใจที่มีต่อห้องน้ำน้อยที่สุด มีค่าคะแนนเฉลี่ย 8.20 (ภาพที่ 4.5)

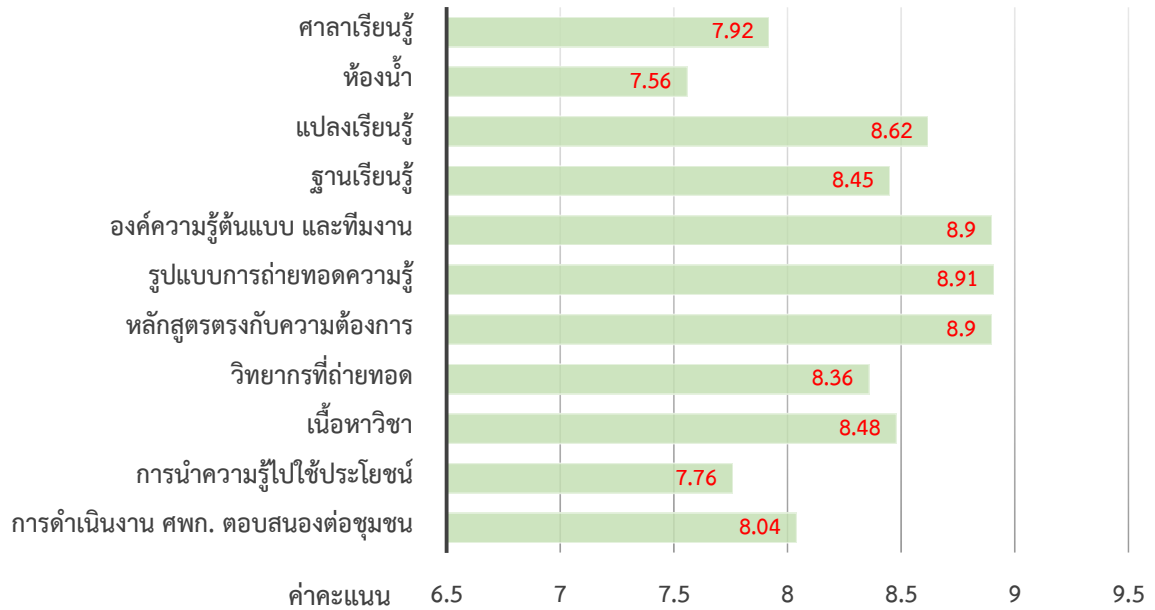

ภาพที่ 4.5 ความพึงพอใจด้านต่างๆ ของเกษตรกรที่มีต่อ ศพก.

ที่มา : จากการสำรวจ

หมายเหตุ: คะแนนเต็ม 10

2) ความพึงพอใจของเกษตรกรที่มีต่อเครือข่าย ศพก. โดยมีความพอใจต่อรูปแบบการถ่ายทอดความรู้มากที่สุด มีค่าคะแนนเฉลี่ย 8.91 รองลงมา เป็นองค์ความรู้ของเกษตรกรต้นแบบและทีมงาน และด้านหลักสูตรที่ให้การอบรม ซึ่งตรงต่อความต้องการ มีค่าคะแนนเฉลี่ย 8.90 ความพอใจที่มีต่อเนื้อหาวิชา มีค่าคะแนนเฉลี่ย 8.62 ความพอใจที่มีต่อแปลงเรียนรู้ มีค่าคะแนนเฉลี่ย 8.48 ความพอใจที่มีต่อตัววิทยากรที่ถ่ายทอดความรู้ มีค่าคะแนนเฉลี่ย 8.45 ความพอใจที่มีต่อฐานเรียนรู้ มีค่าคะแนนเฉลี่ย 8.36 ความพอใจที่มีต่อศาลาเรียนรู้ มีค่าคะแนนเฉลี่ย 8.04 ความพอใจที่มีต่อการดำเนินงาน ศพก. ตอบสนองชุมชน มีค่าคะแนนเฉลี่ย 7.92 ความพอใจที่มีต่อห้องน้ำ มีค่าคะแนนเฉลี่ย 7.76 และมีความพึงพอใจต่อการนำความรู้จากเครือข่าย ศพก. ไปใช้ประโยชน์ มีค่าคะแนนเฉลี่ย 7.56 (ภาพที่ 4.6)

ภาพที่ 4.6 ความพึงพอใจด้านต่างๆ ของเกษตรกรที่มีต่อเครือข่าย ศพก.

ที่มา : จากการสำรวจ

หมายเหตุ: คะแนนเต็ม 10

อย่างไรก็ตาม เกษตรกรที่เคยใช้บริการ ศพก. และเครือข่าย เห็นว่า ศูนย์เครือข่าย ศพก. หลายแห่งควรได้รับการพัฒนาให้มีความพร้อมเช่นเดียวกับ ศพก. เช่น ศาลาเรียนรู้/เอนกประสงค์ โดยเฉพาะเครือข่าย ศพก. มีความต้องการในเรื่องนี้อยู่มาก เนื่องจากบางแห่งไม่มีศาลาเรียนรู้/เอนกประสงค์ รวมทั้งการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ ต้องได้รับคำแนะนำเพิ่มเติมของ ศพก. และ/หรือเครือข่าย ศพก. เพื่อจะได้เห็นผลที่เกิดขึ้น ถูกต้อง รวดเร็ว

4.4.4 ความยั่งยืนของ ศพก.

ในระยะยาวของการดำเนินงานของ ศพก. เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน เป็นศูนย์กลางในการให้บริการด้านต่างๆ ของหน่วยงานภาครัฐ เช่น การถ่ายทอดความรู้ การให้ข้อมูลข่าวสาร เป็นต้น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเกษตรกรด้วยกันเอง ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการดำเนินงานในระยะยาว ได้แก่

1) ความเสถียรของเกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก.

การดำเนินงานในระยะยาว ปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งคือ ความเสถียรของเกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก. ซึ่งจากการประเมินผล พบว่า ร้อยละ 94.38 เห็นว่า ตนเองสามารถดำเนินงานขับเคลื่อน ศพก. ต่อไปได้ในระยะยาว เนื่องจากเล็งเห็นถึงความสำคัญของ ศพก. ที่มีต่อชุมชนในการเป็นจุดศูนย์กลางด้านการเกษตร การให้ความช่วยเหลือในการให้คำปรึกษา และแก้ไขปัญหาการเกษตรต่างๆ ร่วมกัน ซึ่งจะช่วยเพิ่มความเข้มแข็งให้ชุมชนได้ดี ร้อยละ 4.49 ยังไม่แน่ใจที่จะดำเนินการต่อหรือไม่ ขึ้นกับนโยบายฯ ช่วยเหลือ สนับสนุน ศพก. ในระยะต่อไป บางส่วนเห็นว่าต้องสูญเสียเวลาในการดำเนินกิจกรรมส่วนตัวในชีวิตประจำวันไป และอีกร้อยละ 1.13 ไม่สามารถดำเนินการต่อได้ เพราะอายุมาก การประสานงานไม่คล่องตัว การเดินทางเข้าร่วมประชุม/สัมมนาต่างๆ ไม่สะดวก และไม่มีลูก หลาน สืบทอดการดำเนินงาน

2) การตอบสนองความต้องการของชุมชน

ในด้านการตอบสนองความต้องการของชุมชน ในที่นี้จะใช้ลักษณะของการรู้จักบทบาทหน้าที่ ศพก./เครือข่าย และความต้องการใช้บริการ ศพก. ต่อเนื่อง ดังนี้

2.1) การรู้จักบทบาทหน้าที่ ศพก./เครือข่าย ของเกษตรกรทั่วไปในชุมชน

การรู้จักบทบาทหน้าที่ของ ศพก./เครือข่าย ในพื้นที่ เป็นปัจจัยสำคัญของการใช้บริการของเกษตรกรทั่วไปในชุมชน จากการประเมินผล พบว่า เกษตรกรยังไม่รู้จัก ศพก. /เครือข่าย ศพก. คิดเป็นร้อยละ 35.48 ในจำนวนนี้ไม่ทราบว่า ศพก. /เครือข่าย ศพก. มีบทบาทอะไร ตั้งอยู่ที่ใด ร้อยละ 52.65 บ้านอยู่ไกลที่ตั้ง ศพก. /เครือข่าย ร้อยละ 41.23 อื่นๆ เช่น ไม่สนใจ ไม่อยากเกี่ยวข้อง เป็นต้น ร้อยละ 6.12 ขณะที่ ส่วนใหญ่รู้จัก คิดเป็นร้อยละ 64.52 เพราะคุ้นเคยกันมาก่อน เป็นญาติ เป็นเพื่อนบ้าน คิดเป็นร้อยละ 51.83 ทราบว่ามีแปลงเกษตรที่หลากหลาย คิดเป็นร้อยละ 38.85 และเพื่อนบ้านพาไปที่ ศพก./เครือข่าย คิดเป็นร้อยละ 9.32 (ตารางที่ 4.12)

ตารางที่ 4.12 การรู้จักบทบาทหน้าที่ ศพก./เครือข่าย ของเกษตรกรทั่วไปในชุมชน

รายการ	ร้อยละ
1. ไม่รู้จัก ศพก./เครือข่าย	35.48
- ไม่ทราบว่า ศพก./เครือข่าย มีบทบาทอะไร ตั้งอยู่ที่ใด	52.65
- บ้านอยู่ไกลกับที่ตั้ง ศพก. /เครือข่าย	41.23
- อื่นๆ เช่น ไม่สนใจ	6.12
2. รู้จัก ศพก./เครือข่าย	64.52
- คุ้นเคยกันมาก่อน เป็นญาติ เพื่อนบ้าน	51.83
- ทราบว่ามีแปลงเกษตรที่หลากหลาย	38.85
- เพื่อนบ้านพาไปที่ ศพก./เครือข่าย	9.32
รวม	100.00

ที่มา : จากการสำรวจ

หมายเหตุ: เหตุผลของการไม่รู้จัก/รู้จัก ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

ทั้งนี้ เกษตรกรทั่วไป เห็นว่า ควรประชาสัมพันธ์ถึงบทบาทและความสำคัญของ ศพก./เครือข่าย ให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย โดยใช้ช่องทางการประชาสัมพันธ์ที่เข้าถึงเกษตรกรได้มากที่สุด ได้แก่ ผ่านผู้นำท้องถิ่น ร้อยละ 92.16 ผ่านเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ร้อยละ 78.43 ผ่านเสียงตามสายภายในหมู่บ้าน ร้อยละ 56.86 ผ่านเกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก. ร้อยละ 31.37 ตามลำดับ (ตารางที่ 4.13)

ตารางที่ 4.13 ช่องทางการประชาสัมพันธ์ให้รู้จัก ศพก./เครือข่าย

สื่อประชาสัมพันธ์	ร้อยละ
1. สื่อบุคคล	
1.1 ผู้นำท้องถิ่น (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ส.อบต.)	92.16
1.2 เจ้าหน้าที่ภาครัฐ (เกษตรอำเภอ เจ้าหน้าที่ในพื้นที่)	78.43
1.3 เพื่อนบ้าน	17.65
1.4 เกษตรกรต้นแบบ (เจ้าของ ศพก.)	31.37
2. สื่อสิ่งพิมพ์	
- ป้ายโฆษณา (โปสเตอร์ วนิล ฯลฯ)	9.80
3. สื่ออิเล็กทรอนิกส์	
3.1 เสียงตามสายในหมู่บ้าน	56.86
3.2 Social (Line Facebook ฯลฯ)	11.76
3.3 โทรศัพท์ วิทยุท้องถิ่น	7.84

ที่มา : จากการสำรวจ

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

2.2) ความต้องการใช้บริการ ศพก. ต่อเนื่อง

เกษตรกรที่รู้จัก ศพก.และใช้บริการมีการกลับมาใช้บริการซ้ำเฉลี่ย 8 ครั้ง/ราย และร้อยละ 68.89 คาดว่าตนเองจะกลับมาใช้บริการ ศพก.ต่อไป ร้อยละ 17.78 คิดว่าไม่กลับมาใช้บริการเนื่องจากประกอบอาชีพนอกภาคเกษตร ทำให้ไม่มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรม บางส่วนบ้านอยู่ไกลจาก ศพก. ไม่สะดวกต่อการเดินทาง และอีกร้อยละ 13.33 ไม่แน่ใจที่จะเข้ามาใช้บริการอีกหรือไม่ ขึ้นอยู่กับโอกาสและความจำเป็นในอนาคต (ตารางที่ 4.14)

ตารางที่ 4.14 ความต้องการใช้บริการ ศพก. ต่อเนื่อง

รายการ	ร้อยละ
1. กลับเข้ามาใช้บริการอีก*	68.89
1.1 ได้อบรม เรียนรู้	61.29
1.2 ร่วมกิจกรรม เช่น ทำปุ๋ย สารชีวภัณฑ์	38.71
1.3 ปรึกษาปัญหาการเกษตร	22.58
1.4 อื่นๆ เช่น รับแจกปัจจัยการผลิต พบปะ	9.68
2. ไม่แน่ใจ	13.33
3. ไม่เข้าร่วมบริการอีก	17.78
3.1 ไม่มีเวลา ทำงานนอกภาคเกษตร	87.50
3.2 บ้านอยู่ไกล ศพก.	12.50

ที่มา : จากการสำรวจ

หมายเหตุ : *กลับมาใช้บริการอีก ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

4.5. ความเห็นของเกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก. ที่มีต่อการดำเนินงาน ศพก.

ในความเห็นของเกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก. ที่มีต่อการดำเนินงาน ศพก. พบว่า (ตารางที่ 4.15)

4.5.1 เกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก. ร้อยละ 100.00 เห็นว่า สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ ปรึกษาปัญหาด้านการเกษตรให้กับชุมชนได้ดี

4.5.2 ศพก. เป็นแหล่งประสานงาน การสนับสนุนด้านการเกษตร จากหน่วยงานต่างๆ ของรัฐ คิดเป็นร้อยละ 98.85

4.5.3 ความรู้ที่ถ่ายทอดให้แก่เกษตรกร สามารถนำไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม คิดเป็นร้อยละ 85.51

4.5.4 วัสดุอุปกรณ์ยังไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน เช่น โตะ แก้ว เครื่องโสตทัศนูปกรณ์ เป็นต้น ซึ่งเป็นอุปกรณ์จำเป็นต่อการจัดอบรมถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 49.44

4.5.5 การบูรณาการในหน่วยงานเพื่อจัดหลักสูตรอบรมในหลักสูตรที่เหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน มีน้อย เช่น การผลิตและการใช้สารอินทรีย์ เป็นต้น รวมทั้งการกำหนดช่วงเวลาการจัดอบรมยังไม่สอดคล้องกับช่วงเวลาการทำการกิจกรรมการผลิตทางการเกษตรของเกษตรกร ส่งผลให้เกษตรกรไม่พร้อมจะเข้ามาอบรมเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 35.96

4.5.6 เกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก. ร้อยละ 24.72 เห็นว่า ตนเองไม่มีความรู้ด้านการจัดการข้อมูล ข่าวสาร เช่น การจัดหมวดหมู่เพื่อการจัดเก็บวัสดุ/อุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ในการจัดเก็บ เป็นต้น

4.5.7 เกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก. ร้อยละ 22.47 ไม่มีเวลาในการประกอบกิจกรรมของตนเอง โดยเฉพาะกิจกรรมทางการเกษตร ส่งผลกระทบต่อค่าใช้จ่ายการผลิตที่สูงขึ้น เนื่องจากต้องจ้างแรงงานมาทำกิจกรรมทางการเกษตร

4.5.8 เกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก. ร้อยละ 8.99 คิดว่าหลักสูตรการอบรมความรู้ ยังอยู่ในวงจำกัดส่วนใหญ่เป็นความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการผลิต และหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการเชื่อมโยงด้านการตลาดยังมีน้อย

4.5.9 เกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก. ร้อยละ 3.37 เห็นว่าการประชาสัมพันธ์ในเรื่องบทบาทของ ศพก. และเครือข่ายที่มีต่อชุมชน ความเกี่ยวข้อง การสนับสนุน กระบวนการดำเนินงาน ยังไม่ทั่วถึง

ตารางที่ 4.15 ความเห็นของเกษตรกรต้นแบบที่มีต่อการดำเนินงานโครงการ ฯ

ประเด็น	ร้อยละ
1. แหล่งเรียนรู้ของชุมชน	100.00
2. แหล่งประสานกับหน่วยงานรัฐ	98.85
3. การนำองค์ความรู้ไปปฏิบัติ	85.51
4. งบประมาณ วัสดุ ปัจจัย	49.44
5. การบูรณาการหน่วยงานในหลักสูตรอบรม ช่วงเวลา	35.96
6. การจัดเก็บข้อมูล ข่าวสารของ ศพก. และเครือข่าย	24.72
7. การบริหารจัดการ ศพก. และเครือข่าย	22.47
8. หลักสูตรการอบรม	8.99
9. การรับรู้ของชุมชนในบทบาท ศพก. และเครือข่าย	3.37

ที่มา : จากการสำรวจ

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

บทที่ 5

สรุป และข้อเสนอแนะ

จากการดำเนินโครงการศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2559 ที่ผ่านมา สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ได้ทำการประเมินผลโครงการฯ ปี 2559 - 2560 ตามวัตถุประสงค์โครงการฯ เพื่อพัฒนาศักยภาพ ศพก. ทั้ง 882 แห่ง และศูนย์เครือข่าย ศพก. ให้มีความพร้อมในการเป็นแหล่งเรียนรู้ การบริการต่างๆ และเป็นการบูรณาการการทำงานของหน่วยงานต่างๆ ในการแก้ปัญหาและพัฒนาการเกษตรในพื้นที่ นั้น สรุปผลการประเมิน ได้ดังนี้

5.1 สรุป

5.1.1 ผลการจัดตั้งและพัฒนา ศพก.

การพัฒนา ศพก. เพื่อสร้างความพร้อมในการดำเนินงานให้เป็นศูนย์บริการด้านการเกษตรในชุมชน ดำเนินงานได้ครบตามเป้าหมาย 882 แห่ง และจัดตั้งศูนย์เครือข่าย ศพก. ได้รวม 10,523 ศูนย์เฉลี่ย 12 ศูนย์เครือข่าย/ศพก. สูงกว่าเป้าหมาย (10 ศูนย์เครือข่าย/ศพก.) การพัฒนา ศพก. เพื่อสร้างความพร้อมในการดำเนินงานให้เป็นศูนย์บริการด้านการเกษตรในชุมชน ศพก. ทั้ง 882 แห่ง ได้รับการพัฒนาในด้านต่างๆ ที่จำเป็นต่อการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง มาตั้งแต่ปีงบประมาณ 2559 ได้แก่ ศาลาเรียนรู้ ฐานเรียนรู้/แปลงเรียนรู้ โดยในปีงบประมาณ 2560 ได้รับเงินบริจาคจากสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล ซึ่งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้นำมาจัดสรรให้แก่ ศพก. ทุกแห่งๆ ละ 150,000 บาท เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนา (จัดสร้าง/ต่อเติม/ปรับปรุง) ในส่วนการพัฒนาเกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก. ได้รับการพัฒนาจากวิธีการที่หลากหลาย เช่น การจัดประชุม สัมมนาในระดับจังหวัด ระดับภาค และระดับประเทศ เพื่อเปิดโอกาสให้เกษตรกรต้นแบบได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความเห็น ประสบการณ์ และเรียนรู้องค์ความรู้ต่างๆ ซึ่งกันและกัน ในส่วนขององค์ความรู้เพื่อการพัฒนา/เรียนรู้ พบว่า เป็นหลักสูตรการเรียนรู้ที่เกษตรกรต้นแบบวิทยากร เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง ดำเนินการถ่ายทอดความรู้ให้กับกลุ่มเกษตรกร หรือเกษตรกรที่เข้ามาใช้บริการจาก ศพก. กำหนดไว้ 3 ประเภท คือ หลักสูตรหลัก หลักสูตรบังคับ และหลักสูตรเสริม ศพก. ทุกแห่งได้จัดอบรม ถ่ายทอดความรู้ให้กับกลุ่มเกษตรกร เกษตรกร ในหลักสูตรหลักและหลักสูตรบังคับ ในส่วนของหลักสูตรเสริม ในปี 2560 มีจัดอบรมเพิ่มขึ้น ร้อยละ 9.39 จากปี 2559 ซึ่งในปัจจุบัน ศพก./เครือข่าย ศพก. ยังไม่มีการจัดเก็บข้อมูล หลักสูตร องค์ความรู้ อย่างเป็นระบบ

ในส่วนของการดำเนินงานระหว่าง ศพก. กับศูนย์เครือข่าย ศพก. พบว่า ศพก. ทุกแห่งมีการดำเนินงานร่วมกับศูนย์เครือข่าย ศพก. มีกิจกรรมการเชื่อมโยงการดำเนินงาน โดย ศพก. ร้อยละ 75.28 มีการจัดประชุมร่วมกับเครือข่าย ร้อยละ 68.54 เชื่อมโยงกับเครือข่ายในการเป็นจุดเรียนรู้ สถานที่ดูงาน ร้อยละ 55.06 เชื่อมโยงกันในลักษณะเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกรร่วมกัน และร้อยละ 43.82 มีการเชื่อมโยงกับเครือข่าย โดยการส่งเกษตรกรเข้ามาอบรมที่ ศพก. รวมทั้งความร่วมมือกับสถาบันการศึกษา ภาคเอกชน และองค์กรด้านวิชาการ เพิ่มขึ้นจากเดิม เนื่องจากเริ่มเป็นที่รู้จักแพร่หลายมากขึ้น ทำให้ ศพก. และเกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก. มีศักยภาพ เหมาะสมที่เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน และการบูรณาการของหน่วยงานภาครัฐที่เข้ามาดำเนินงานในพื้นที่ ศพก./เครือข่ายได้อย่างต่อเนื่อง ขณะที่การดำเนินงาน ศพก. จำเป็นต้องอาศัยศูนย์เครือข่ายที่มีความหลากหลายของกิจกรรมทางการเกษตร ซึ่งกระจายอยู่ในพื้นที่ต่างๆ ทัวอำเภอเพื่อให้บริการแก่เกษตรกรได้อย่างทั่วถึงและสร้าง

ทางเลือกในการประกอบกิจกรรมการเกษตรได้อย่างสอดคล้องเหมาะสมต่อสภาพเศรษฐกิจ สังคม และ ปัจจัยแวดล้อมที่จำเป็นต่อกิจกรรมการผลิต

5.1.2 การให้บริการแก่เกษตรกร ปีงบประมาณ 2559 ศพก. ทุกแห่ง สามารถให้บริการแก่เกษตรกรรวมทั้งสิ้น 371,295 ราย หรือเฉลี่ย 421 รายต่อ ศพก. ผ่านการถ่ายทอดความรู้ ผ่านการฝึกอบรม/ศึกษาดูงาน การจัดงานวันถ่ายทอดเทคโนโลยี (Field Day) การให้ความรู้ ข้อมูลข่าวสารต่างๆ รวมถึงการรับเรื่องร้องเรียนทางการเกษตร (ปัญหาทางการเกษตร เช่น การระบาดของแมลงศัตรูพืช และโรคระบาดของปศุสัตว์และประมง เป็นต้น) และปีงบประมาณ 2560 ศพก. ทุกแห่ง ได้รับการพัฒนาและกำหนดแผนการดำเนินงานชัดเจนตั้งแต่ต้นปีงบประมาณ ทำให้สามารถให้บริการแก่เกษตรกรเพิ่มสูงขึ้นจากเดิม โดยมีเกษตรกรเข้าใช้บริการทั้งสิ้น 892,320 ราย หรือเฉลี่ย 1,012 รายต่อ ศพก. ผ่านการฝึกอบรม/ศึกษาดูงาน การจัดงานวันถ่ายทอดเทคโนโลยี (Field Day) การให้บริการความรู้ข้อมูล ข่าวสารต่างๆ และการรับเรื่องร้องเรียนทางการเกษตร ซึ่งเกษตรกรเห็นว่า การจัดอบรม หลักสูตร ถ่ายทอดความรู้ของหน่วยงานต่างๆ มีความซ้ำซ้อนกัน เน้นด้านการผลิต เน้นด้านการผลิต เชื่อมโยงด้านการตลาดยังมีน้อย

5.1.3 การนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรที่เข้าใช้บริการ ศพก. เกษตรกรผู้ให้บริการ ศพก. ร้อยละ 96.12 นำความรู้ที่ได้รับบริการจาก ศพก. ไปใช้ประโยชน์ ที่เหลือร้อยละ 3.88 ไม่ได้นำไปใช้ เนื่องจากไม่มีพื้นที่ทำการเกษตรเป็นของตนเอง และ/หรือ ประสบปัญหาภัยพิบัติ โดยประเภทความรู้ที่เกษตรกรนำไปใช้ประโยชน์ ส่วนใหญ่ ร้อยละ 97.58 เรื่องการลดค่าใช้จ่ายการผลิต เช่น การทำปุ๋ยหมัก น้ำหมักชีวภาพ การทำสารชีวภัณฑ์ เป็นต้น ร้อยละ 49.73 การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ร้อยละ 33.60 หลักเศรษฐกิจพอเพียง ร้อยละ 23.92 การพัฒนาผลิตภัณฑ์และแปรรูป ร้อยละ 20.97 การบริหารจัดการน้ำ ร้อยละ 15.32 ด้านปศุสัตว์ ร้อยละ 11.56 ด้านประมง ร้อยละ 2.22 ด้านความปลอดภัย ลดความเสี่ยงจากโรคภัย (จากการลดใช้สารเคมีต่างๆ) และร้อยละ 6.72 การทำบัญชีครัวเรือน เมื่อเปรียบเทียบความรู้ที่เกษตรกรนำมาใช้ประโยชน์ พบว่า ความรู้ด้านการลดค่าใช้จ่ายเพื่อการผลิต ถูกนำไปใช้ประโยชน์มากที่สุด เนื่องจากเป็นความรู้ที่หลายหน่วยงานถ่ายทอดให้แก่เกษตรกร

5.1.4 ผลทางเศรษฐกิจของเกษตรกรที่เข้ามาใช้บริการ ศพก. เกษตรกรที่เข้ามาใช้บริการ ศพก. นำความรู้ไปใช้ประโยชน์และเกิดผลทางเศรษฐกิจต่อครัวเรือน เฉลี่ยร้อยละ 78.59 โดยผลทางเศรษฐกิจที่สำคัญ พบว่า ร้อยละ 32.56 ลดค่าใช้จ่ายเพื่อการผลิตลงได้ เฉลี่ย 608.65 บาทต่อไร่ ซึ่งเป็นผลมาจากเกษตรกรนำความรู้ด้านการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชนิดต่างๆ ใช้แทนปุ๋ยเคมี การใช้สารชีวภัณฑ์ป้องกันการระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืชแทนการใช้สารเคมี ร้อยละ 17.98 มีรายได้สุทธิทางการเกษตรเพิ่มขึ้นเฉลี่ย 3,385.71 บาทต่อครัวเรือนต่อปี เนื่องจากได้รับผลผลิตเพิ่มขึ้นและรายจ่ายทางการเกษตรลดลง และ ร้อยละ 20.27 รายจ่ายเพื่อการบริโภคในครัวเรือนลดลง เฉลี่ย 886.61 บาทต่อครัวเรือนต่อเดือน เป็นผลมาจากการนำแนวคิดตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ เช่น การปลูกผักและเลี้ยงสัตว์ไว้บริโภคในครัวเรือน เป็นต้น

5.1.5 ความพึงพอใจของเกษตรกรที่มีต่อ ศพก. และศูนย์เครือข่าย ความพึงพอใจของเกษตรกรที่มีต่อ ศพก. และศูนย์เครือข่าย ในภาพรวมอยู่ที่คะแนนเฉลี่ย 8.68 ความพึงพอใจของเกษตรกรที่มีต่อ ศพก. พบว่า มีความพอใจต่อองค์ความรู้ของเกษตรกรต้นแบบและทีมงาน รูปแบบการถ่ายทอดความรู้ คะแนนเฉลี่ยมากที่สุด คือ 9.11 ในส่วนความพึงพอใจของเกษตรกรที่มีต่อเครือข่าย พบว่า มีความพอใจที่มีต่อรูปแบบการถ่ายทอดความรู้ มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด คือ 8.91

5.1.6 ความยั่งยืนของ ศพก. ประการสำคัญอันดับแรกคือความเสถียรของเกษตรกรต้นแบบ เจ้าของ ศพก. ร้อยละ 94.38 เห็นว่า ตนเองสามารถดำเนินงานเพื่อการขับเคลื่อน ศพก. ต่อไปได้ในระยะยาว เนื่องจากเล็งเห็นถึงความสำคัญของ ศพก. ที่มีต่อชุมชนในการเป็นจุดศูนย์รวมด้านการเกษตร การให้ความช่วยเหลือในการให้คำปรึกษา และแก้ไขปัญหาการเกษตรต่างๆ ซึ่งจะช่วยเพิ่มความเข้มแข็งให้ภาคเกษตรและชุมชนได้ดี ร้อยละ 4.49 ยังไม่แน่ใจที่จะดำเนินการต่อหรือไม่ ขึ้นกับนโยบายของภาครัฐในการสนับสนุน ศพก. ระยะต่อไป อีกทั้งบางส่วนเห็นว่าต้องสูญเสียเวลาในการดำเนินกิจกรรมส่วนตัวในชีวิตประจำวันไป และอีกร้อยละ 1.13 ไม่สามารถดำเนินการต่อได้ เพราะอายุมาก การติดต่อประสานงานไม่สะดวก และไม่มีลูก หลาน สืบทอดการดำเนินงาน

สำหรับการตอบสนองความต้องการของชุมชน ในรูปของการรู้จักบทบาทหน้าที่ของ ศพก./เครือข่ายในพื้นที่ เกษตรกรร้อยละ 64.52 รู้จัก ศพก./เครือข่าย เป็นผลมาจากการคุ้นเคยกันเป็นญาติ เพื่อนบ้าน และ/หรือทราบว่ามีการแปลงเกษตรที่หลากหลาย และ/หรือ เพื่อนบ้านพาไปที่ ศพก./เครือข่าย ขณะที่ร้อยละ 35.48 ไม่รู้จัก ศพก./เครือข่าย ไม่ทราบว่า ศพก./เครือข่าย มีบทบาทอะไร ตั้งอยู่ที่ใด และ/หรือบ้านอยู่อาศัยไกลจากที่ตั้ง ศพก./เครือข่าย เช่น อยู่คนละหมู่บ้าน /ตำบล และ/หรือ บางรายไม่สนใจ ไม่อยากเกี่ยวข้อง ทั้งนี้ เกษตรกรเหล่านี้เห็นว่า ควรประชาสัมพันธ์ถึงบทบาทและความสำคัญของ ศพก./เครือข่าย ให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย โดยใช้ช่องทางการประชาสัมพันธ์ที่เข้าถึงเกษตรกรได้มากที่สุด เช่น ผ่านผู้นำท้องถิ่น ร้อยละ 92.16 ผ่านเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ร้อยละ 78.43 ผ่านเสียงตามสายภายในหมู่บ้าน ร้อยละ 56.86 ผ่านเกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก. ร้อยละ 31.37 และผ่านเพื่อนบ้าน ร้อยละ 17.65 และความต้องการใช้ ศพก. ต่อเนื่องของเกษตรกรที่เคยใช้บริการ ศพก. พบว่า มีการกลับมาใช้บริการซ้ำเฉลี่ย 8 ครั้งต่อราย โดยร้อยละ 68.89 คาดว่าตนเองจะกลับมาใช้บริการ ศพก. ต่อไป ร้อยละ 17.78 คิดว่าไม่กลับมาใช้บริการ เนื่องจากจะไปประกอบอาชีพนอกภาคเกษตร ทำให้ไม่มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรม บางส่วนบ้านอยู่ไกลจาก ศพก. ไม่สะดวกต่อการเดินทาง และอีกร้อยละ 13.33 ไม่แน่ใจที่จะเข้ามาใช้บริการอีกหรือไม่ ขึ้นอยู่กับโอกาสและความจำเป็นในอนาคต ซึ่งในภาพรวม ศพก. ยังสามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่อง เป็นจุดเรียนรู้ ปรึกษา และแก้ไขปัญหาการเกษตรของชุมชนได้

5.2 ข้อเสนอแนะ

5.2.1 หน่วยงานต่างๆ ที่มีแผนจัดอบรม ถ่ายทอดความรู้ใน ศพก. ควรพิจารณาในรายละเอียดของเนื้อหาหลักสูตรร่วมกัน ซึ่งหากพบว่ามีความรู้ด้านใดเป็นเรื่องเดียวกัน หรือเกี่ยวข้องต่อเนื่องกัน ควรนำความรู้ด้านนั้นๆ มาจัดอบรมร่วมกัน โดยวางลำดับการบรรยายให้เป็นขั้นตอน ก่อนหลัง ที่เหมาะสมอย่างต่อเนื่องในครั้งเดียว เพื่อให้เกษตรกรได้รับความรู้อย่างเป็นระบบ ง่ายต่อการจดจำ และนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง อีกทั้งไม่ทำให้เกษตรกรรู้สึกว่าเป็นการอบรมที่ซ้ำซ้อน

5.2.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรให้การแนะนำ ช่วยเหลือเกษตรกรต้นแบบให้รู้จักวิธีการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ เป็นหมวดหมู่ รวมถึง การบันทึกรายชื่อหน่วยงาน (Check list) รายการสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ ปัจจัยการผลิตต่างๆ ที่หน่วยงานสนับสนุน โดยใช้เครื่องมือในการจัดเก็บเพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลที่จำเป็นในการบริหารจัดการ ศพก. และการให้บริการแก่เกษตรกร

5.2.3 ควรให้การพัฒนาศูนย์เครือข่าย ควบคู่ไปกับการพัฒนา ศพก. เพื่อให้บริการแก่เกษตรกรอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ สร้างความรู้สึกที่ดีให้แก่เกษตรกรในการใช้บริการที่อยู่ใกล้ศูนย์เครือข่าย และเป็นการช่วยแบ่งเบาภาระให้แก่เกษตรกรต้นแบบเจ้าของ ศพก.

5.2.4 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดอบรม ควรเพิ่มองค์ความรู้ด้านการตลาด ในหลักสูตรที่จัด

5.2.5 เพิ่มการประชาสัมพันธ์ ศพก. และศูนย์เครือข่าย ให้เป็นที่รู้จักเพื่อนำไปสู่การเข้ามาใช้บริการของเกษตรกรมากยิ่งขึ้น

5.2.6 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรรหาแนวทางให้การสนับสนุนช่วยเหลือในการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ต่างๆให้แก่ ศพก. เช่น การประสานขอรับการช่วยเหลือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ/หรือภาคเอกชน เป็นต้น

บรรณานุกรม

- กนกวรรณ พวงประยงค์. (2554). การประเมินผลกองทุนให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา: กรณีศึกษาศาสนสถานศึกษาระดับอาชีวศึกษาในจังหวัดสมุทรสงคราม. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสังคม. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ. (2559). คู่มือการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ.
- ขจรศักดิ์ ทองอะไพพงษ์. (2553). การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตยางพาราและลดต้นทุนด้านพลังงาน. สารนิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการโซ่อุปทานแบบบูรณาการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- เจษฎา อังกาบสี. (2554). การพัฒนาแบบวัดเจตคติและกลยุทธ์ด้านอาชีพ. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- บรรเทิง มาแสง. (2546). คู่มือการติดตามและประเมินผลโครงการ. เอกสารประกอบการบรรยาย.
- บังอร แสนศรี อรรวรรณ ศรีโสมพันธ์ สุภรัตน์ จิตต์จำนง และพัชรี สิริตระกูลศักดิ์. (2557). ประสิทธิภาพการผลิต และวัดประสิทธิภาพการผลิตเชิงเทคนิคการผลิตข้าวขาวดอกมะลิ 105. วารสารแก่นเกษตร, 42 (ฉบับพิเศษ 1), 136-141.
- ปัญญา จันทโคตร และกุลธิดา ท้วมสุข. (2558). ปัจจัยที่สนับสนุนความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชน. สาขาวิชาสารสนเทศการศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ยุทธ ไถยวรรณ. (2549). สถิติเพื่อการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.
- รังสรรค์ ประเสริฐศรี. (2548). พฤติกรรมองค์กร. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมสาร จำกัด.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์.
- วิภาส ทองสุข. (2552). พฤติกรรมองค์กร. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด อาร์ต โปรเกส.
- วัฒนา วงศ์เกียรติรัตน์. (2553). การวางแผนและประเมินผลโครงการแบบมุ่งเน้นผลงานในภาครัฐ (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2559) ก. คู่มือการจัดทำเอกสารวิจัยและเอกสารประเมินผลสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. กรุงเทพฯ: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2559) ข. สรุปผลการประเมินโครงการอบรมเพื่อเพิ่มผลผลิตการผลิตของเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากภัยแล้ง ปี 2558/2559 และจากปัญหาราคาลินค้าเกษตร. กรุงเทพฯ: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.

- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2559) ค. สรุปผลการประเมินการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ปีงบประมาณ 2559. กรุงเทพฯ:สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2560). สรุปผลการประเมินการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ปีงบประมาณ 2560. กรุงเทพฯ:สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.
- สิน พันธุ์พินิจ. (2555). *เทคนิคการวางแผนและประเมินผลโครงการ*. กรุงเทพฯ:บริษัท ส. เอเชียเพรส (1998) จำกัด.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2547). *การประเมินผลโครงการ: หลักการและการประยุกต์*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: บริษัท เฟื่องฟ้า พรินต์ติ้ง จำกัด.
- Burton E. Swanson, Robert P. Bentz, Andrew J. Sofranko. (1998). *Improving agricultural extension. A reference manual*. Chapter 11 - Evaluating extension programmes. เข้าถึงได้จาก: <http://www.fao.org/docrep/W5830E/w5830e0d.html> (วันที่สืบค้น: 16 กุมภาพันธ์ 2561).
- Cummins, R.A. & Gullone, E. (2000). *Why we should not use 5-point Likert scales: The case for subjective quality of life measurement*. Proceedings, Second International Conference on Quality of Life in Cities (pp.74-93). National University of Singapore.
- W.K. Kellogg Foundation. (2004). *Logic Model Development Guide*. Michigan, MI: W.K. Kellogg Foundation.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

คำสั่งคณะกรรมการบริหารและขับเคลื่อนงานตามนโยบาย
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

คำสั่งคณะกรรมการบริหารและขับเคลื่อนงานตามนโยบายรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
ที่ ๑ /๒๕๕๙

เรื่อง แต่งตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนการดำเนินงานระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่
และคณะทำงานขับเคลื่อนการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร

ตามที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีคำสั่งที่ ๒๒๙/๒๕๕๙ ลงวันที่ ๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารและขับเคลื่อนงานตามนโยบายรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อให้การบริหารและขับเคลื่อนงานตามนโยบายของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ นั้น

เพื่อให้การดำเนินงานโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ และโครงการศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อเกษตรกร อาศัยอำนาจตามความในข้อ ๗ ของคำสั่งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่ ๒๒๙/๒๕๕๙ ลงวันที่ ๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ จึงแต่งตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนการดำเนินงานระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ และคณะทำงานขับเคลื่อนการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร โดยมีองค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ ดังนี้

๑. คณะทำงานขับเคลื่อนการดำเนินงานระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่
องค์ประกอบ

๑. พลเอก ป້รุมพงศ์ ประถมภักุ	ที่ปรึกษา
ผู้ช่วยรัฐมนตรีประจำกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	
๒. พลเอก ประสาท สุขเกษตร	ที่ปรึกษา
เลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	
๓. อธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร	ประธานคณะทำงาน
๔. ผู้ช่วยปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่ได้รับมอบหมาย	คณะทำงาน
๕. รองอธิบดีกรมวิชาการเกษตร ที่ได้รับมอบหมาย	คณะทำงาน
๖. รองอธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์ ที่ได้รับมอบหมาย	คณะทำงาน
๗. รองอธิบดีกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ ที่ได้รับมอบหมาย	คณะทำงาน
๘. รองอธิบดีกรมปศุสัตว์ ที่ได้รับมอบหมาย	คณะทำงาน
๙. รองอธิบดีกรมประมง ที่ได้รับมอบหมาย	คณะทำงาน
๑๐. รองอธิบดีกรมการข้าว ที่ได้รับมอบหมาย	คณะทำงาน
๑๑. รองอธิบดีกรมพัฒนาที่ดิน ที่ได้รับมอบหมาย	คณะทำงาน

๑๒. รองอธิบดี...

- ๒ -

๑๒. รองอธิบดีกรมชลประทาน ที่ได้รับมอบหมาย	คณะทำงาน
๑๓. รองอธิบดีกรมหม่อนไหม ที่ได้รับมอบหมาย	คณะทำงาน
๑๔. รองอธิบดีกรมฝนหลวงและการบินเกษตร ที่ได้รับมอบหมาย	คณะทำงาน
๑๕. รองเลขาธิการสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตร และอาหารแห่งชาติ ที่ได้รับมอบหมาย	คณะทำงาน
๑๖. รองเลขาธิการสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ที่ได้รับมอบหมาย	คณะทำงาน
๑๗. รองเลขาธิการสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ที่ได้รับมอบหมาย	คณะทำงาน
๑๘. รองอธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร ฝ่ายวิชาการ	คณะทำงาน และเลขานุการ
๑๙. ผู้อำนวยการสำนักแผนงานและโครงการพิเศษ สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	คณะทำงาน และผู้ช่วยเลขานุการ
๒๐. ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมและจัดการสินค้าเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร	คณะทำงาน และผู้ช่วยเลขานุการ

อำนาจหน้าที่

- ๑) ขับเคลื่อนแผนนโยบายของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในเรื่องระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมและเกิดผลสัมฤทธิ์
- ๒) กำหนดระบบการบริหารจัดการ กระบวนการ แนวทางปฏิบัติ ระบบการติดตามประเมิน และการรายงานผลการดำเนินงานของหน่วยงานในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกต่อการปฏิบัติงาน
- ๓) บูรณาการแผนงาน งบประมาณ และบุคลากรของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จากหน่วยงานในส่วนกลางไปสู่หน่วยงานในส่วนภูมิภาค เพื่อขับเคลื่อนงานตามนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยยึดเกษตรกรในพื้นที่ระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่
- ๔) อำนวยการ ช่วยเหลือ กำกับ และติดตามการปฏิบัติงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และคณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ แบบเบ็ดเสร็จ (Single Command) ให้เป็นไปตามกรอบแนวทาง เป้าหมาย ผลลัพธ์ ผลสัมฤทธิ์ที่กำหนด
- ๕) กำหนดแผนปฏิบัติงาน ระบบการบริหารจัดการ ระบบการติดตามและประเมินผล และอื่นๆ ที่จะส่งเสริมสนับสนุนให้การขับเคลื่อนงานตามนโยบายสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งการประสาน อำนวยการ กำกับ และติดตามงานที่ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการบริหาร และขับเคลื่อนงานตามนโยบายรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยรายงานความก้าวหน้า ต่อที่ประชุมผู้บริหารระดับสูงสุดของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ให้ทราบเป็นระยะ
- ๖) เชิญหน่วยงานหรือผู้เกี่ยวข้องมาให้ข้อมูล ความเห็นและข้อเสนอแนะ รวมทั้งจัดส่งเอกสารในส่วนที่เกี่ยวข้องตามที่เห็นสมควร
- ๗) ปฏิบัติงานอื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

๒. คณะทำงาน...

๒. คณะทำงานขับเคลื่อนการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร
องค์ประกอบ

๑. พลเอก ปัฐมพงศ์ ประถมภัฏ ผู้ช่วยรัฐมนตรีประจำกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	ที่ปรึกษา
๒. พลเอก ประสาท สุขเกษตร เลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	ที่ปรึกษา
๓. อธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร	ประธานคณะทำงาน
๔. ผู้ช่วยปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่ได้รับมอบหมาย	คณะทำงาน
๕. รองอธิบดีกรมวิชาการเกษตร ที่ได้รับมอบหมาย	คณะทำงาน
๖. รองอธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์ ที่ได้รับมอบหมาย	คณะทำงาน
๗. รองอธิบดีกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ ที่ได้รับมอบหมาย	คณะทำงาน
๘. รองอธิบดีกรมปศุสัตว์ ที่ได้รับมอบหมาย	คณะทำงาน
๙. รองอธิบดีกรมประมง ที่ได้รับมอบหมาย	คณะทำงาน
๑๐. รองอธิบดีกรมการข้าว ที่ได้รับมอบหมาย	คณะทำงาน
๑๑. รองอธิบดีกรมพัฒนาที่ดิน ที่ได้รับมอบหมาย	คณะทำงาน
๑๒. รองอธิบดีกรมชลประทาน ที่ได้รับมอบหมาย	คณะทำงาน
๑๓. รองอธิบดีกรมหม่อนไหม ที่ได้รับมอบหมาย	คณะทำงาน
๑๔. รองอธิบดีกรมฝนหลวงและการบินเกษตร ที่ได้รับมอบหมาย	คณะทำงาน
๑๕. รองเลขาธิการสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตร และอาหารแห่งชาติ ที่ได้รับมอบหมาย	คณะทำงาน
๑๖. รองเลขาธิการสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ที่ได้รับมอบหมาย	คณะทำงาน
๑๗. รองเลขาธิการสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ที่ได้รับมอบหมาย	คณะทำงาน
๑๘. รองอธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร ฝ่ายบริหาร	คณะทำงาน และเลขานุการ
๑๙. ผู้อำนวยการสำนักแผนงานและโครงการพิเศษ สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	คณะทำงาน และผู้ช่วยเลขานุการ
๒๐. ผู้อำนวยการกองวิจัยและพัฒนางานส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร	คณะทำงาน และผู้ช่วยเลขานุการ

อำนาจหน้าที่

๑) ขับเคลื่อนแผนนโยบายของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในเรื่องศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมและเกิดผลสัมฤทธิ์

๒) กำหนดระบบ...

- ๔ -

๒) กำหนดระบบการบริหารจัดการ กระบวนการ แนวทางปฏิบัติ ระบบการติดตามประเมิน และการรายงานผลการดำเนินงานของหน่วยงานในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกต่อการปฏิบัติงาน

๓) บูรณาการแผนงาน งบประมาณ และบุคลากรของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จากหน่วยงานในส่วนกลางไปสู่หน่วยงานในส่วนภูมิภาค เพื่อขับเคลื่อนงานตามนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยยึดเกษตรกรในพื้นที่ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรเป็นหลัก

๔) อำนาจการช่วยเหลือ กำกับ และติดตามการปฏิบัติงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และคณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์แบบเบ็ดเสร็จ (Single Command) ให้เป็นไปตามกรอบแนวทาง เป้าหมาย ผลลัพธ์ ผลสัมฤทธิ์ที่กำหนด

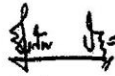
๕) กำหนดแผนปฏิบัติงาน ระบบการบริหารจัดการ ระบบการติดตามและประเมินผล และอื่นๆ ที่จะส่งเสริมสนับสนุนให้การขับเคลื่อนงานตามนโยบายสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งการประสาน อำนาจการ กำกับ และติดตามงานที่ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการบริหารและขับเคลื่อนงานตามนโยบายรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยรายงานความก้าวหน้าต่อที่ประชุมผู้บริหารระดับสูงสุดของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ให้ทราบเป็นระยะ

๖) เชิญหน่วยงานหรือผู้เกี่ยวข้องมาให้ข้อมูล ความเห็นและข้อเสนอแนะ รวมทั้งจัดส่งเอกสารในส่วนที่เกี่ยวข้องตามที่เห็นสมควร

๗) ปฏิบัติงานอื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๒๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๙

(นายธีรภัทร ประยูรสิทธิ)

ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ประธานกรรมการบริหารและขับเคลื่อนงานตามนโยบาย

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ภาคผนวก ข

ระเบียบกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ว่าด้วยการบริหารศูนย์
เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพสินค้าเกษตร (ศพก.)

พ.ศ. 2560

ระเบียบกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ว่าด้วยการบริหารงานศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) พ.ศ. ๒๕๖๐

โดยที่เป็นการสมควรกำหนดระเบียบกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ว่าด้วยการบริหารงานศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) คณะรักษาความสงบแห่งชาติ และรัฐบาล ได้ให้ความสำคัญในเรื่องการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรของประเทศ จึงมีนโยบายจัดตั้งศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) โดยเน้นให้มีศูนย์เรียนรู้เพื่อเป็นสถานที่ถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตรแก่ชุมชน และให้บริการด้านข้อมูลข่าวสาร และบริการด้านการเกษตร โดยเน้นการเรียนรู้จากเกษตรกรต้นแบบที่ประสบผลสำเร็จในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร การเพิ่มผลผลิต การลดต้นทุนการผลิต การพัฒนาคุณภาพ ตลอดจนยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องตลอดฤดูกาลผลิต เกษตรกรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเกษตรกรต้นแบบ ในลักษณะเกษตรกรสอนเกษตรกร มีหลักสูตรและแผนการเรียนรู้ที่ชัดเจน มีการบริหารจัดการ ศพก. ในรูปแบบคณะกรรมการภาคเกษตรกร โดยรัฐบาลสนับสนุนวิชาการ บัณฑิตการผลิตด้านการเกษตร เพื่อการสาธิต และถ่ายทอดเทคโนโลยี

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๒๐ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ และที่แก้ไขเพิ่มเติม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จึงวางระเบียบไว้ดังนี้

ข้อ ๑ ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ว่าด้วยการบริหารงานศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) พ.ศ. ๒๕๖๐”

ข้อ ๒ ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ประกาศเป็นต้นไป

ข้อ ๓ บรรดาระเบียบ ประกาศ คำสั่ง ข้อบังคับ และหนังสือสั่งการอื่นใด ในส่วนที่กำหนดไว้แล้วตามระเบียบนี้ ซึ่งขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้ ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

ข้อ ๔ ในระเบียบนี้

“ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)” หมายความว่า สถานที่ของเกษตรกรต้นแบบที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นแหล่งเรียนรู้การผลิตสินค้าเกษตรที่ถูกต้องและเหมาะสมสำหรับชุมชน และเป็นศูนย์กลางการบริการ และแลกเปลี่ยนความรู้ข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานต่างๆ กับเกษตรกรในชุมชน

“สินค้าเกษตร” หมายความว่า ผลผลิตทางการเกษตร และผลิตภัณฑ์จากการแปรรูปสินค้าเกษตร

“คณะกรรมการ ศพก.” หมายความว่า คณะกรรมการศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรระดับอำเภอในพื้นที่จังหวัด และระดับเขตในพื้นที่กรุงเทพมหานคร

“คณะกรรมการเครือข่าย ศพก. ระดับจังหวัด” หมายความว่า คณะกรรมการเครือข่ายศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรระดับจังหวัด และกรุงเทพมหานคร ซึ่งมาจาก

- ๒ -

ประธานกรรมการศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรระดับอำเภอของแต่ละจังหวัด และเขตในพื้นที่กรุงเทพมหานคร

“คณะกรรมการเครือข่าย ศพก. ระดับเขต” หมายความว่า คณะกรรมการเครือข่ายศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรระดับเขต ซึ่งมาจากประธานกรรมการเครือข่ายศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรระดับจังหวัดและกรุงเทพมหานครของแต่ละเขตของกรมส่งเสริมการเกษตร

“คณะกรรมการเครือข่าย ศพก. ระดับประเทศ” หมายความว่า คณะกรรมการเครือข่ายศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรระดับประเทศ ซึ่งมาจากประธานกรรมการเครือข่ายศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรระดับเขตของกรมส่งเสริมการเกษตร

“ศูนย์เครือข่ายของ ศพก.” หมายความว่า ศูนย์ หรือจุดเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ทางการเกษตร ด้านต่างๆ ของเกษตรกรที่ดำเนินงานจนประสบความสำเร็จและ/หรือมีผลการดำเนินงานเป็นที่ประจักษ์ และเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สนับสนุนการดำเนินงานของ ศพก. ในอำเภอและเขตในพื้นที่กรุงเทพมหานคร

“หัวหน้างาน” หมายความว่า อธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร โดยให้มีอำนาจหน้าที่ตามคำสั่งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่ ๒๒๙/๒๕๕๙ ลงวันที่ ๙ มีนาคม ๒๕๕๙ เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการบริหาร และขับเคลื่อนงานตามนโยบายรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และตามระเบียบนี้

“เขตในพื้นที่กรุงเทพมหานคร” หมายความว่า เขตพื้นที่ในกรุงเทพมหานครที่อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานเกษตรพื้นที่กรุงเทพมหานคร

ข้อ ๕ ให้ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์รักษาการตามระเบียบนี้ และให้มีอำนาจวินิจฉัยตีความเพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามระเบียบนี้

หมวด ๑

บททั่วไป

ข้อ ๖ ศพก. มีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้ง ดังนี้

(๑) เป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิต การบริหารจัดการ และการตลาดแก่เกษตรกร รวมทั้งการให้บริการทางการเกษตร และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารในพื้นที่

(๒) เพื่อเป็นกลไกในการบูรณาการการทำงานของหน่วยงานต่างๆ ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาการเกษตรในพื้นที่

ข้อ ๗ ศพก. มีเป้าหมายการดำเนินงาน ดังนี้

(๑) เกษตรกรในพื้นที่สามารถนำความรู้ที่ได้รับจาก ศพก. ไปประยุกต์ใช้ในการผลิตสินค้าเกษตร และปรับเปลี่ยนระบบการผลิตให้เหมาะสมกับพื้นที่ สภาพการผลิตของตนเอง และความต้องการของตลาด ทำให้ต้นทุนการผลิตลดลง ผลผลิตมีคุณภาพและปริมาณมากขึ้น ส่งผลให้เกษตรกรสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

(๒) จัดตั้ง ศพก. ในพื้นที่อำเภอและเขตพื้นที่ของกรุงเทพมหานครแห่งหนึ่ง ศพก.

ข้อ ๘ ศพก. ประกอบด้วย

(๑) เกษตรกรต้นแบบ เป็นเกษตรกรเจ้าของแปลงเรียนรู้ ทำหน้าที่เป็นวิทยากรถ่ายทอดองค์ความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ในอาชีพการเกษตรตั้งแต่การผลิต การบริหารจัดการ จนถึงการตลาด ที่ประสบความสำเร็จและได้รับการยอมรับเป็นแบบอย่างให้กับเกษตรกรรายอื่นๆ ในชุมชน ทั้งนี้ หากมี

เหตุจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนตัวเกษตรกรต้นแบบ หรือจุดที่ตั้ง ศพก. ให้อยู่ในดุลยพินิจ หรืออำนาจพิจารณาของคณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์แบบเบ็ดเสร็จ (Single Command)

(๒) แปลงเรียนรู้ เป็นแปลงผลิตสินค้าเกษตรของเกษตรกรต้นแบบ ซึ่งสามารถใช้ประโยชน์ในการสาธิตวิธีดำเนินการและผลสำเร็จให้แก่เกษตรกรในชุมชนได้เรียนรู้

(๓) หลักสูตรการเรียนรู้ เป็นชุดเนื้อหาวิชาที่ตอบโจทย์และประเด็นปัญหาทางการเกษตรของชุมชนที่ร่วมกันกำหนดขึ้นโดยเกษตรกรต้นแบบ นักส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ และหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

(๔) ฐานเรียนรู้ เป็นจุดเรียนรู้กิจกรรมเฉพาะเรื่องที่สอดคล้องกับหลักสูตรการเรียนรู้ เพื่อใช้แสดงของจริง และใช้ในการฝึกปฏิบัติ ให้ผู้เรียนรู้ได้เห็นและนำไปปฏิบัติต่อเองได้

ข้อ ๙ ศพก. มีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

(๑) ถ่ายทอดความรู้เทคโนโลยีการเกษตรที่เหมาะสมกับชุมชน

(๒) ให้บริการข้อมูลข่าวสารแก่เกษตรกรในชุมชน

(๓) ให้บริการด้านการเกษตรอื่นๆ

(๔) ให้บริการแก้ปัญหาและรับเรื่องร้องเรียนของเกษตรกร

(๕) เป็นจุดศูนย์กลางในการพบปะของอาสาสมัครเกษตรกรกับนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร และเจ้าหน้าที่หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนและเกษตรกรในพื้นที่ โดยได้รับความยินยอมจากเกษตรกรต้นแบบที่เป็นเจ้าของ ศพก. นั้นๆ

(๖) ดำเนินการร่วมกับศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ภาคเอกชน ส่วนราชการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่

หมวด ๒

คณะกรรมการศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)

ข้อ ๑๐ ให้มีคณะกรรมการ ศพก. ระดับอำเภอและระดับเขตในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งคณะกรรมการพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ของจังหวัด หรือของกรุงเทพมหานคร แต่งตั้ง ประกอบด้วยเกษตรกรต้นแบบ เป็นประธาน เกษตรกรผู้นำหรืออาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้าน (อกม.) หรืออาสาสมัครเกษตรกร (อกษ.) ในตำบล หรือแขวงแห่งละหนึ่งคน เกษตรกรเครือข่ายของ ศพก. ระดับอำเภอ หรือเขตในพื้นที่กรุงเทพมหานครแห่งละหนึ่งคน ผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชนจำนวนไม่น้อยกว่าสามคนแต่ไม่เกินห้าคน ในกรณีที่มีผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชนไม่ถึงสามคน ให้มีผู้ทรงคุณวุฒิเท่าจำนวนที่มีอยู่เป็นกรรมการ และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่สำนักงานเกษตรอำเภอ หรือสำนักงานเกษตรพื้นที่ ๑ - ๔ ของกรุงเทพมหานคร หนึ่งคน เป็นผู้ประสานงาน

ผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชนให้เกษตรกรอำเภอ หรือหัวหน้าสำนักงานเกษตรพื้นที่ เสนอชื่อผู้ที่ได้รับความเชื่อถือ ยอมรับ ทางด้านการเกษตรและสหกรณ์ในชุมชน และมีจิตอาสาในการถ่ายทอดความรู้สู่เกษตรกร

ให้คณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์แบบเบ็ดเสร็จ (Single Command) ตรวจสอบและจัดทำร่างคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการ ศพก. เสนอคณะกรรมการพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ของจังหวัด หรือของกรุงเทพมหานคร พิจารณาแต่งตั้ง

ข้อ ๑๑ ให้คณะกรรมการ ศพก. ระดับอำเภอและระดับเขตในพื้นที่กรุงเทพมหานคร มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

- (๑) ดำเนินการตามนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ด้าน ศพก.
- (๒) จัดทำแนวทางการพัฒนาและแผนการดำเนินงาน ศพก. ระดับอำเภอ หรือระดับเขตในพื้นที่กรุงเทพมหานคร
- (๓) ขับเคลื่อนการดำเนินงานและการให้บริการของ ศพก. ระดับอำเภอ หรือระดับเขตในพื้นที่กรุงเทพมหานคร
- (๔) รายงานผลการดำเนินงานต่อสำนักงานเกษตรจังหวัด หรือสำนักงานเกษตรพื้นที่กรุงเทพมหานคร เป็นรายไตรมาส
- (๕) ปฏิบัติงานอื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

ข้อ ๑๒ ให้มีคณะกรรมการเครือข่าย ศพก. ระดับจังหวัด หรือกรุงเทพมหานคร ซึ่งหัวหน้างานแต่งตั้ง ประกอบด้วย ประธาน รองประธาน และเลขานุการ ในกรณีที่จังหวัดใด หรือกรุงเทพมหานคร มีประธานกรรมการ ศพก. ระดับอำเภอของจังหวัด หรือระดับเขตในพื้นที่กรุงเทพมหานคร มากกว่า ๓ คน ให้แต่งตั้งกรรมการอื่นๆ ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ ให้คัดเลือกจากประธานกรรมการ ศพก. ระดับอำเภอของจังหวัด หรือระดับเขตในพื้นที่กรุงเทพมหานคร

ให้เจ้าหน้าที่หรือคณะกรรมการที่หัวหน้างานแต่งตั้งตามระเบียบนี้ ตรวจสอบและจัดทำร่างคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการเครือข่าย ศพก. ระดับจังหวัด หรือกรุงเทพมหานคร เสนอหัวหน้างานพิจารณาแต่งตั้ง

ข้อ ๑๓ ให้คณะกรรมการเครือข่าย ศพก. ระดับจังหวัด หรือกรุงเทพมหานคร มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

- (๑) ดำเนินการตามนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ด้าน ศพก.
- (๒) จัดทำแนวทางการพัฒนาและแผนการดำเนินงานเครือข่าย ศพก. ระดับจังหวัดและกรุงเทพมหานคร

- (๓) ขับเคลื่อนการดำเนินงานและการให้บริการของเครือข่าย ศพก. ระดับจังหวัดและกรุงเทพมหานคร
- (๔) รายงานผลการดำเนินงานต่อสำนักงานเกษตรจังหวัด หรือสำนักงานเกษตรพื้นที่กรุงเทพมหานคร เป็นรายไตรมาส
- (๕) ปฏิบัติงานอื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

ข้อ ๑๔ ให้มีคณะกรรมการเครือข่าย ศพก. ระดับเขต ซึ่งหัวหน้างานแต่งตั้ง ประกอบด้วย ประธาน รองประธาน และเลขานุการ ในกรณีที่เขตของกรมส่งเสริมการเกษตร มีประธานกรรมการเครือข่าย ศพก. ระดับจังหวัด หรือกรุงเทพมหานคร มากกว่า ๓ คน ให้แต่งตั้งกรรมการอื่นๆ ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ รวมจำนวนทั้งหมดไม่เกินจำนวนของประธานกรรมการเครือข่าย ศพก. ระดับจังหวัด หรือกรุงเทพมหานคร ในเขตนั้นๆ ของกรมส่งเสริมการเกษตร

ให้เจ้าหน้าที่หรือคณะกรรมการที่หัวหน้างานแต่งตั้งตามระเบียบนี้ ตรวจสอบและจัดทำร่างคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการเครือข่าย ศพก. ระดับเขต เสนอหัวหน้างานพิจารณาแต่งตั้ง

ข้อ ๑๕ ให้คณะกรรมการเครือข่าย ศพก. ระดับเขต มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

- (๑) ดำเนินการตามนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ด้าน ศพก.

- (๒) จัดทำแนวทางการพัฒนาและแผนการดำเนินงานเครือข่าย ศพก. ระดับเขต
- (๓) ขับเคลื่อนการดำเนินงานและการให้บริการของเครือข่าย ศพก. ระดับเขต
- (๔) รายงานผลการดำเนินงานต่อสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรที่ ๑-๙ เป็นรายไตรมาส
- (๕) ปฏิบัติงานอื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

ข้อ ๑๖ ให้มีคณะกรรมการเครือข่าย ศพก. ระดับประเทศ ซึ่งหัวหน้างานแต่งตั้ง ประกอบด้วย ประธาน รองประธาน และเลขานุการ ในกรณีที่มีประธานกรรมการเครือข่าย ศพก. ระดับเขต มากกว่า ๓ คน ให้แต่งตั้งกรรมการอื่นๆ ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ รวมจำนวนทั้งหมดไม่เกินจำนวนของ ประธานกรรมการเครือข่าย ศพก. ระดับเขต

ให้เจ้าหน้าที่หรือคณะกรรมการที่หัวหน้างานแต่งตั้งตามระเบียบนี้ ตรวจสอบและจัดทำ ร่างคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการเครือข่าย ศพก. ระดับประเทศ เสนอหัวหน้างานพิจารณาแต่งตั้ง

ข้อ ๑๗ ให้คณะกรรมการเครือข่าย ศพก. ระดับประเทศ มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

- (๑) ดำเนินการตามนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ด้าน ศพก.
- (๒) จัดทำแนวทางการพัฒนาและแผนการดำเนินงานเครือข่าย ศพก. ระดับประเทศ
- (๓) ขับเคลื่อนการดำเนินงานและการให้บริการของเครือข่าย ศพก. ระดับประเทศ
- (๔) รายงานผลการดำเนินงานต่อกรมส่งเสริมการเกษตรเป็นรายไตรมาส
- (๕) ปฏิบัติงานอื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

ข้อ ๑๘ ให้คณะกรรมการ ศพก. ระดับอำเภอ หรือเขตในพื้นที่กรุงเทพมหานคร และ คณะกรรมการเครือข่าย ศพก. ระดับจังหวัด หรือกรุงเทพมหานคร ระดับเขต และระดับประเทศ มีวาระ การดำรงตำแหน่งคราวละสองปี นับตั้งแต่วันที่ได้รับแต่งตั้ง

กรรมการตามวาระหนึ่งซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระ อาจได้รับการแต่งตั้งอีกได้

เมื่อครบกำหนดวาระการดำรงตำแหน่งตามวาระหนึ่ง หากยังมิได้มีการแต่งตั้งกรรมการ ขึ้นใหม่ ให้กรรมการที่พ้นจากตำแหน่งตามวาระนั้นปฏิบัติหน้าที่ไปพลางก่อนจนกว่ากรรมการที่ได้รับการแต่งตั้งใหม่เข้ารับหน้าที่

ให้คณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์แบบเบ็ดเสร็จ (Single Command) ดำเนินการให้ได้มาซึ่งรายชื่อคณะกรรมการ ศพก. ระดับอำเภอ หรือเขตในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ชุดใหม่ เสนอต่อผู้มีอำนาจพิจารณาแต่งตั้งภายในสี่สิบห้าวันนับแต่วันครบกำหนดตามวาระ

ให้เจ้าหน้าที่หรือคณะกรรมการที่หัวหน้างานแต่งตั้งตามระเบียบนี้ ดำเนินการให้ได้มา ซึ่งรายชื่อคณะกรรมการเครือข่าย ศพก. ระดับจังหวัด หรือกรุงเทพมหานคร ระดับเขต และระดับประเทศ ชุดใหม่ เสนอต่อผู้มีอำนาจพิจารณาแต่งตั้งภายในสี่สิบห้าวันนับแต่วันครบกำหนดตามวาระ

ข้อ ๑๙ นอกจากการพ้นตำแหน่งตามวาระแล้ว กรรมการในคณะกรรมการ ศพก. ระดับอำเภอ หรือเขตในพื้นที่กรุงเทพมหานคร และคณะกรรมการเครือข่าย ศพก. ระดับจังหวัด หรือ กรุงเทพมหานคร ระดับเขต และระดับประเทศ แต่ละคณะที่ตั้งขึ้นตามระเบียบนี้ พ้นจากตำแหน่งเมื่อ

- (๑) ตาย
- (๒) ลาออก

- ๖ -

(๓) คณะกรรมการ ศพก. ระดับอำเภอ หรือเขตในพื้นที่กรุงเทพมหานคร และคณะกรรมการ เครือข่าย ศพก. ระดับจังหวัด หรือกรุงเทพมหานคร ระดับเขต และระดับประเทศ นั้นๆ มีมติให้ออกด้วย คณะณนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนกรรมการทั้งหมด

(๔) เป็นบุคคลล้มละลาย

(๕) เป็นคนไร้ความสามารถ หรือเสมือนไร้ความสามารถ

(๖) ได้รับความจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก และถูกจำคุก

เมื่อมีกรรมการในคณะกรรมการ ศพก. ระดับอำเภอ หรือเขตในพื้นที่กรุงเทพมหานคร และคณะกรรมการเครือข่าย ศพก. ระดับจังหวัด หรือกรุงเทพมหานคร ระดับเขต และระดับประเทศ คณะใด พ้นจากตำแหน่งก่อนวาระ ให้ที่ประชุมซึ่งมีอำนาจเสนอชื่อหรือคัดเลือก หรือผู้มีอำนาจเสนอแต่งตั้งกรรมการ นั้นๆ เป็นผู้เสนอชื่อหรือคัดเลือก หรือเสนอแต่งตั้งกรรมการทดแทนตำแหน่งที่ว่างอยู่แล้วแต่กรณี

ให้กรรมการที่ได้รับการเสนอชื่อหรือคัดเลือกหรือเสนอแต่งตั้งตามวรรคสองอยู่ในตำแหน่ง เท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของผู้ที่ตนแทน

ข้อ ๒๐ การประชุมคณะกรรมการ ต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวน กรรมการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ จึงจะเป็นองค์ประชุม

ในการประชุมคณะกรรมการ ถ้าประธานกรรมการไม่มาประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้รองประธานกรรมการเป็นประธานในที่ประชุม ถ้าประธานกรรมการหรือรองประธานกรรมการไม่มาประชุม หรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้ที่ประชุมเลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นประธานในที่ประชุม

การวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่ง ในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งเสียงเป็นเสียงชี้ขาด

หมวด ๓

การเบิกค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปราชการ

ข้อ ๒๑ การเบิกค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปราชการของคณะกรรมการเครือข่าย ศพก. ระดับจังหวัด หรือกรุงเทพมหานคร ระดับเขต และระดับประเทศ ให้เป็นไปตามพระราชกฤษฎีกาค่าใช้จ่าย ในการเดินทางไปราชการ พ.ศ. ๒๕๒๖ และที่แก้ไขเพิ่มเติม และระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการเบิก ค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปราชการ พ.ศ. ๒๕๕๐ และที่แก้ไขเพิ่มเติม รายละเอียดตามตารางเทียบตำแหน่ง แนนทำระเบียบ

หมวด ๔

บทเฉพาะกาล

ข้อ ๒๒ ให้คณะกรรมการ ศพก. ระดับอำเภอ และเขตในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ที่แต่งตั้งโดย คณะอนุกรรมการพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ของจังหวัด หรือของกรุงเทพมหานคร และคณะกรรมการ

- ๗ -

เครือข่าย ศพก. ระดับจังหวัด ระดับเขต และระดับประเทศ ที่แต่งตั้งโดยหัวหน้างาน เป็นคณะกรรมการ ศพก. ระดับอำเภอและเขตในพื้นที่กรุงเทพมหานคร และคณะกรรมการเครือข่าย ศพก. ระดับจังหวัด หรือ กรุงเทพมหานคร ระดับเขต และระดับประเทศ ตามระเบียบนี้

ข้อ ๒๓ ให้คณะกรรมการตามข้อ ๒๒ มีระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง ๒ ปี นับตั้งแต่วันที่ ๑๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๙

ข้อ ๒๔ ให้ผู้แทนคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำ ตำบล หรือแขวงในพื้นที่กรุงเทพมหานคร จำนวนหนึ่งคนที่ได้รับมอบหมายเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ระดับอำเภอ หรือเขตในพื้นที่กรุงเทพมหานคร

ประกาศ ณ วันที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๐

พลเอก

(ฉัตรชัย สาริกัลยะ)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

แบบท้ายระเบียบกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ว่าด้วยการบริหารงานศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) พ.ศ. ๒๕๖๐

สรุปข้อเสนอและเปรียบเทียบบทบาทเพื่อพิจารณาเทียบตำแหน่งคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)

(ตามหนังสือกองวิจัยและพัฒนาางส่งเสริมการเกษตรที่ กษ ๑๐๐๖/๑๖๖๖ ลงวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๕๙ เรื่อง ขออนุมัติหลักการแต่งตั้งคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)

ระดับจังหวัด ระดับเขต ระดับประเทศ และการเทียบตำแหน่ง)

ตำแหน่ง	เสนอเทียบเท่าข้าราชการ	กรอบการพิจารณา			วุฒิการศึกษา	หมายเหตุ
		บทบาท/ภารกิจ	ประสบการณ์ทำงาน/ที่มา			
๑. ประธานระดับประเทศ/เขต/จังหวัด	ตำแหน่งประเภททั่วไป ระดับอาวุโส	๑. จัดทำแนวทางการขับเคลื่อนและวางแผน การดำเนินงานเครือข่าย ศพก. ระดับประเทศ/เขต/จังหวัด	ประสบการณ์การทำงาน เป็นเกษตรกรเจ้าของแปลงเรียนรู้ ที่เป็น Smart Farmer มีความรู้ทักษะและความพร้อมในการถ่ายทอดความรู้ และประสบการณ์สำเร็จในการปรับปรุง หรือปรับเปลี่ยน กิจกรรมการเกษตรที่สำคัญ	ไม่กำหนด		
๒. รองประธานระดับประเทศ/เขต/จังหวัด	ตำแหน่งประเภททั่วไป ระดับชำนาญงาน	๒. ขับเคลื่อนและติดตามการดำเนินงาน เครือข่าย ศพก. ระดับประเทศ/เขต/จังหวัด	ประสบการณ์หรือความสำเร็จในการปรับปรุง ของพื้นที่ ตั้งแต่การผลิต การบริหารจัดการ จนถึงการตลาด เป็นที่ยอมรับ และสามารถ เป็นแบบอย่างให้กับเกษตรกร รายอื่น ๆ ในชุมชน	ไม่กำหนด		
๓. คณะกรรมการ/กรรมการ/คณะทำงาน/เลขานุการ/ผู้ช่วยเลขา/ทริบิวท์/ผู้ช่วยทริบิวท์/ประชาสัมพันธ์/ปฎิคม/ที่ปรึกษา/สมาชิก	ตำแหน่งประเภททั่วไป ระดับชำนาญงาน	๓. รายงานผลการดำเนินงานเครือข่าย ศพก. ระดับประเทศ/เขต/จังหวัด				

๒
แนบท้ายระเบียบกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ว่าด้วยการบริหารงานศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) พ.ศ. ๒๕๖๐
สรุปข้อเสนอและเปรียบเทียบแบบพิจารณาเทียบตำแหน่งคณะกรรมการเครื่องช่วยศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)

(ตามหนังสือกองวิจัยและพัฒนาางานส่งเสริมการเกษตรที่ กษ ๑๐๐๖/๑๖๑๖ ลงวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๕๙ เรื่อง ขออนุมัติหลักการแต่งตั้งคณะกรรมการเครื่องช่วยศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ระดับจังหวัด ระดับเขต และการศึกษา)

ตำแหน่ง	เสนอเทียบเข้าราชการ	กรอบการพิจารณา		วุฒิการศึกษา	หมายเหตุ
		บทบาท/ภารกิจ	ประสบการณ์ทำงาน/ที่มา		
			ที่มา		
			จากนโยบายคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.)		
			และรัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการ		
			เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร		
			โดยเน้นให้มีความรู้ด้านการเกษตร		
			ในชุมชน เพื่อให้เป็นจุดถ่ายทอดความรู้		
			เป็นหลักเรียนรู้ด้านการเกษตรของชุมชน		
			และเป็นที่ปรึกษาข้อมูลข่าวสารและ		
			บริการด้านการเกษตรต่าง ๆ สามารถ		
			ตอบสนองความต้องการ ด้านการเกษตร		
			ของชุมชนได้รวมทั้งเป็นจุดนัดพบ		
			ในการพบปะพูดคุยของเจ้าหน้าที่กับเกษตรกร		
			และเกษตรกรกับเกษตรกรด้วยกันเอง		
			โดยดำเนินการอำเภอละ ๑ ศูนย์		
			รวม ๘๘๒ ศูนย์		

ภาคผนวก ค

ประมวลภาพการลงพื้นที่สำรวจข้อมูล

การลงพื้นที่สำรวจข้อมูล

ภาพที่ 1 ศพก. อ.บึงนาราง จ.พิจิตร

ภาพที่ 2 ศพก. อ.พหลมพิราม จ.พิษณุโลก

ภาพที่ 3 ฐานบัญญัติ ศพก. อ.ผาขาว จ.เลย

ภาพที่ 4 แปลงเรียนรู้ ศพก. อ.บ้านนาสาร
จ.สุราษฎร์ธานี

ภาพที่ 5 ฐานเรียนรู้ปุ๋ย ศพก. อ.เขียงคาน

ภาพที่ 6 ฐานปศุสัตว์ ศพก. อ.ศรีบุญเรือง
จ.หนองบัวลำภู

การลงพื้นที่สำรวจข้อมูล (ต่อ)

ภาพที่ 7 น้ำหมักชีวภาพ ศพก. อ.เคียนซา
จ. สุราษฎร์ธานี

ภาพที่ 8 การรับรองมาตรฐาน
ศพก. อ.พรหมพิราม จ.พิษณุโลก

ภาพที่ 9 ผลิตภัณฑ์แมลงทับ ศพก. อ.นากลาง
จ.หนองบัวลำภู

ภาพที่ 10 มะม่วงส่งออก ศพก. อ.เมือง
จ. สุราษฎร์ธานี

ภาพที่ 11 ผลิตภัณฑ์กล้วยตาก ศพก. อ.คลองขลุง
จ.กำแพงเพชร

ภาพที่ 12 แปลงเรียนรู้เรื่องพันธุ์ข้าว ศพก.
อ.ระโนด จ.สงขลา

การลงพื้นที่สำรวจข้อมูล (ต่อ)

ภาพที่ 13 ศพก. อ.เอราวัณ จ.เลย

ภาพที่ 14 ศพก. อ.ศรีบุญเรือง จ.หนองบัวลำภู

ภาพที่ 15 ศพก. อ.เมือง จ.นครนายก

ภาพที่ 16 ศพก. อ.เมือง จ.สมุทรสาคร

ภาพที่ 17 ศพก. อ.พรหมพิราม จ.พิษณุโลก

ภาพที่ 18 ศพก. อ.บึงสามัคคี จ.กำแพงเพชร